

Akademia Sztuk Pięknych
im. Jana Matejki w Krakowie
1818

OGÓLNOPOLSKIE BADANIE
LOSÓW ZAWODOWYCH
ABSOLWENTÓW
UCZELNI ARTYSTYCZNYCH

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

Ogólnopolskie Badanie Losów Zawodowych Absolwentów Uczelni Artystycznych - raport ogólny

Autorzy:

Ewa Bogacz-Wojtanowska – kierownik naukowy projektu

Roman Batko

Paulina Hojda

Sylwia Wrona

Koordynator projektu: Barbara Siorek

Raport powstał w ramach porozumienia Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
oraz

Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku,
Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach,
Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie
Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi,
Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu,
Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie,
Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu,
Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu,
Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie,
Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi,
Akademii Teatralnej im. A. Zelwerowicza w Warszawie,
Akademii Sztuki w Szczecinie.

Kraków 2015

Spis treści

1. Wprowadzenie	3
1.1 Badania losów absolwentów.....	3
1.2 Charakterystyka projektu	4
1.3 Cele i założenia badań w projekcie	8
1.4 Struktura raportu.....	10
2. Metodologia i przebieg badań	12
2.1 Badana populacja.....	12
2.2 Technika badawcza i sposób realizacji badania	15
2.3 Poziom zwrotów ankiet.....	17
3. Wyniki badań	21
3.1 Sytuacja zawodowa i artystyczna absolwentów	21
3.2 Studia na uczelni artystycznej.....	52
3.3. Dostosowanie oferty studiów do potrzeb przyszłych absolwentów uczelni artystycznych	73
4. Wnioski z badań	84
5. Rekomendacje z badań	88
6. Bibliografia.....	91
7. Spis tabel i rysunków	92

1. Wprowadzenie

1.1 Badania losów absolwentów

Pomimo wyraźnych, demograficznych trendów, wskazujących na spadek liczby studentów, polskie szkoły wyższe borykają się dziś z masową realizacją kształcenia. Gwałtowny wzrost liczby studentów spowodował bezprecedensowy rozwój polskich uczelni, w szczególności w zakresie zasobów finansowych i materialnych. Nieco gorzej radziły sobie uczelnie w rozwoju ilościowym i jakościowym kadr naukowo-dydaktycznych. Szereg zmian na uczelniach wyższych, także w zakresie roli, jakie spełniają one we współczesnych społeczeństwach i gospodarkach, doprowadził do powszechnego przekonania o konieczności pomiaru wpływu uczelni na rynek pracy. To bowiem uczelnie są uznawane za najważniejszych aktorów na rynku edukacyjnym. Zatrudnialność absolwentów¹ uczelni wyższych stała się nie tylko pojęciem interesującym ekonomistów i polityków społecznych, weszła także w dyskurs jakościowy w szkolnictwie wyższym. Synonimem wysokiej jakości kształcenia stała się przede wszystkim dbałość o to, co w ramach kształcenia otrzyma student w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, i co pozwoli mu odnieść sukces na rynku pracy. Najlepsze uczelnie prezentują dziś osiągnięcia swoich absolwentów – im więcej tych, którzy odnieśli sukces (mierzony często dość prosto, realizacją kariery zawodowej), tym na rynku edukacyjnym pozycja uczelni staje się silniejsza. Stąd badania losów absolwentów są jednym z najbardziej popularnych sposobów na poznanie, jakie sytuacje w sensie zawodowym zdarzają się studentom, którzy opuścili mury uczelni, otrzymując dyplom jej ukończenia. W Polsce badania tego rodzaju realizują uczelnie wyższe dość powszechnie dopiero od 2011 roku (oczywiście największe szkoły wyższe realizowały badania dużo wcześniej), zgodnie z nowelizacją ustawy

¹ M. Pacuska, 2014, Zatrudnialność absolwentów szkół wyższych - przegląd wyników badań losów absolwentów pod kątem zastosowanych wskaźników, E-mentor nr 1 (53).

o szkolnictwie wyższym². Nowela ustawy nałożyła w tym czasie na uczelnie obowiązek monitorowania losów zawodowych absolwentów. Tymczasem w innych krajach europejskich badania rozpoczęto już w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku (Niemcy), zaś systematycznie prowadzi się je od ponad dwudziestu lat.³ Badania prowadzone są według zróżnicowanej metodologii, różni są w poszczególnych krajach organizatorzy badań, częstotliwość, narzędzia badawcze, szkoły uczestniczące w badaniu, dobór respondentów, sposób prezentacji i dostępności wyników badań. Za czynniki wspierające skuteczne realizowanie badań losów absolwentów uznaje się: ustalenie instytucji przeprowadzającej i koordynującej badania, objęcie badaniami wszystkich absolwentów uczelni, prowadzenie badań panelowych pozwalających na uchwycenie dynamiki zjawisk, dostosowanie formy ankiety do odbiorcy, zadbanie o wysoką zwrotność ankiet oraz skuteczną prezentację wyników.⁴

1.2 Charakterystyka projektu

W polskiej praktyce szkół wyższych, tzw. „monitoring losów zawodowych absolwentów” jest badaniem realizowanym na potrzeby konkretnej uczelni, zazwyczaj wpisującym się w prawnie wymagany wewnętrzny system jakości kształcenia. Głównym celem monitoringu, czyli stałej obserwacji jakiegoś zjawiska, jest systematyczne i ciągle badanie dla zebrania informacji na temat sytuacji absolwentów, zwykle około pół roku po zakończeniu studiów. Często badanie jest realizowane jako wspomniany już wyżej tzw. panel, czyli kilkukrotne zbadanie tej samej grupy osób przy zastosowaniu tego samego narzędzia (ankiety), głównie w celu uchwycenia dynamiki zmian w ich tzw. ścieżkach karier.

² Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U.2011 nr 84, poz. 455).

³ Monitorowanie losów zawodowych absolwentów szkół wyższych – rozwiązania stosowane w wybranych krajach europejskich, Ekspertyza współfinansowana ze środków UE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, 2010, pobrane 26.02.2016: http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/P_O_KL/KRK/Ekspertyzy/20110222_EKSPERTYZA_Sedlak_Sedlak.pdf.

⁴ E. Giermanowska, 2014, Kontekst badań i problemy badawcze, [w:] Monitorowanie losów absolwentów uczelni wyższych z wykorzystaniem danych administracyjnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, IBE, Warszawa, s. 9-17.

W przypadku wyższych szkół artystycznych w Polsce, dotychczas nie realizowano badań w postaci systematycznego monitoringu sytuacji absolwentów. Oczywiście poszczególne uczelnie lub wydziały przeprowadzały mniej lub bardziej formalną ocenę sytuacji swoich absolwentów, czasem opierając się na sformalizowanych narzędziach, częściej jednak na podstawie płynących do uczelni informacji o aktywności jej absolwentów. Dlatego, w związku z wymaganiami jakościowymi, także wobec uczelni artystycznych, powstała idea uruchomienia badań w ramach projektu, dla jak największej liczby uczelni artystycznych w Polsce. Zakładano, że należy wesprzeć uczelnie w rozpowszechnieniu idei badania losów absolwentów wśród pracowników i studentów, konstrukcji narzędzi badawczych i opracowaniu raportów z badań.

W związku z tym rozpoczęto realizację projektu pt. *Ogólnopolskie Badanie Losów Zawodowych Absolwentów Uczelni Artystycznych*, którego celem było przygotowanie, realizacja i opracowanie badań sytuacji absolwentów uczelni artystycznych w Polsce, na podstawie porozumienia uczelni artystycznych oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, podpisanego w 2015 roku. Projekt przygotowało i przeprowadziło Akademickie Biuro Karier Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie.

Zdecydowano, że zarówno projekt, jak i przygotowanie i realizacja badań będą mieć charakter pilotażowy. Należało przede wszystkim przygotować narzędzie badawcze, które zaakceptują wszystkie zainteresowane uczelnie, przygotować bazy danych, czyli zidentyfikować absolwentów w każdej uczelni, wreszcie uruchomić procedury badawcze. Zakładano, że najważniejsze jest sprawdzenie, czy każdy uczestnik procesu badawczego będzie mógł się w nim odnaleźć - dotyczy to przede wszystkim absolwentów, którzy muszą wypełnić ankietę.

Stąd ostatecznie w ramach projektu przeprowadzono badanie, które ma charakter pilotażowy, jednocześnie może stanowić wstęp do systematycznego monitoringu losów absolwentów uczelni artystycznych. W badaniu wzięło udział łącznie dwanaście uczelni artystycznych, z dziewiętnastu tego typu w Polsce, w tym wszystkie uczelnie kształcące w zakresie sztuk plastycznych i wszystkie teatralno-filmowe. Ogólnopolskie badanie losów zawodowych

absolwentów uczelni artystycznych jest więc pierwszym, systematycznym badaniem tego typu, które uruchamia procedurę monitoringu.

W trakcie realizacji projektu, zarówno jego wykonawcy, jak i zaangażowani w projekt badacze, zidentyfikowali kilka problemów, które należało uwzględnić nie tylko w realizacji badań, ale także w przygotowaniu raportów badawczych. W szczególności zwrócono uwagę na następujące kwestie, które w dużej mierze kształtowały proces badawczy w projekcie:

- Procesy zbierania rekordów do próby badawczej, czyli zbieranie adresów mailowych studentów poszczególnych uczelni mogło mieć charakter nieformalny i nieusystematyzowany;
- Specyfika uczelni artystycznych i ich absolwentów polega między innymi na tym, że poznanie sytuacji zawodowej stanowi tylko jeden z elementów sukcesu absolwenta. W badaniach należy także uwzględnić ogólną sytuację artystyczną i osiągnięcia w tym zakresie, często satysfakcjonujące bardziej niż sukcesy zawodowe;
- Wątpliwości co do wyboru tylko ilościowej metody i narzędzia badawczego w postaci ankiety. Zwrócono bowiem uwagę zarówno na plusy metody (szybkość pozyskania danych, porównywalność wyników, łatwość w opracowaniu raportu), jak również jej minusy (skromność pozyskanych danych, trudności we wnioskowaniu i rekomendowaniu na podstawie danych ilościowych);
- Z racji tego, że badanie jest wykonywane po raz pierwszy, pojawiły się wątpliwości w kwestii wyników, ich prezentacji i niejasnych procedur opracowania danych poufnych.

Dlatego w ramach projektu podjęto następujące działania:

- Opracowano krótkie, proste i dostosowane do specyfiki uczelni artystycznych narzędzie badawcze, z założeniem jego udostępnienia przez Internet. Przygotowane narzędzie poddano szerokim konsultacjom nie tylko w uczelniach artystycznych, Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, ale także wśród innych interesariuszy, w szczególności absolwentów uczelni.
- Założono, że w przyszłości będzie można przystosować narzędzie do specyfiki absolwentów studiów licencjackich czy niestacjonarnych.

Można będzie także zróżnicować ankietę według życzeń poszczególnych uczelni, pozostawiając obecne pytania bazowe jako podstawę monitoringu.

- Narzędzie badawcze zaprojektowano w taki sposób, aby pozyskać informacje, pozwalające w przyszłości pozyskać uczestników do projektowanych badań jakościowych.
- Wspierano sposób zbierania danych w uczelniach, tj. przeprowadzono szkolenie zespołu, w szczególności osób przygotowujących bazy danych oraz wspierających badanie w trakcie jego trwania (kontakt telefoniczny z absolwentem). Dodatkowo zabezpieczono proces badawczy zgodnie z wytycznymi GIODO, w zakresie ochrony i przepływu danych osobowych. Ekspertyzę wykonała kancelaria prawna wyłoniona w konkursie. W wyniku ekspertyzy prawnej uzgodniony został system podpisywania umów i treść umów zabezpieczających dane osobowe uczestników badania.
- Zaplanowano także etyczne procedury w projekcie. Ze względu na poufność badania i istniejącą (choć trudną) możliwość identyfikacji respondenta, przeszkolono badaczy w zakresie zachowania poufności. Założono bowiem, że badanie nie będzie gwarantowało anonimowości, tylko poufność. Projekt badawczy gwarantuje badanym anonimowość, gdy nie tylko osoby zapoznające się z wynikami badań, ale także badacze nie mają możliwości identyfikacji respondentów⁵. W naszym badaniu możemy przyporządkować adres mailowy do wypowiedzi badanych, więc badanie nie jest anonimowe, ale poufne. Wszyscy uczestnicy zespołu badawczego, którzy opracowali wyniki badań, byli świadomi zarówno poufności, jak i wrażliwości pozyskanych danych. Każdy z nich jest doświadczonym badaczem i zna podstawowe zasady etyczne w tego typu badaniach.

Należy podkreślić, że w projekcie założono pilotażowe przeprowadzenie badań. Oznaczało to między innymi, że podczas badań będą testowane niektóre procedury badawcze oraz narzędzie badawcze. Należało zatem

⁵ E. Babbie, 2005, *Badania społeczne w praktyce*, PWN, s. 511.

założyć wprowadzenie ewentualnych poprawek w kwestionariuszu, w ramach rekomendacji dla przyszłych badań.

Pilotażowy charakter badania nie wykluczał unikatowości metodyki badań, zakładającej udział w badaniu większości uczelni artystycznych w Polsce. Skutkowało to w efekcie unikatowością próby, unifikacją całego procesu badawczego i wyników dla wszystkich uczelni i każdej z osobna. Pozyskane dane dają możliwość korelowania różnych danych na poziomie kierunków, poszczególnych uczelni czy wszystkich uczelni artystycznych w Polsce, w zależności od potrzeb nie tylko niniejszego raportu, ale głównie innych wtórnych analiz i raportów. I wreszcie zastosowano wspólne, ujednolicone i proste narzędzie badawcze, wykorzystujące platformę internetową.

1.3 Cele i założenia badań w projekcie

Najważniejszym zadaniem w projekcie pt. *Ogólnopolskie Badanie Losów Zawodowych Absolwentów Uczelni Artystycznych* było rozpoczęcie monitoringu absolwentów szkół artystycznych, czyli przeprowadzenie pilotażowego badania.

Celem głównym badania było dostarczenie uczelniom artystycznym informacji o losach zawodowych ich absolwentów. Wskazano także trzy cele szczegółowe:

- rozpoznanie sytuacji zawodowej i artystycznej absolwentów uczelni artystycznych w Polsce,
- ocena przez absolwentów własnej aktywności podczas studiów (w szczególności dzięki rozwiązaniom przyjętym przez uczelnie),
- poznanie opinii absolwentów w zakresie możliwych i proponowanych zmian w ofertach badanych uczelni.

Dodatkowym celem badań, było, jak już wyżej wspomniano, wsparcie uczelni artystycznych, które wzięły udział w projekcie, w spełnieniu wymogu jakościowego, związanego ze śledzeniem sytuacji zawodowej ich absolwentów. Jest to bowiem niezbędny element procesu oceny w ramach

zewnętrznego procesu oceny jakości kształcenia, realizowanego przez Polską Komisję Akredytacyjną.

Poczyniono następujące założenia badawcze:

- Założono, że ze względu na pilotażowy charakter badań, podczas jednego badania obejmie się roczniki 2011/12, 2012/13, 2013/14 absolwentów wszystkich kierunków; jednolitych studiów magisterskich, studiów stacjonarnych oraz niestacjonarnych pierwszego stopnia, studiów stacjonarnych oraz niestacjonarnych drugiego stopnia.
- Jednocześnie przyjęto, że ankieta wysyłana będzie do absolwentów po pół roku od zakończenia studiów, a następnie po 3 i po 5 latach, zgodnie z założeniami badań panelowych. Dlatego w następnych latach, poszczególne roczniki będą dobierane według systemu 3 i 5 lat, z uwzględnieniem tegorocznego badania ww. roczników. Założono, że w systematycznie realizowanym projekcie w następnych latach, wskazane będzie ankietowanie każdego rocznika osobno, w regularnych odstępach czasu. Odrębne badanie roczników jest zasadne metodologicznie, głównie ze względu na różne zmiany zachodzące zarówno w ramach uczelni (np. w ofercie dydaktycznej), jak i ze względu na dynamikę rynku pracy.
- Badanie będzie miało charakter pełny (wyczerpujący) tj. w założeniu będzie obejmować wszystkich absolwentów. Nie planowano losowania próby. Tym samym populacja badawcza to z jednej strony wszyscy absolwenci wyżej wymienionych roczników uczelni biorących udział w badaniu projektowym, a z drugiej – wszyscy absolwenci danego rocznika konkretnej uczelni (co się przekłada na powstanie raportu zbiorczego oraz raportów jednostkowych, o czym piszemy poniżej).
- Niezależnie od rodzaju i trybu ukończonych studiów, wszystkich absolwentów obejmie to samo narzędzie badawcze. Jednocześnie narzędzie uwzględnia specyfikę uczelni, gdyż wprowadzono odpowiednie różnice w kwestionariuszu (nieco inną wypełnia absolwent uczelni muzycznej, inną plastycznych, jeszcze inną teatralno-filmowej).

- Badanie zostanie przeprowadzone jako badanie CAWI, czyli za pośrednictwem Internetu. Link do ankiety zostanie wysyłany na adres mailowy konkretnego absolwenta. Każda ankieta posiada swój unikalny link.
- Ankiety mają być wysyłane w tym samym czasie do absolwentów wszystkich uczelni. Ankiety są wysyłane maksymalnie trzy razy. Pomiedzy drugą a trzecią wysyłką nastąpi kontakt telefoniczny z absolwentami, z prośbą o wypełnienie ankiety.

1.4 Struktura raportu

W wyniku badania zaplanowano powstanie następujących raportów:

- zbiorczego, dla wszystkich uczelni artystycznych w Polsce, uwzględniającego różnice w uczestniczących w badaniach typach uczelni artystycznych: muzycznych, plastycznych i teatralno-filmowych;
- jednostkowych, dla każdej uczelni uczestniczącej w projekcie, przygotowanych na tle wyników zbiorczych, jak również typów uczelni.

Niniejszy raport ma charakter zbiorczy. Oprócz wstępu, zawiera szczegółowy opis metodologii badań i proces ich realizacji. Znakomitą większość raportu stanowią wyniki badań, zaprezentowane dla wszystkich uczelni artystycznych, które wzięły udział w badaniu. Na ich tle zaprezentowane zostaną wyniki badań uczelni plastycznych i teatralno-filmowych. Raport kończą wnioski i rekomendacje.

Ze względu na to, że tylko jedna uczelnia muzyczna wzięła udział w badaniu, została ona uwzględniona tylko w zbiorczym zestawieniu. Jej wyniki zostaną zaprezentowane także w raporcie szczegółowym, skierowanym tylko do niej. Uznano bowiem, że wyniki badań poszczególnych uczelni artystycznych są tylko do ich dyspozycji i mają charakter poufny.

Na zakończenie należy dodać, że zespół badawczy ze szczególną powściągliwością i uwagą wypracował wnioski i rekomendacje z badań. Wykonano bowiem badanie społeczne, opierające się na badaniu opinii, gdzie

mamy do czynienia z wielością czynników wyjaśniających, zaś wnioskowanie przyczynowo- skutkowe musi być czynione niezwykle ostrożnie. Stąd głównie posługujemy się „głosem” badanych, rzadko szukając szerszych i bardziej uogólnionych wyjaśnień. Dodatkową trudność sprawia fakt, że jest to pierwsze badanie, którego wyniki nie mogą być porównywane z innymi wynikami badań, jak w przypadku badań panelowych.

I wreszcie - niniejszy raport zostanie udostępniony na stronie internetowej projektu. Raporty dedykowane poszczególnym uczelniom artystycznym, które wzięły udział w badaniu, zostaną przekazane na ręce rektorów uczelni. O ich dostępności będą decydowały ich władze.

2. Metodologia i przebieg badań

2.1 Badana populacja

Ze względu na ogólnopolski charakter projektu, badaniem objęto absolwentów większości uczelni o profilu artystycznym tj. muzycznych, plastycznych oraz teatralno-filmowych. W badaniu wzięli udział absolwenci dwunastu spośród dziesięciu polskich uczelni artystycznych, a mianowicie absolwenci:

- Akademii Muzycznej im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu,
- Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu,
- Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie,
- Akademii Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi,
- Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku,
- Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach,
- Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie,
- Akademii Sztuki w Szczecinie,
- Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu,
- Akademii Teatralnej im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie,
- Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi,
- Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej im. Ludwika Solskiego w Krakowie.

Uwzględniając profil uczelni, w badaniu wzięły udział:

- wszystkie publiczne uczelnie plastyczne (7),
- wszystkie publiczne uczelnie teatralno-filmowe (3),
- jedna publiczna uczelnia muzyczna (z 8 istniejących),
- jedna publiczna uczelnia plastyczno-muzyczna (jedyna o takim profilu w Polsce).

Jak już wspomniano we wstępie, podobnie jak w innych projektach tego typu, przyjęto założenie o tzw. wyczerpującym (pełnym) charakterze badania. Oznaczało to dążenie do zbadania losów każdego absolwenta opuszczającego

uczelnie. W przeciwieństwie do badania częściowego, które odbywa się zazwyczaj na losowo wybranych elementach populacji, tutaj badaniem zdecydowano się objąć wszystkie osoby z interesującej grupy. Uzasadnione było to między innymi tym, że populacja absolwentów uczelni artystycznych nie była bardzo duża czy nieskończona, więc dostęp do jej wszystkich członków był jak najbardziej możliwy. Oprócz uzasadnienia metodologicznego dla takiego założenia, wartością dodaną badania pełnego było także podtrzymanie więzi z dużą grupą absolwentów, co w przyszłości może pozwolić na współpracę w ramach badań jakościowych.

Z uwagi na pilotażowy charakter projektu, który jest realizowany po raz pierwszy na tak szeroką, ogólnopolską skalę, skompletowanie pełnego operatu do badania wyczerpującego okazało się niemożliwe. Co więcej, zdecydowano, że badanie obejmie absolwentów wszystkich kierunków, zarówno studiów stacjonarnych, jak i niestacjonarnych, pierwszego stopnia, drugiego stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich. Dodatkowo, badaniem objęto kilka roczników absolwentów tj.: 2011/12, 2012/13, 2013/14. Zabieg ten, czyli badanie kilku roczników, absolwentów pierwszego i drugiego stopnia w jednym trybie i jednym narzędziem wynikał z kilku powodów. Po pierwsze, przygotowane bazy danych uczelni nie były dostatecznie kompatybilne, ze względu na brak wcześniejszego sprawdzenia ich przydatności do wysyłki. Bazy danych zostały poprawnie przygotowane w uczelniach, jednakże nie było wiadomo jakiej są jakości, tj. ilu rzeczywiście absolwentów odpowie pozytywnie na badanie. Po drugie, badacze zdecydowali się uruchomić badanie panelowe w podstawowym zakresie, tak aby w następnych latach konsekwentnie dobierać poszczególne roczniki, oraz rozszerzać zarówno narzędzie, jak i metryczki korelacyjne.

Ostatecznie badaniem objęto 5836 absolwentów, tj. do takiej liczby osób zostały wysłane ankiety. Tabela 1 przedstawia liczbę absolwentów zgłoszonych do badania w podziale na poszczególne uczelnie.

TABELA 1. LICZBA ABSOLWENTÓW OBJĘTYCH BADANIEM W PODZIALE NA POSZCZEGÓLNE UCZELNIE.

Uczelnie	Liczba absolwentów objętych badaniem
Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu	770
Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie	742
Akademia Sztuk Pięknych im. Władysława Strzemińskiego w Łodzi	661
Akademia Muzyczna im. Paderewskiego w Poznaniu	646
Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu	597
Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku	573
Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie	465
Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach	403
Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi	298
Akademia Sztuki w Szczecinie	241
Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie,	240
Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna im. Ludwika Solskiego w Krakowie	200

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Liczebność zbiorów absolwentów zgłoszonych do badania przez poszczególne uczelnie była dosyć zróżnicowana. Należy pamiętać, że uczelnie artystyczne na tle ogółu uczelni w Polsce mają zdecydowanie mniejszą liczbę studentów. Dodatkowo badanie było realizowane po raz pierwszy, zbiorczo dla kilku roczników absolwentów. Wielkość baz danych z absolwentami uczelni zależała od liczby absolwentów ogółem, dostępu do adresów mailowych absolwentów oraz możliwości ich wykorzystania (pisemne zgody na udział w badaniu), nieznacznie również od zaangażowania uczelnianych koordynatorów w realizację projektu.

2.2 Technika badawcza i sposób realizacji badania

W badaniach losów zawodowych absolwentów szkół wyższych można zastosować różnego rodzaju techniki badawcze, zarówno ilościowe, jak i jakościowe, w zależności od ustalonych celów badania. Biorąc pod uwagę potrzeby i cele badawcze niniejszego projektu, jak również charakterystykę respondentów, zdecydowano się na zastosowanie techniki ilościowego badania sondażowego CAWI (*Computer Assisted Web Interviewing*). Badanie tego typu prowadzone jest za pośrednictwem Internetu i polega na zamieszczeniu kwestionariusza na dedykowanej stronie internetowej, a następnie wysyłce zindywidualizowanych linków do ankiety online na zgromadzone adresy mailowe respondentów. Za wyborem tej techniki badawczej przemawiało co najmniej kilka powodów. Po pierwsze, badanie CAWI jest stosunkowo nisko kosztowe w sposobie dotarcia do respondenta. Po drugie, badanie można zrealizować w bardzo krótkim czasie na dużej próbie, a przede wszystkim dotrzeć do respondentów niezależnie od ich miejsca pobytu. Może to być bardzo istotne w przypadku absolwentów uczelni wyższych, którzy stanowią stosunkowo mobilną grupę społeczną. I wreszcie, absolwent uczelni wyższej, jest przeważnie aktywnym użytkownikiem Internetu, a więc nie powinien mieć technicznych trudności z wypełnieniem ankiety online.

Opracowanie kwestionariusza poprzedzono badaniem jakościowym w formie wywiadów pogłębionych z przedstawicielami władz uczelni artystycznych w Polsce. Celem tego badania było wejście w świat znaczeń i pojęć w pewien sposób odmiennego środowiska edukacyjnego, jakim są uczelnie artystyczne. Pozwoliło to na przygotowanie skutecznego narzędzia, dedykowanego ściśle i wyłącznie badaniu losów absolwentów uczelni artystycznych. Ankieta została przygotowana w taki sposób, aby z jednej strony umożliwić zbadanie uniwersalnych pojęć związanych z funkcjonowaniem zawodowym absolwentów (np. kompetencje transferowalne), a z drugiej strony – uwzględnić specyfikę takich uczestników rynku pracy, jakimi są artyści. Ponadto, biorąc pod uwagę zróżnicowanie profilowe uczelni, niektóre pytania zostały skonstruowane

w odmienny sposób (np. dotyczące zawodów artystycznych, oferty artystycznej uczelni). Można zatem stwierdzić, że kwestionariusz został „uszyty na miarę” nie tylko dla uczelni artystycznych, ale również dla poszczególnych profili uczelni tj. muzycznych, plastycznych oraz teatralno-filmowych.

Zdecydowano, że badanie będzie realizowane jako tzw. panel. Metoda ta pozwala na bardzo dokładne uchwycenie przebiegu zmian w sytuacji zawodowej absolwentów⁶. W związku z tym zaplanowano, że absolwenci będą ankietowani w trzech turach:

1. badanie pierwsze – po sześciu miesiącach od ukończenia studiów⁷,
2. badania kolejne – po trzech i po 5 latach od ukończenia studiów.

Metoda panelowa jest trudna w realizacji, głównie z powodu tzw. ścierania się panelu, czyli utraty kontaktu z absolwentami w dłuższej perspektywie czasowej. Innymi słowy, wysyłka ankiet w kolejnych turach następuje do zawsze tej samej grupy absolwentów, ale od ich decyzji zależy, w ilu turach badania będą uczestniczyć. Należy jednak podkreślić, że wykorzystanie metody panelowej zwłaszcza w tematyce sytuacji, doświadczeń i rozwoju zawodowego, może skutkować uzyskaniem bardzo wartościowych danych.

W badaniu zaplanowano i zrealizowano trzy wysyłki ankiet:

1. I wysyłka – zaproszenie do badania (28.10.2015),
2. II wysyłka – I przypomnienie (5.11.2015),
3. III wysyłka – II przypomnienie (19.11.2015)⁸.

Pomiędzy pierwszą i drugą wysyłką zachowany został jednotygodniowy odstęp czasu, natomiast pomiędzy drugą a trzecią – dwutygodniowy. Wynikało to z założenia, że po drugiej wysyłce następował kontakt telefoniczny z osobami, które nie wypełniły ankiety. Rozmowy telefoniczne

⁶ A.N. Oppenheim, 2005, Kwestionariusze, wywiady, pomiary postaw, Zysk i S-ka, Poznań, str. 47.

⁷ W pierwszym badaniu nie zachowano sześciomiesięcznej odległości pomiędzy ukończeniem studiów a wysyłką ankiet. Wynikało to z faktu, że głównym celem pilotażu było testowanie narzędzia, więc ankietę wysłano do kilku roczników absolwentów.

⁸ Wszystkie wysyłki zaplanowane zostały w tych samych terminach dla wszystkich uczelni. Ostatecznie, warunek ten został spełniony dla wszystkich szkół z wyjątkiem Akademii Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta we Wrocławiu z powodu opóźnienia w przekazaniu kompletnej bazy mailingowej absolwentów. Równocześnie należy dodać, że uczelnia ta przygotowała najliczniejszą bazę absolwentów do badania.

z absolwentami, mające na celu nakłonienie ich do wzięcia udziału w badaniu, odegrały istotną rolę w skutecznym zbieraniu danych. Wykonali to pracownicy poszczególnych uczelni (tzw. koordynatorzy uczelniani), jako osoby posiadające dostęp do numerów telefonów oraz osoby osobiście znające swoich absolwentów. Po obliczeniu zwrotności ankiet po drugiej wysyłce, ale przed wykonaniem telefonów oraz porównaniu jej do zwrotności obliczonej następnego dnia po rozmowach z absolwentami, okazało się, że w przypadku większości uczelni zwrotność wzrosła o kilka punktów procentowych. Ważne również było, że z absolwentem kontaktuje się pracownik Uczelni, zamiast anonimowej osoby z firmy badawczej.

2.3 Poziom zwrotów ankiet

Powodzenie badania w dużej mierze zależało od poziomu zwrotów wypełnionych ankiet. Przeciętny poziom zwrotów w zrealizowanym badaniu wyniósł 36%⁹, co należy uznać jako satysfakcjonujący wynik, biorąc pod uwagę pilotażowy charakter projektu, oraz skalę i czas, w jakim zostało zrealizowane badanie. Łącznie, w ostatecznej bazie przeznaczonej do analizy znalazło się 2078 zwróconych ankiet. Tabela 2 przedstawia ilość ankiet zakwalifikowanych do analizy dla poszczególnych profili uczelni.

TABELA 2. LICZBA ANKIET ZAKWALIFIKOWANYCH DLA POSZCZEGÓLNYCH PROFILI UCZELNI.

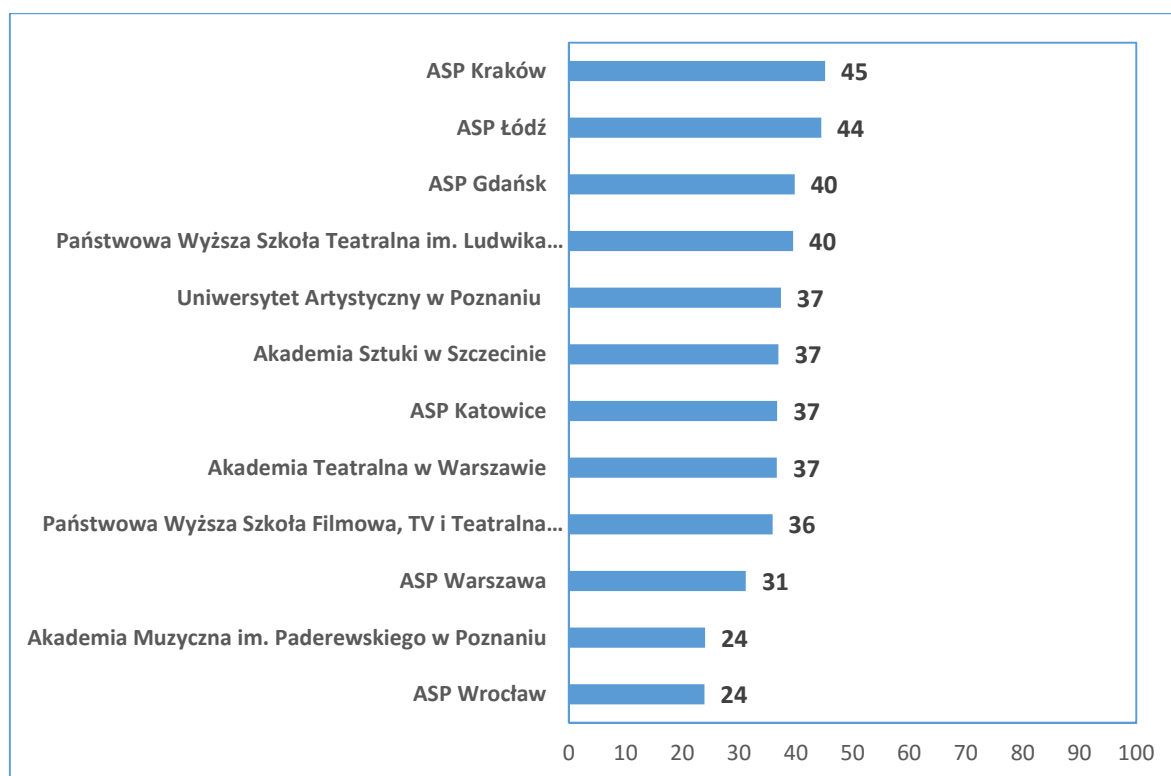
Profil uczelni	Liczba ankiet włączonych do analizy	Liczba ankiet ogółem (włączone i niewłączone do analizy)
muzyczne	158	171
plastyczne	1646	1726
teatralno-filmowe	274	292

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

⁹ Poziom zwrotów jest rozumiany tutaj jako iloraz liczby wypełnionych ankiet do liczby ankiet wysłanych.

Na rysunku 1 przedstawiono poziomy zwrotów ankiet uzyskane dla poszczególnych uczelni. Najkorzystniej pod tym względem wypadli absolwenci Akademii Sztuk Pięknych im. J. Matejki w Krakowie oraz Akademii Sztuk Pięknych im. W. Strzemińskiego w Łodzi. Poziom zwrotów ankiet dla tych uczelni wyniósł odpowiednio 45% i 44%.

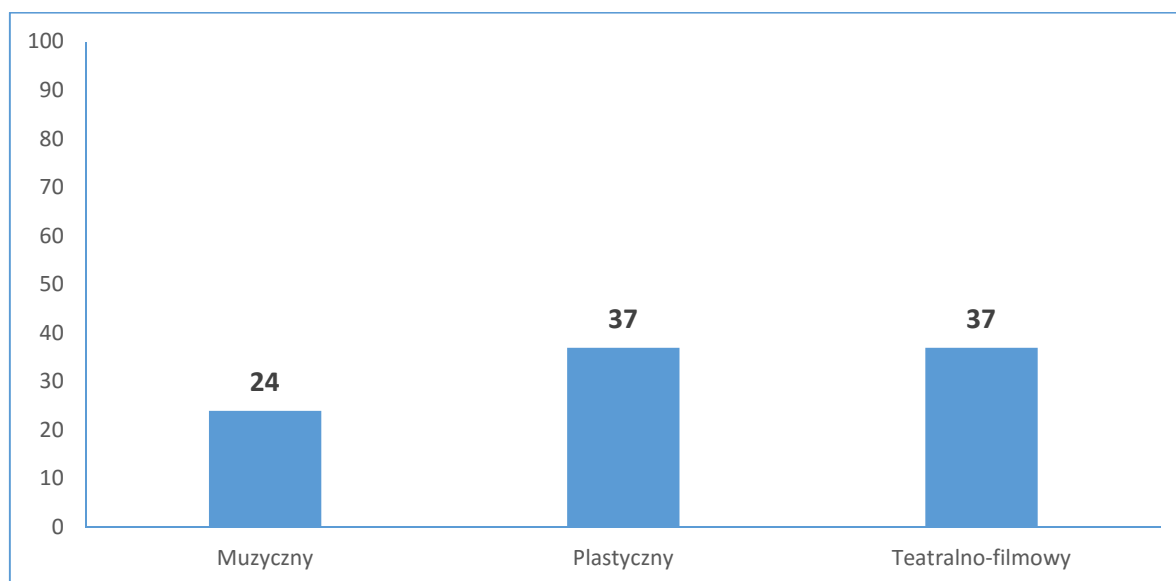
RYСУNEK 1. POZIOMY ZWROTÓW ANKIET DLA POSZCZEGÓLNYCH UCZELNI (W %).

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Najniższa odnotowana zwrotność wyniosła 24%. Odstęp pomiędzy maksymalną a minimalną wartością zwrotności wyniósł 21 pkt%. Z kolei uwzględniając jedynie profil uczelni uczestniczących w projekcie, przeciętny poziom zwrotów ankiet dla uczelni plastycznych oraz teatralno-filmowych wyniósł 37%, a dla muzycznych (reprezentowanych tutaj tylko przez jedną uczelnię) – 24% (rys. 2).

RYSUNEK 2. POZIOM ZWROTÓW ANKIET DLA POSZCZEGÓLNYCH PROFILI UCZELNI (W %).

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Na etapie porządkowania baz danych podjęto decyzję o włączeniu do ostatecznej bazy wyników również tych absolwentów, którzy nie wypełnili ankiety do końca, zatrzymując się na określonym pytaniu. Należy jednak podkreślić, że większość ankiet została wypełniona do końca, a niedokończone włączone do analizy stanowiły tylko 15% wszystkich uwzględnionych przypadków. Z drugiej strony, z analizy usunięto te obserwacje, które nie niosły ze sobą żadnej informacji np. osoby wycofujące się na etapie zaproszenia do ankiety. Łączna ilość takich przypadków wyniosła 111 osób, co stanowi jedynie 5% wszystkich, w jakikolwiek sposób wypełnionych ankiet, zarówno dokończonych, jak i niedokończonych.

Podsumowując problemy metodologii badań, można stwierdzić, że badanie pilotażowe zakończyło się sukcesem. Narzędzie zostało przetestowane na dużej grupie absolwentów, którzy chętnie odpowiadali na pytania, rzadko wycofując się z ankiety. O skuteczności kwestionariusza może również świadczyć fakt, że badani chętnie odpowiadali na pytania otwarte, dzieląc się swoimi opiniami i przemyśleniami. W ten sposób uzyskano bardzo wartościowe dane do analizy zarówno ilościowej, jak i jakościowej. Sprawdzone również został sposób realizacji badania, który

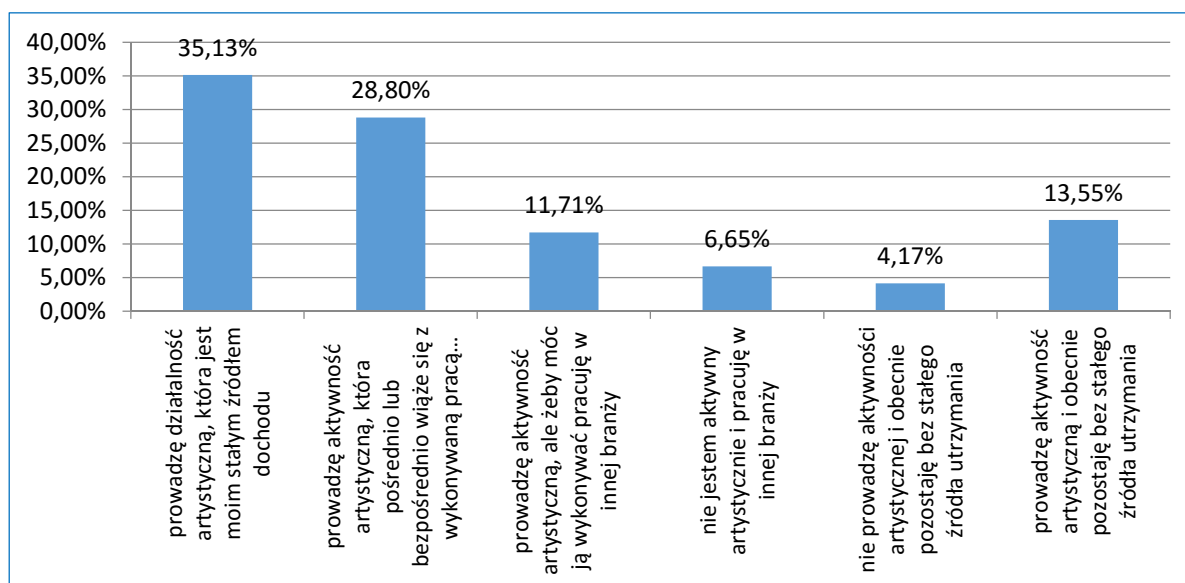
okazał się bardzo skuteczny w kontakcie z absolwentami uczelni artystycznych. Natomiast wszelkie wnioski z pilotażu, które dotyczą ewentualnych, niewielkich zmian w konstrukcji kwestionariusza zostaną uwzględnione w przyszłej edycji badania.

3. Wyniki badań

3.1 Sytuacja zawodowa i artystyczna absolwentów

W tej części analizy badań wskazujemy na jeden z najistotniejszych czynników sukcesu, związany z łączeniem sytuacji zawodowej absolwentów z ich aktywnością artystyczną. Jak pokazały badania, przeważająca większość absolwentów świadomie i z nastawieniem na realizację kariery artystycznej wybierała te studia, ponieważ niemal 70% realizuje po otrzymaniu dyplomu zadania związane z działalnością artystyczną. Część absolwentów nie rezygnuje także z takiej działalności, chociaż podejmuje pracę zarobkową w innych sektorach. Jedynie znikomy, kilkuprocentowy odsetek ankietowanych zupełnie odrzucił w swoim życiu zawodowym aktywność artystyczną, do której przygotowywały go studia. Pierwszą zatem refleksja, którą da się uzasadnić wynikami badań, to taka, że zarówno rekrutacja, jak i kolejne etapy edukacji zapewniają, że wykształcenie zdobywane w szkołach artystycznych jest wykorzystywane przez absolwentów w branżach kreatywnych.

RYSUNEK 3. SYTUACJA ARTYSTYCZNA I ZAWODOWA – ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

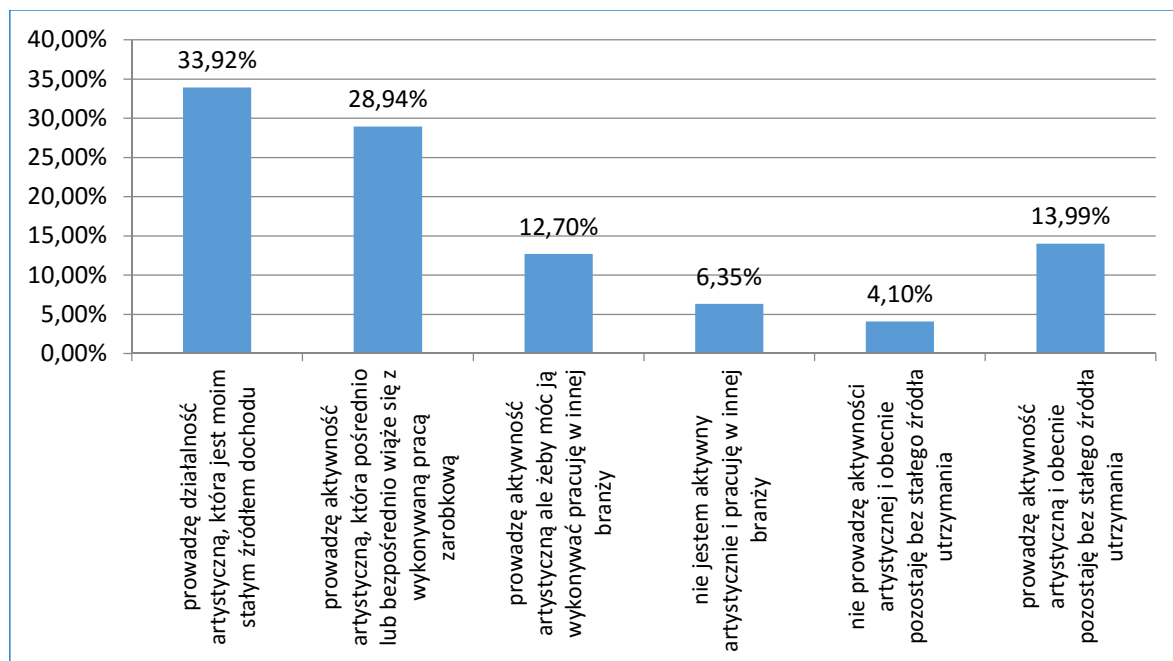
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Badanie wykazało, że uczelnie dobrze przygotowują swoich absolwentów do prowadzenia działalności artystycznej, która staje się w znakomitej większości podstawą ich działalności na rynku pracy (por. rys. 3). Aż 35,1 % absolwentów deklaroowało, że właśnie działalność artystyczna jest ich stałym źródłem dochodu, a 28,8% wskazywało na pośredni lub bezpośredni związek wykonywanych zarobkowo działań ze sztuką. Była też niespełna dwunastoprocentowa (11,6%) grupa respondentów, która wskazywała na niemożność realizowania aktywności artystycznej jako podstawowego źródła dochodu, ale nie rezygnowała z jej wykonywania, tylko poszukiwała innych źródeł dochodu, które pozwalają realizować projekty w obszarze sztuki. Bez dodatkowych badań jakościowych w tym obszarze, nie można jednoznacznie stwierdzić, czy dokonanie takiego wyboru wiązało się z koniecznością życiową, a więc zapewnieniem stabilizacji materialnej poprzez wykonywanie innych zawodów (być może lepiej płatnych) i realizowaniem projektów artystycznych jako dodatkowej, niepodlegającej wynagrodzeniu ekspresji, czy też jest po prostu niemożnością pozyskania takiej pracy w branży artystycznej, która byłaby wynagradzana. Niewielka, bo zaledwie 6,5% grupa absolwentów nie wykonywała w czasie badań żadnej aktywności artystycznej, co niewątpliwie świadczy o tym, że absolwenci uczelni artystycznych poszukują zatrudnienia i chętnie podejmują pracę w swoim zawodzie. Niepokojący jest fakt, że prawie 18% absolwentów uczelni artystycznych pozostawało bez stałego źródła utrzymania, przy czym, kilkanaście procent respondentów podejmowała działalność artystyczną, a mimo to nie znajduje stałego zatrudnienia (13,6%), natomiast 4,2% nie posiada stałej umowy o pracę, ale też nie prowadzi działalności artystycznej.

Wyniki badań w uczelniach plastycznych nie odbiegały od uśrednionych wyników we wszystkich uczelniach artystycznych (por. rys. 4). Niemal 63% absolwentów wykonywało pracę pośrednio lub bezpośrednio związaną z działalnością artystyczną, która była ich źródłem dochodu. Stosunkowo niewielka grupa badanych, bo zaledwie 10,3% nie była aktywna artystycznie i pracowała w innej branży lub pozostawała bez stałego źródła utrzymania. Prawie 13% badanych musiało rozwijać aktywność zawodową w innych branżach, aby móc realizować swoje artystyczne zainteresowania,

a dość duża, chociaż tylko nieznacznie większa od średniej wszystkich szkół artystycznych, populacja 14% absolwentów prowadziła aktywność artystyczną i pozostawała bez stałego źródła utrzymania.

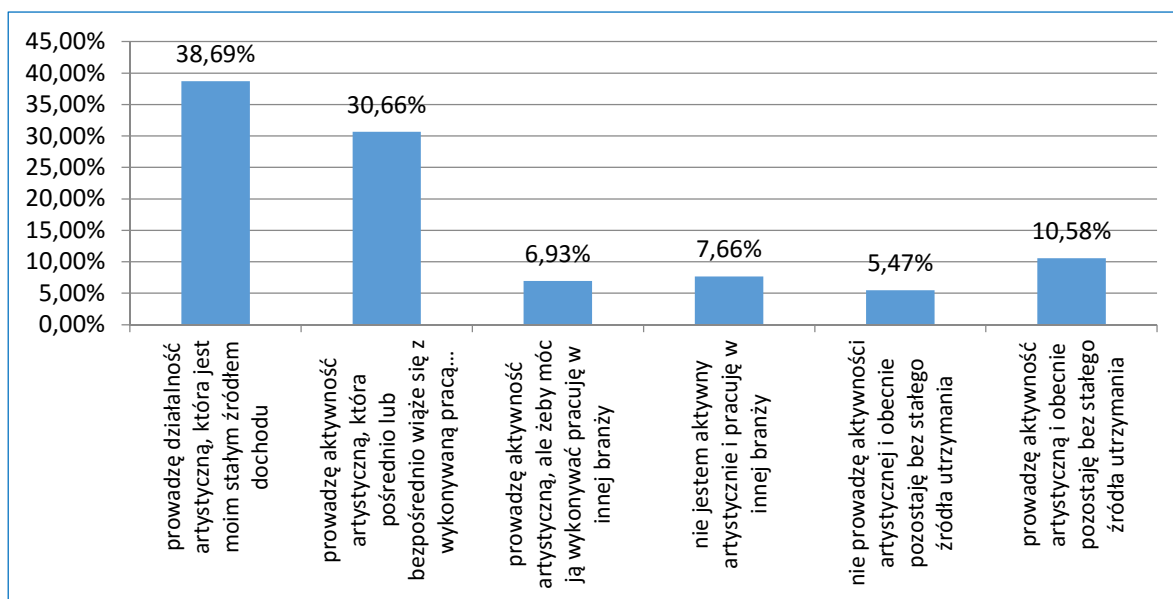
RYSUNEK 4. SYTUACJA ARTYSTYCZNA I ZAWODOWA – ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W lepszej niż koledzy z innych szkół artystycznych są absolwenci szkół teatralnych, bo 69,3% pracowało w zawodzie związanym z uzyskanym dyplomem, przy czym aż 38,7% deklarowało, że prowadzenie działalności artystycznej jest ich stałym źródłem dochodu (por. rys. 5). Pozostałe wyniki też nieco różnią się od uśrednionych wyników wszystkich szkół artystycznych. I tak z zawodu odeszło 13% ankietowanych, niespełna 7% musiało łączyć wykonywanie innej pracy zarobkowej z działalnością artystyczną, natomiast 10,6% respondentów pozostawało w zawodzie, ale nie miało stałego źródła utrzymania.

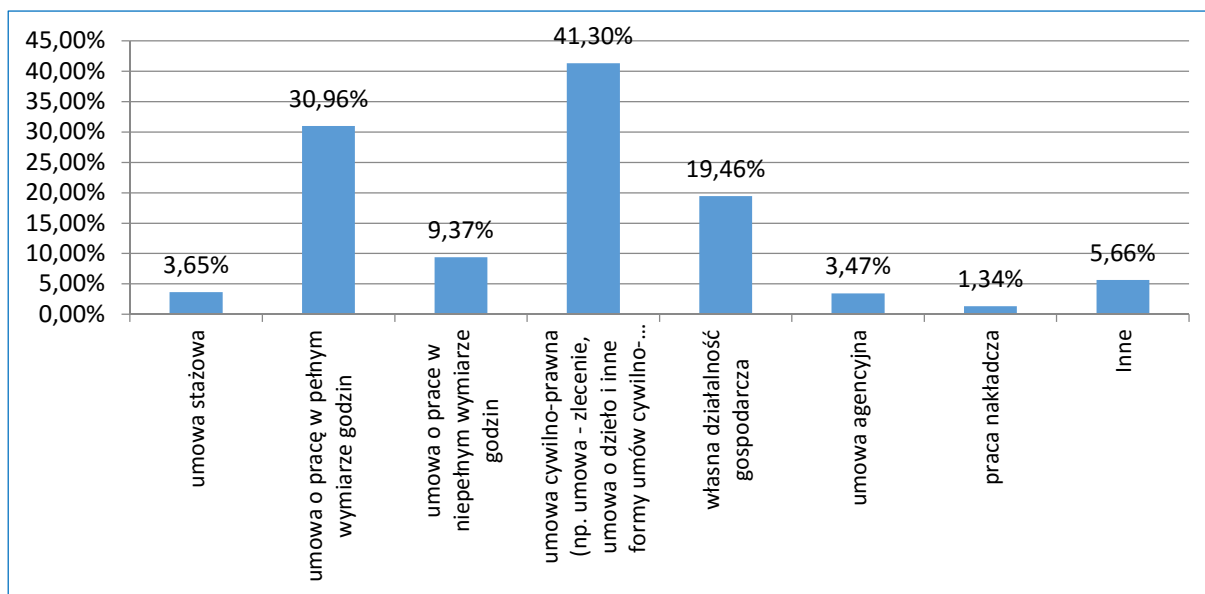
RYСУNEK 5. SYTUACJA ARTYSTYCZNA I ZAWODOWA – ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Badanie dotyczące form zatrudnienia absolwentów potwierdziło obserwowaną na polskim rynku pracy tendencję do zawierania umów innych, niż umowa o pracę (por. rys. 6). Tak więc umowa o pracę w pełnym lub niepełnym wymiarze godzin stanowiła 40,2% wszelkich form zatrudnienia. Wśród innych wymienianych form zatrudnienia najczęściej, bo w ponad 41% przypadków, wskazywano umowę cywilno-prawną (np. umowa - zlecenie, umowa o dzieło i inne formy umów cywilno-prawnych). Istotną była również przedsiębiorcza aktywność absolwentów szkół artystycznych, przejawiająca się w podejmowaniu ryzyka prowadzenia własnej działalności gospodarczej, na co wskazało prawie 20% badanych. Wśród form zatrudnienia w kategorii *inne*, absolwenci wskazali jako formę zatrudnienia tzw. pracę na czarno. W kategorii *inne*, którą wskazało prawie 6% badanych, znaleźli się także ci, którzy nie posiadali jakiegokolwiek umowy na wykonywanie pracy (22 osoby uczestniczące w badaniach). Dość liczną grupę stanowili też ci absolwenci, którzy kontynuowali edukację, głównie na studiach magisterskich oraz studiach trzeciego stopnia. Nieliczne osoby znalazły tutaj przestrzeń, aby odpowiedzieć, że utrzymują się z różnego rodzaju świadczeń np. renta, emerytura i inne zasiłki.

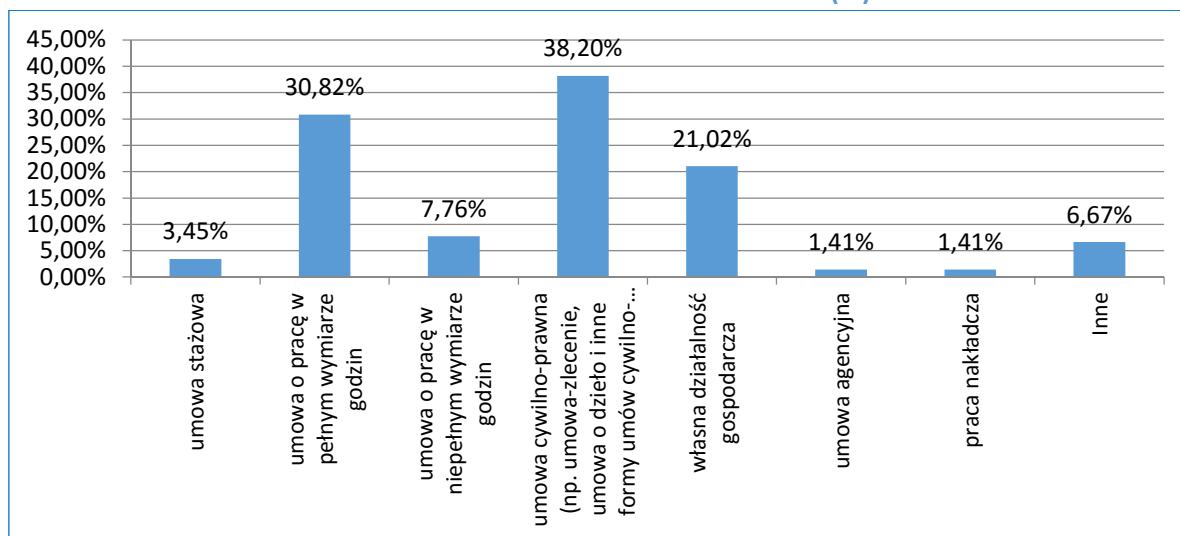
RYSUNEK 6. FORMY ZATRUDNIENIA – ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Wśród badanych absolwentów uczelni plastycznych niespełna 40% pracuje na umowę o pracę, ponad 38% wykonuje pracę w ramach umowy cywilno-prawnej, a więc wyniki te nie odbiegają zasadniczo od średniej wśród absolwentów uczelni artystycznych. Większy odsetek respondentów, bo 21% podjął własną działalność gospodarczą (por. rys. 7).

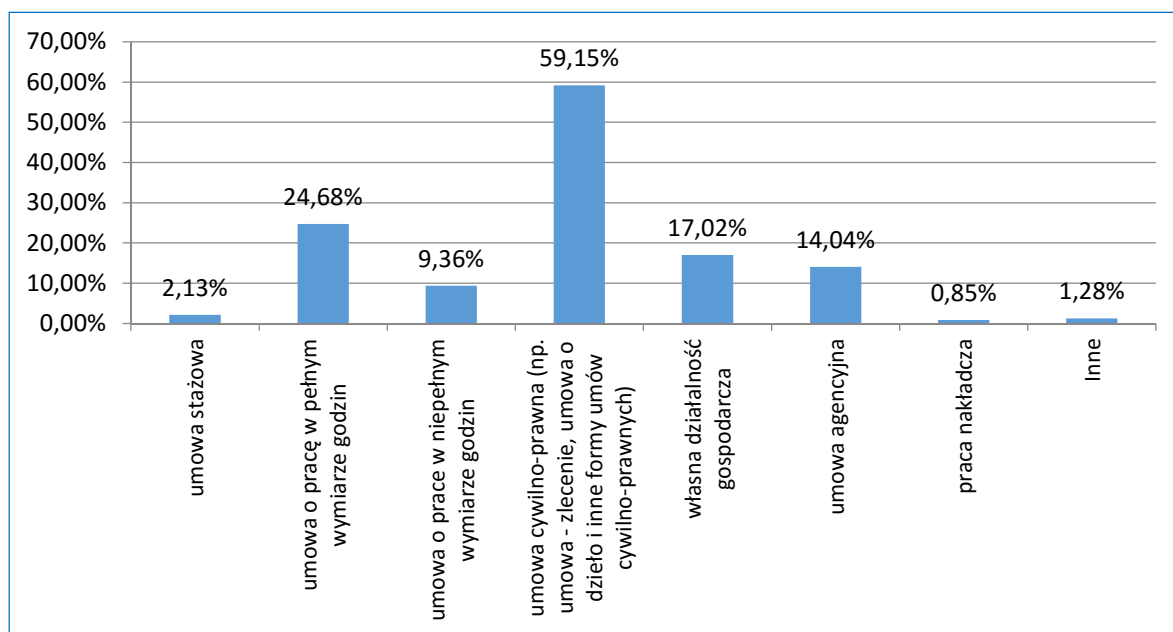
RYSUNEK 7. FORMY ZATRUDNIENIA – ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Wśród absolwentów uczelni teatralnych dominowała umowa cywilno-prawna. Jako podstawową formę uzyskiwania dochodu wskazało ją prawie 60% badanych. Zdecydowanie mniej absolwentów, niż w innych uczelniach artystycznych, posiadało umowę o pracę (34%), a własną działalność gospodarczą prowadziło tylko 17% badanych (rys. 8).

RYSUNEK 8. FORMY ZATRUDNIENIA – ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

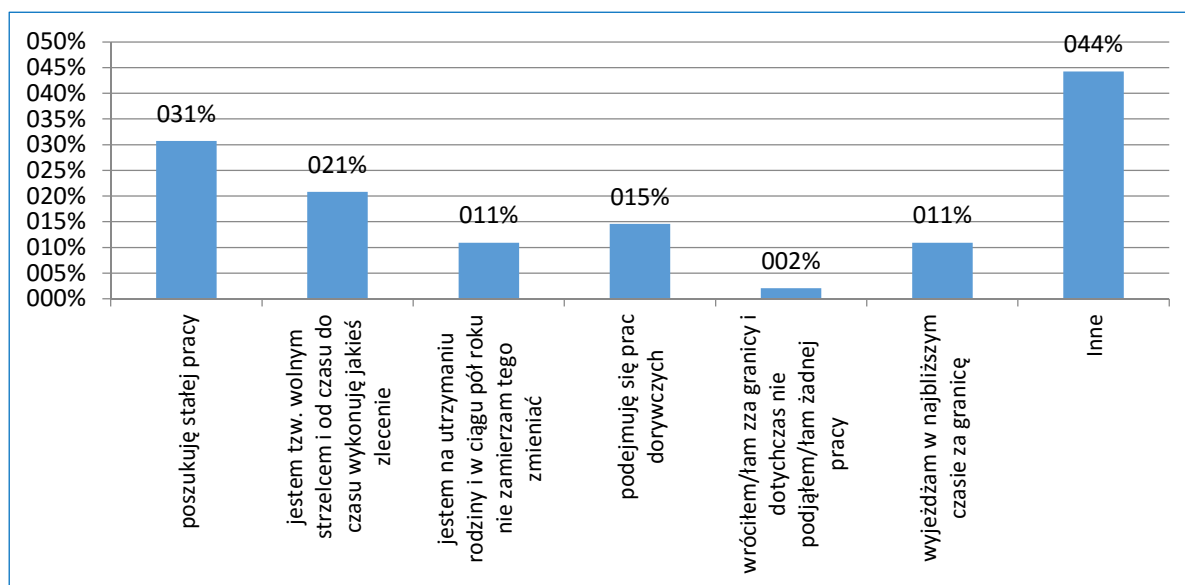

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Na zadane w badaniu pytanie o poszukiwanie źródła utrzymania, jeśli nie jest nim jakaś forma umowy o pracę, absolwenci wskazywali przede wszystkim na poszukiwanie takiego źródła i zmianę swojej sytuacji, a w małym procencie na pasywność, jaką była odpowiedź *jestem na utrzymaniu rodziny i w ciągu pół roku nie zamierzam tego zmieniać*, co zadeklarowało 11,4% badanych. Ponad 30% aktywnie poszukiwało stałej pracy, przy czym pamiętać należy, że mówimy tutaj jedynie o tych absolwentach, którzy nie znaleźli jeszcze zatrudnienia. Ponad 35% absolwentów podejmowało się wykonywania prac dorywczych i określało siebie, jako tzw. wolnych strzelców, którzy polują na okazję, która pojawia się na rynku pracy. Opisany status nie zachęcał respondentów do międzynarodowej mobilności. Jak wykazują badania, jedynie 11%

absolwentów zamierzało w najbliższym czasie wyjechać z Polski w poszukiwaniu pracy. Najwięcej odpowiedzi w tej kategorii, bo aż 44,3% wskazań, pojawiło się w grupie *inne*, co wynikało z tego, że część absolwentów, którzy posiadali stałe źródło dochodów, odpowiedziała na to pytanie w badaniu (rys.9).¹⁰

RYСУNEK 9 AKTYWNOŚĆ ABSOLWENTÓW POSZUKUJĄCYCH STAŁEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA – ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)*

*Uwaga, badani mogli wybrać różne aktywności, stąd wskazania nie sumują się do 100%.

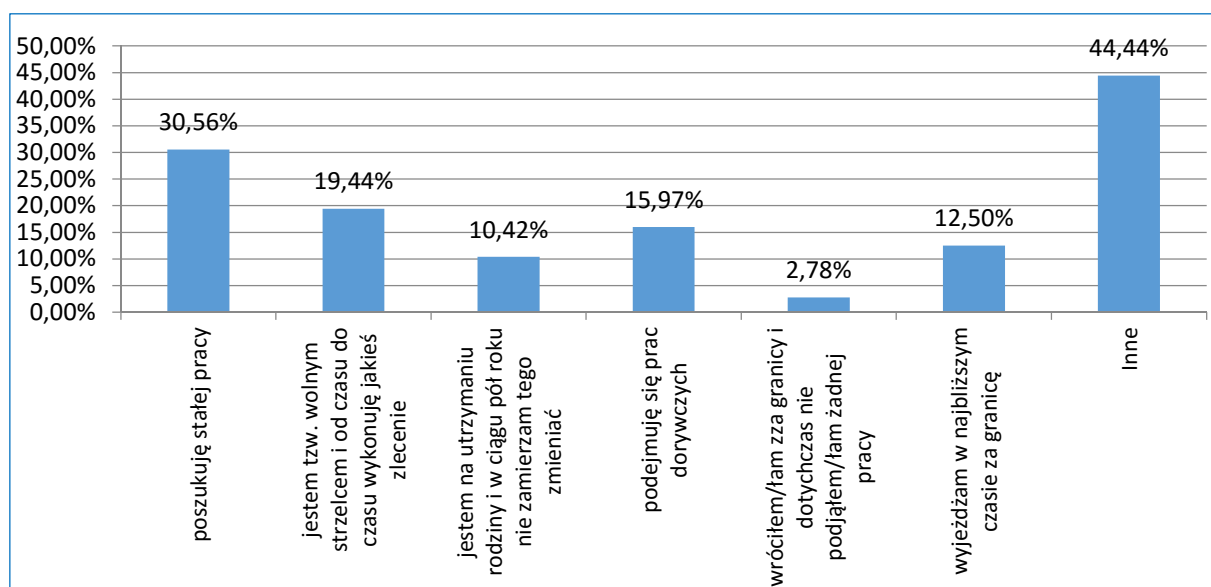
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Wyniki badań wśród absolwentów uczelni plastycznych nie odbiegały od średniej wszystkich uczelni artystycznych. Także ponad 30% aktywnie poszukiwało stałego zatrudnienia, dorywczej pracy podejmowało się ok. 35% badanych, a za granicę zamierzało wyjechać 12,5% absolwentów. Analogiczny był również odsetek postaw pasywnych wobec poszukiwania pracy. *Jestem na utrzymaniu rodziny i w ciągu pół roku nie zamierzam tego zmieniać* zadeklarowało 10,42% badanych. Prawie 45% wskazało na inne formy poszukiwania źródła dochodu (rys.10). Oprócz tych, którzy posiadali

¹⁰ Nastąpił błąd narzędzia informatycznego, który zostanie wyeliminowany w kolejnych turach badania.

stałe źródło dochodów¹¹, pojawiły się także odpowiedzi tych, którzy nie mieli stałego źródła dochodów i wskazywali inne możliwości. Należały do nich: praca za granicą, utrzymywanie się z oszczędności (po sprzedaży majątku), przebywanie na utrzymaniu współmałżonka i wychowywanie dzieci, stypendium.

RYSUNEK 10 AKTYWNOŚĆ ABSOLWENTÓW POSZUKUJĄCYCH STAŁEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA – ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)*

*Uwaga, badani mogli wybrać różne aktywności, stąd wskazania nie sumują się do 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

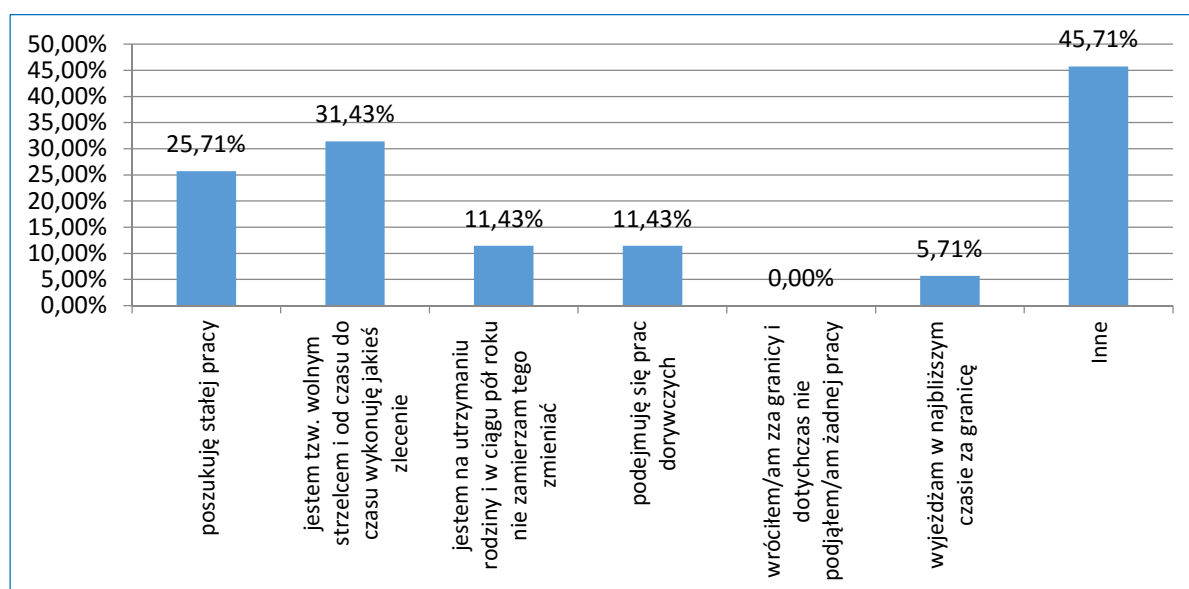
Absolwenci uczelni teatralnych rzadziej wskazywali na aktywne poszukiwanie stałego zatrudnienia, niż ich koledzy z innych uczelni artystycznych (25,6% badanych). Natomiast dorywczej pracy podejmowało się zdecydowanie więcej badanych, którzy ukończyli ten profil uczelni (43%). Zdecydowanie mniejsze było także zainteresowanie mobilnością międzynarodową, bo tylko 5,6% respondentów planowało wyjazd za granicę. Nieznacznie większy niż średnia z innych uczelni artystycznych był odsetek postaw pasywnych wobec poszukiwania pracy. *Jestem na utrzymaniu rodziny i w ciągu pół roku nie zamierzam tego zmieniać* zadeklarowało 11,3%

¹¹ Co wynikało z wspomnianego już błędu narzędzia informatycznego.

badanych, a niemal 46% wskazało na inne formy poszukiwania źródła dochodu (rys. 11), choć pamiętać należy, że tę część pytań wypełnili także ci badani, którzy posiadali stałe źródło dochodów.

Wśród innych źródeł dochodów absolwenci uczelni teatralno-filmowych wskazywali pracę w innej branży, bycie na utrzymaniu członków rodziny, na przykład z powodu narodzin dziecka, ale także stypendia czy wielomiesięczne podróże zagraniczne, podczas których absolwenci zarabiają na życie.

RYСУNEK 11 AKTYWNOŚĆ ABSOLWENTÓW POSZUKUJĄCYCH STAŁEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA – ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)*

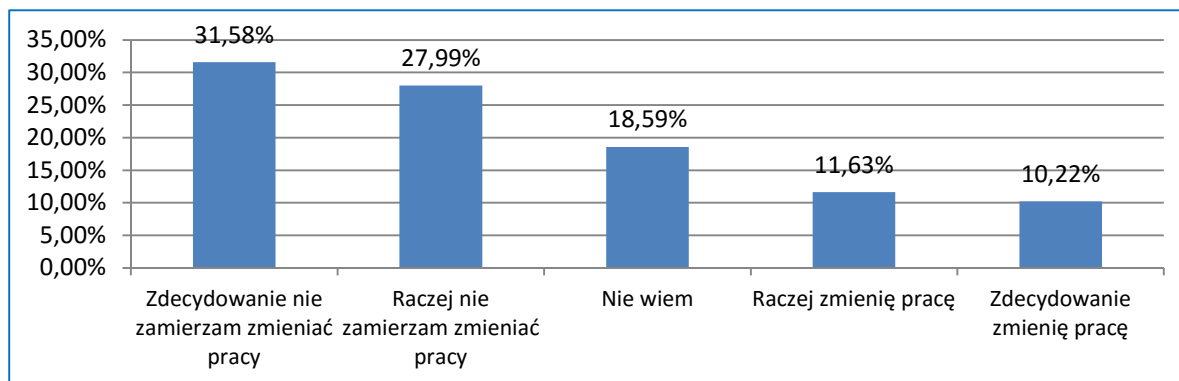
*Uwaga, badani mogli wybrać różne aktywności, stąd wskazania nie sumują się do 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Przeprowadzone badanie wyraźnie wskazało, że zdecydowana większość absolwentów, bo prawie 60% nie była zainteresowana zmianą podjętej pracy. Rozważało takie działania lub było zdecydowanych zaledwie 21,9% badanych. Może to dowodzić z jednej strony zadowolenia z wykonywanej pracy i miejsca zatrudnienia, ale też może wskazywać na niechęć do podejmowania ryzyka na trudnym rynku pracy i potencjalne rozczarowanie wiążące się z dokonaną zmianą. Stosunkowo niewielka grupa

badanych (18,6%) nie była pewna jakie decyzje w tym zakresie, podejmie w najbliższym czasie (rys.12).

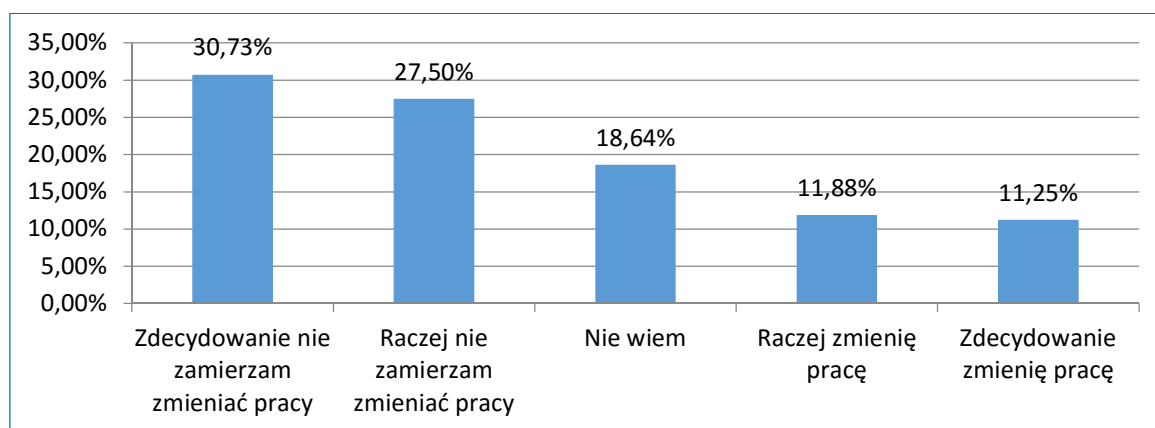
RYSUNEK 12. PLANY DOTYCZĄCE ZMIANY PRACY- ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Nie odnotowano istotnych różnic w odpowiedziach absolwentów uczelni plastycznych (rys.13). Także zdecydowana większość absolwentów (58%), nie zamierzała zmieniać pracy. Natomiast ok. 23% badanych rozważało takie działania lub było na nie zdecydowanych.

RYSUNEK 13. PLANY DOTYCZĄCE ZMIANY PRACY- ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

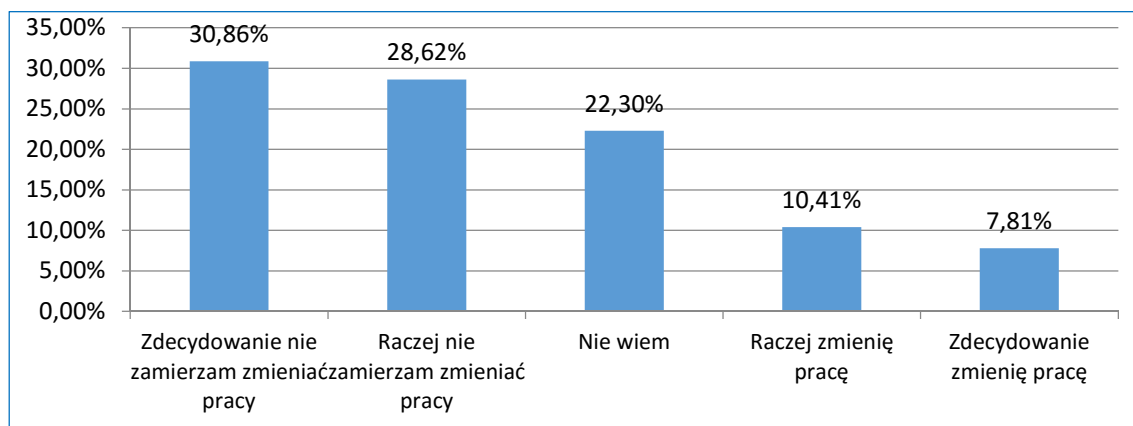

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Większy odsetek zdecydowanych na pozostanie w aktualnym miejscu pracy, niż w innych uczelniach artystycznych, odnotowany został wśród

respondentów uczelni teatralno-filmowych (rys.14). Ponad 59% badanych nie zamierzało zmieniać pracy, a jedynie 18,22% nie wykluczało takiej decyzji.

RYSUNEK 14. PLANY DOTYCZĄCE ZMIANY PRACY- ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Ważnym aspektem badania było otrzymanie odpowiedzi na temat planów absolwentów w zakresie aktywności zatrudnienia. Odpowiadając na zadane pytania, respondenci mieli do wyboru jedną z pięciu opcji (*zdecydowanie tak/ raczej tak / nie wiem/ raczej nie/ zdecydowanie nie*), co pozwalało niuansować odpowiedzi (rys.15). Pierwsze pytanie dotyczyło mobilności międzynarodowej, ale wiążącej się z podjęciem pracy zgodnej z wykształceniem artystycznym. Niespełna 24% absolwentów rozważało taki scenariusz, natomiast zdecydowana większość, bo aż 56,5% nie brała lub raczej nie brała wyjazdu za granicę w pod uwagę. Niezdecydowani stanowili niespełna 19% badanych.

Kolejny aspekt badania dotyczył rozważenia sytuacji, w której absolwent *zamierza założyć własną firmę i wykorzystać dotychczas zdobyte doświadczenie zawodowe*. Odpowiedzi były bardziej zrównoważone niż w przypadku wyjazdu za granicę, chociaż więcej osób wskazało negatywną odpowiedź (44,05%), natomiast ponad 35% rozważało aktywność przedsiębiorczą.

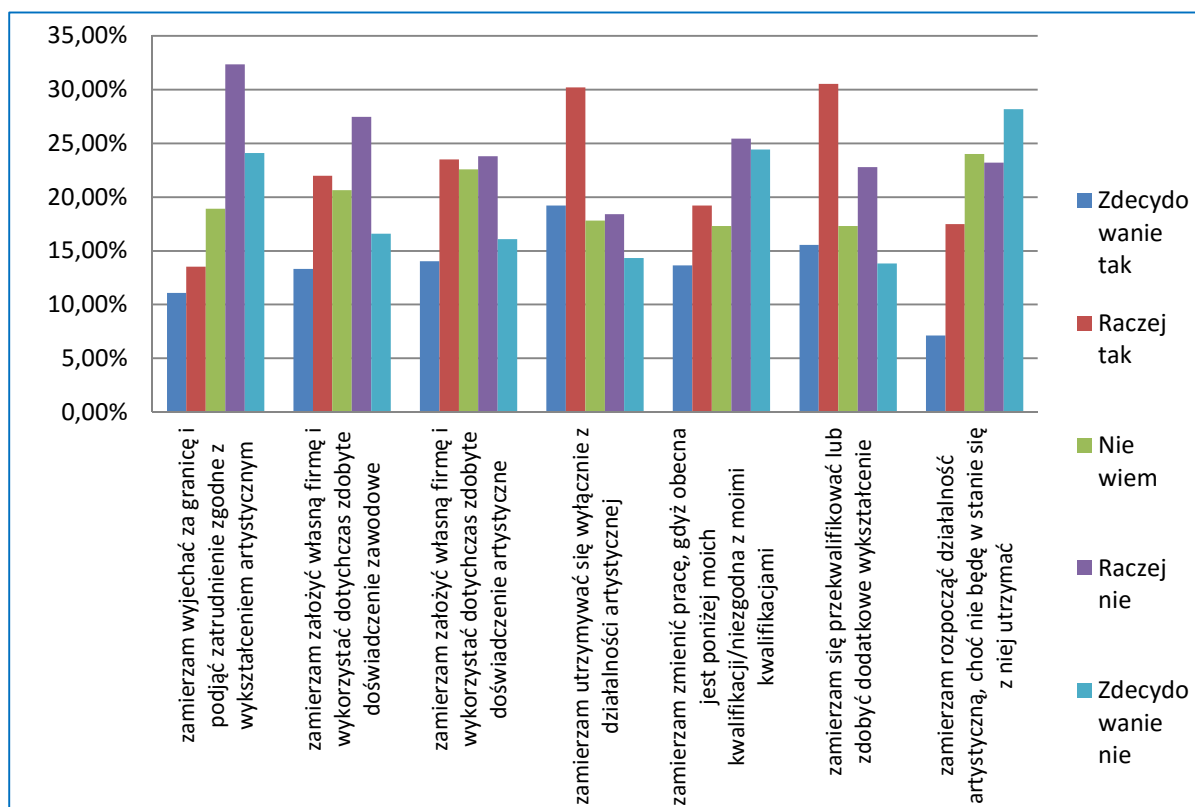
Trzecie pytanie dotyczyło także przedsiębiorczości, ale w aspekcie doświadczenia artystycznego. Polegało ono na odniesieniu się do zdania *Zamierzam założyć własną firmę i wykorzystać dotychczas zdobyte doświadczenie artystyczne*. W tym przypadku wyniki były jeszcze bardziej zrównoważone. Niemal 38% zamierzało podjąć taką decyzję, a prawie 40% miało zdanie przeciwne, natomiast prawie 23% nie zajęło stanowiska. Interesujące wyniki badania pojawiły się podczas analizy odpowiedzi na pytanie o to, czy absolwenci zamierzają utrzymywać się wyłącznie z działalności artystycznej. W tym przypadku niemal połowa miała takie intencje, co potwierdza słuszność wyboru uczelni artystycznej. Niemal 33% takiego zamiaru nie posiadało lub nie było go pewnym, co z kolei może sugerować zarówno rozczarowanie wybranym zawodem lub realne spojrzenie na sytuację artystów na rynku pracy i budowanie alternatywnych scenariuszy poszukiwania innego źródła stałego dochodu. Prawie 33% absolwentów deklaroowało zamiar zmiany pracy, motywując to tym, że obecna jest poniżej ich kwalifikacji lub jest niezgodna z ich kwalifikacjami. Prawdopodobnie były to osoby, które podjęły się pracy dostępnej na rynku, ale nie zaspokaja ona ich oczekiwań materialnych lub w zakresie wyzwań artystycznych i prestiżu. Zdecydowana jednak grupa, bo ponad 50% badanych raczej lub zdecydowanie nie zamierzała zmieniać pracy – innymi słowy uznała swoje kwalifikacje i pracę za satysfakcjonujące.

Pozytywnie na sugestię *zamierzam się przekwalifikować lub zdobyć dodatkowe wykształcenie* odpowiedziało 46% badanych, a 37% nie widziało takiej potrzeby. Być może taka postawa wynikała z przeświadczenia, że uda się pogodzić zdobyte kwalifikacje z oczekiwaniami rynku pracy i realizować się w działaniach artystycznych.

Jak mocne jest poczucie tożsamości artystycznej części badanych świadczy odpowiedź na ostatnie pytanie w tej części badań, a dotyczące hipotetycznej sytuacji, w której absolwenci odnosili się do zdania *Zamierzam rozpocząć działalność artystyczną, choć nie będę w stanie się z niej utrzymać*. Wpisana w tę sytuację dramaturgia wynikająca z potencjalnej zgody na prowadzenie działalności artystycznej, chociaż nie pozwoli ona na utrzymanie się absolwenta była wyborem prawie 25% badanych, co świadczyć może

o prawdziwej pasji i determinacji; jednak ponad połowa badanych nie dopuszczała takiej sytuacji, a jedna czwarta się wahała.

RYСУNEK 15. PLANY AKTYWNOŚCI W KWESTII ZATRUDNIENIA W NAJBLIŻSZYCH SZĘŚCIU MIESIĄCACH – UCZELNIE OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

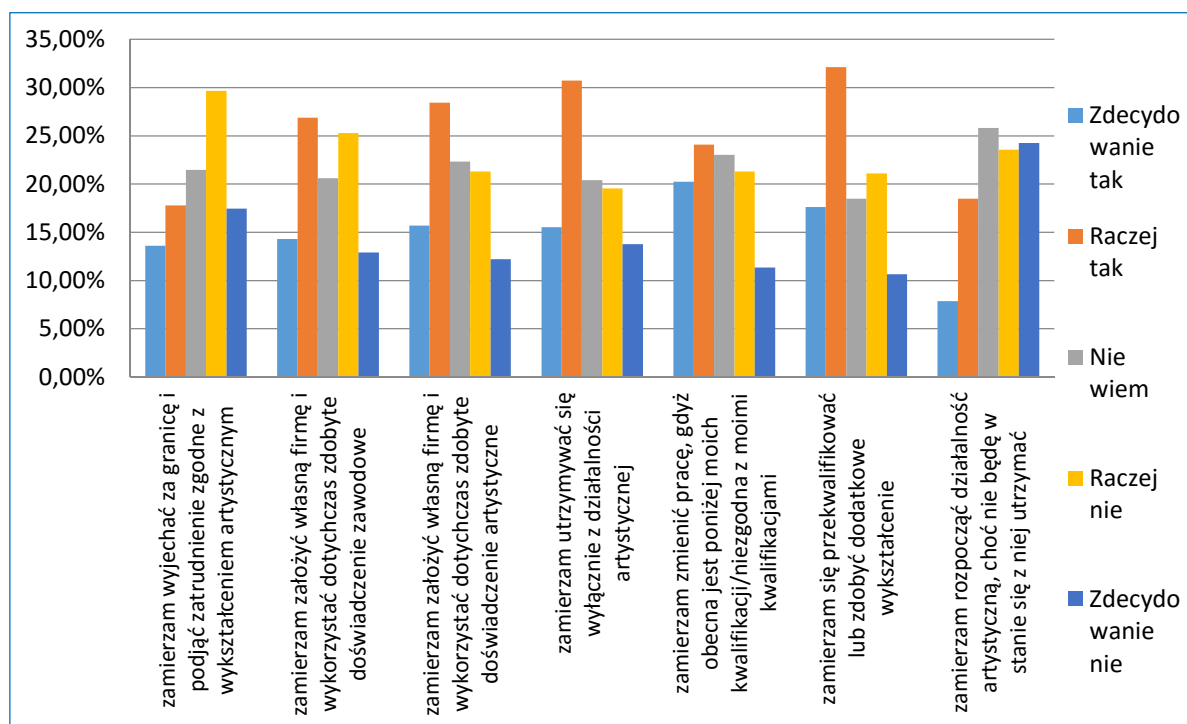
Aktywności w zakresie zatrudnienia określane w badaniu przez absolwentów uczelni plastycznych nieco odbiegają od średniej wszystkich uczelni artystycznych (rys. 16). W przypadku pierwszego hipotetycznego scenariusza: *zamierzam wyjechać za granicę i podjąć zatrudnienie zgodne z wykształceniem artystycznym*, prawie 32% absolwentów rozważało taką możliwość, a 47% nie brało lub raczej nie bierze wyjazdu za granicę pod uwagę. Niezdecydowani stanowili prawie 22% badanych.

Kolejny scenariusz poddany badaniu dotyczył rozważenia sytuacji, w której absolwent: *zamierza założyć własną firmę i wykorzystać dotychczas zdobyte doświadczenie zawodowe*. Większość, bo 42% rozważało taki rozwój wydarzeń, a nie brało go pod uwagę 38%. Kolejne pytanie dotyczyło

przedsiębiorczości w aspekcie doświadczenia artystycznego. Polegało ono na odniesieniu się do zdania: *Zamierzam założyć własną firmę i wykorzystać dotychczas zdobyte doświadczenie artystyczne*. Niemal 45% zamierzało podjąć taką decyzję, a tylko 33% posiadało zdanie przeciwne.

Kolejne pytanie dotyczyło sytuacji - *zamierzam utrzymywać się wyłącznie z działalności artystycznej*. I w tym przypadku większość (46,25%) widziała swoją przyszłość w realizacji takiego scenariusza, a 33% wyrażało obawy (rys.16).

RYСУNEK 16. PLANY AKTYWNOŚCI W KWESTII ZATRUDNIENIA W NAJBLIŻSZYCH SZEŚCIU MIESIĄCACH – UCZELNIE PLASTYCZNE (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Zdecydowanie więcej absolwentów (44,2%) nie zamierzało również zmienić pracy, zaprzeczając twierdzeniu, że obecna jest poniżej ich kwalifikacji lub niezgodna z ich kwalifikacjami. Natomiast 33% badanych absolwentów uczelni plastycznych rozważało scenariusz zmiany pracy, z powodu braku satysfakcji związanej z nieistnieniem lub niezgodnością kwalifikacji.

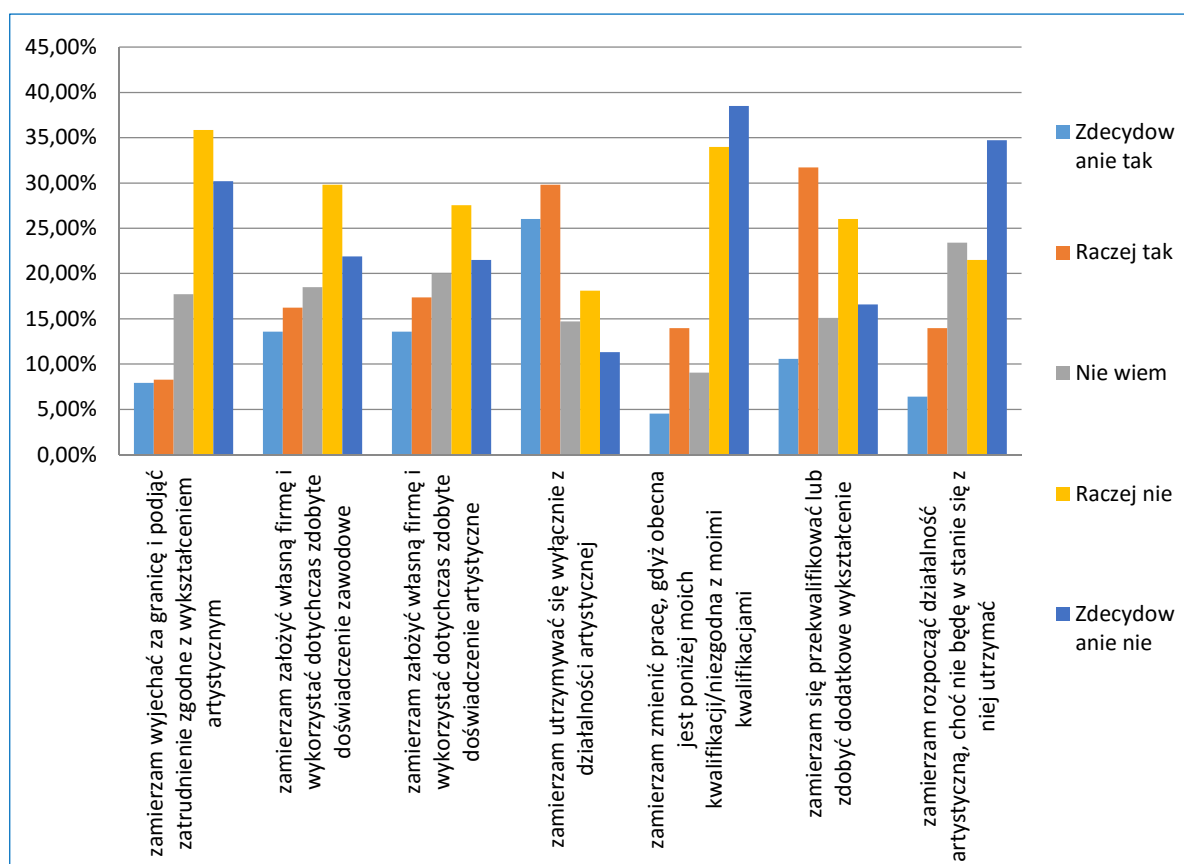
Co ciekawe, pozytywnie na sugestię *zamierzam się przekwalifikować lub zdobyć dodatkowe wykształcenie* odpowiedziała połowa badanych absolwentów studiów plastycznych, a prawie 32% nie widziało takiej potrzeby. Ostatni scenariusz dotyczył hipotetycznej sytuacji, w której absolwenci odnosili się do zdania *Zamierzam rozpocząć działalność artystyczną, choć nie będę w stanie się z niej utrzymać*. Ten trudny wybór odrzuciła zdecydowana większość respondentów (47,7%), aczkolwiek całkiem spora grupa, bo prawie 27% brała go pod uwagę, a niezdecydowanych było prawie 26%.

Inaczej niż w uczelniach plastycznych i w uśrednionych wynikach, kształtowały się odpowiedzi na postawione scenariusze w zakresie zatrudnienia, w badaniu przeprowadzonym wśród absolwentów uczelni teatralno-filmowych (rys.17). Pierwszy scenariusz: *zamierzam wyjechać za granicę i podjąć zatrudnienie zgodne z wykształceniem artystycznym* zaakceptowało zaledwie 17% badanych, a zdecydowana większość 66% takiego scenariusza nie brała pod uwagę. Najprawdopodobniej wynikało to z faktu, że język plastyki i muzyki ma wymiar ponadnarodowy, a praca aktora wiąże się z wykorzystywaniem języka ojczystego; za granicą zaś istnieje konieczność perfekcyjnej znajomości języka kraju, w którym się podejmuje pracę.

Kolejny scenariusz poddany badaniu dotyczył rozważenia sytuacji, w której absolwent: *zamierza założyć własną firmę i wykorzystać dotychczas zdobyte doświadczenie zawodowe*, czyli przedsiębiorczości w aspekcie doświadczenia artystycznego. I w tym przypadku 50% badanych nie zamierzało zakładać firmy, a 31% rozważało taką możliwość.

Kolejne pytanie dotyczyło sytuacji - *zamierzam utrzymywać się wyłącznie z działalności artystycznej*. W większym odsetku, niż koledzy z innych uczelni artystycznych, absolwenci uczelni teatralnych optymistycznie podchodzili do możliwości utrzymywania się wyłącznie z działalności artystycznej (55,9%), sceptycznych było niespełna 30%. Aż 73% nie zamierzało zmienić pracy, odrzucając tezę o niskich i niezgodnych kwalifikacjach, a zaledwie 19% populacji absolwentów uczelni teatralno-filmowych taki scenariusz rozważało.

RYСУNEK 17. PLANY AKTYWNOŚCI W KWESTII ZATRUDNIENIA W NAJBLIŻSZYCH SZĘŚCIU MIESIĄCACH – UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE (%)

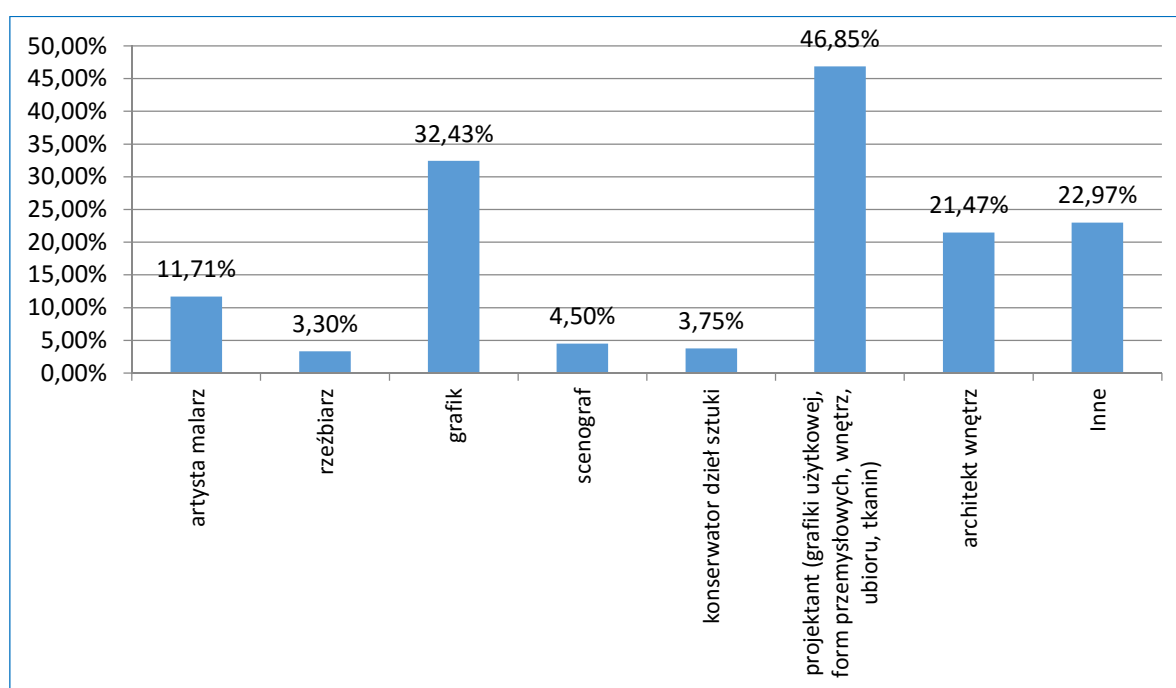
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Pozytywnie na sugestię *zamierzam się przekwalifikować lub zdobyć dodatkowe wykształcenie* odpowiedziało 43% badanych, i taki sam odsetek nie widział takiej potrzeby. Ostatni scenariusz dotyczył hipotetycznej sytuacji, w której absolwenci odnosili się do zdania *Zmierzam rozpocząć działalność artystyczną, choć nie będę w stanie się z niej utrzymać*. Podobnie, jak w innych uczelniach artystycznych ten wybór odrzuciła zdecydowana większość respondentów (56,1%), a tylko 21% dopuszczało taką możliwość.

Jedną z kwestii, które uznano za ważne dla sytuacji absolwentów, było rozpoznanie, jakie zawody wykonują po zakończeniu edukacji artystycznej. W szczególności chodziło o takie, które nie są do końca rozpoznane. Najczęściej wykonywanym zawodem przez absolwentów uczelni plastycznych był projektant (grafiki użytkowej, form przemysłowych, wnętrz, ubioru,

tkanin) – wskazywało na wykonywanie tego zawodu aż 47% badanych (rys. 18). Drugim w kolejności był grafik (33%), a trzecim architekt wnętrz (23%). Artysta malarz, to zawód wykonywany przez prawie 12% badanych. Wśród innych zawodów, których wykonywanie deklarowali uczestnicy badań, zarazem absolwenci studiów polskich Akademii Sztuk Pięknych, znalazły się: fotograf, wykładowca/nauczyciel/instruktor, muzyk, projektant (mebli, szkła, stoisk, gier, biżuterii), ilustrator, architekt, animator, artysta intermedialny/performer.

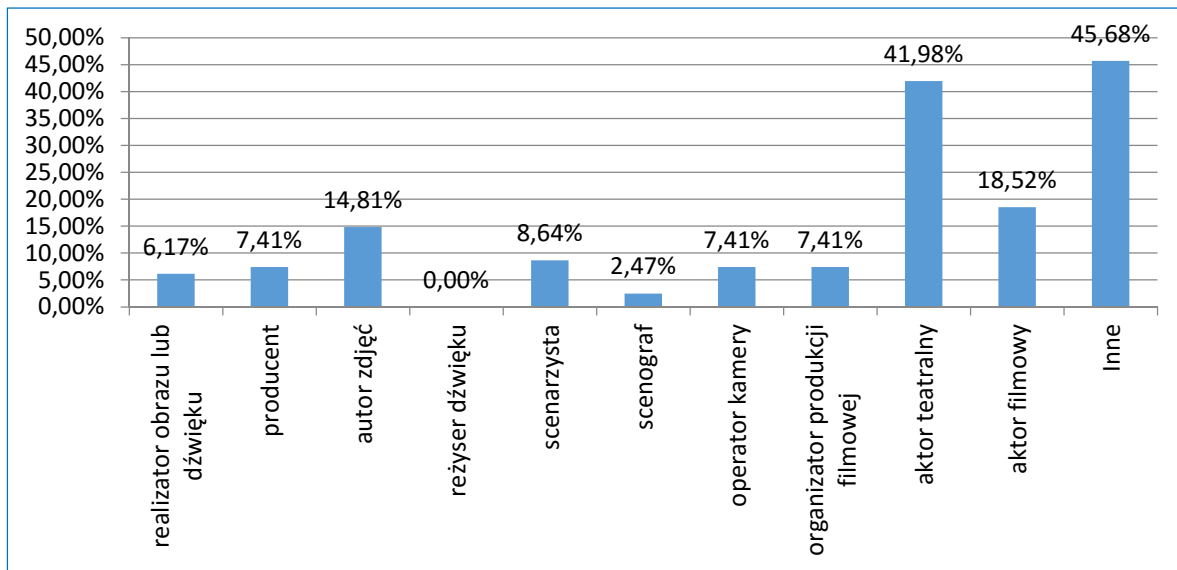
RYСУNEK 18. WYKONYWANY ZAWÓD ARTYSTYCZNY- UCZELNIE PLASTYCZNE (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przeważającej mierze (61%) absolwenci uczelni teatralnych są aktorami (rys. 19). Inne, bardziej znaczące zawody, to autor zdjęć (15%) oraz scenograf i operator kamery (w obu przypadkach 8% wskazania). Ponad 45% wskazało na inne zawody, a wśród nich znalazły się: reżyser, pedagog artystyczny/edukator kulturalny/instruktor zajęć tanecznych i teatralnych oraz tancerz/choreograf.

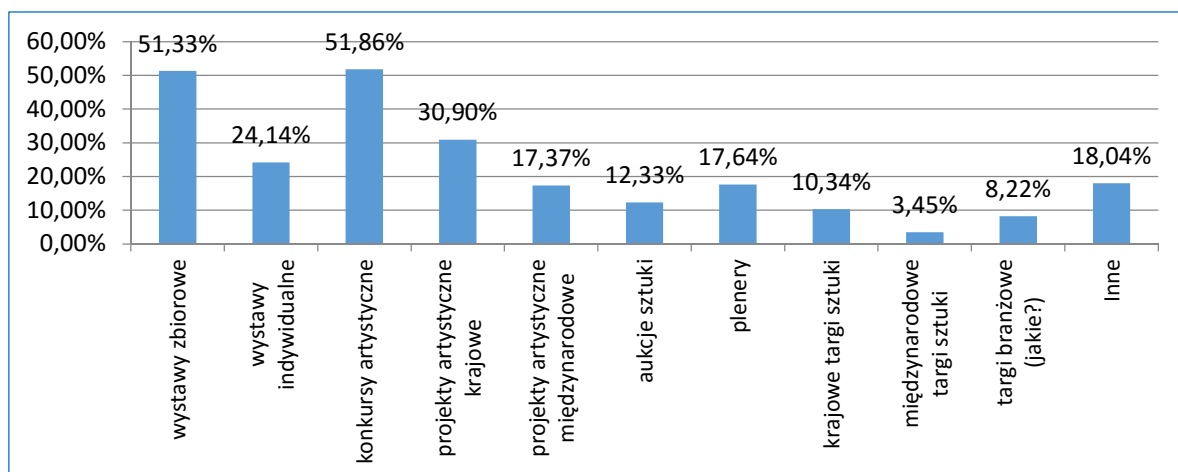
RYСУNEK 19. WYKONYWANY ZAWÓD ARTYSTYCZNY- UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

O aktywności artystycznej, po zakończeniu edukacji w szkołach wyższych, świadczyć może bardzo wiele wskazań na takie formy realizacji zawodowej absolwentów szkół plastycznych, jak konkursy artystyczne (52%) i wystawy zbiorowe (52%), a także projekty artystyczne krajowe (31%) i wystawy indywidualne (24% - rys. 20).

RYСУNEK 20. UDZIAŁ W PRZEDSIĘWZIĘCIACH ARTYSTYCZNYCH PO UKOŃCZENIU STUDIÓW – UCZELNIE PLASTYCZNE (%)

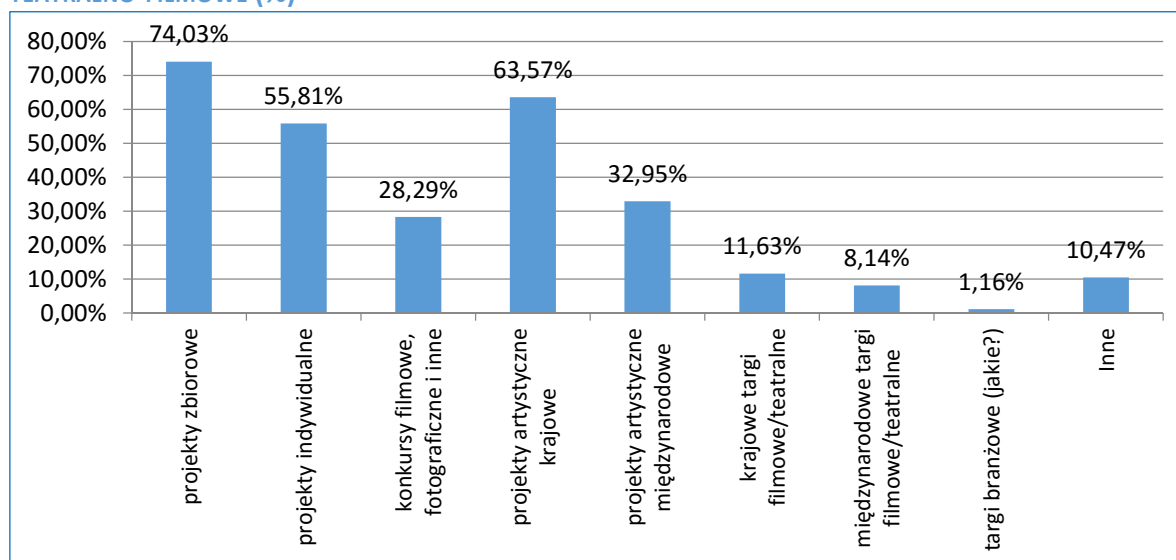

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Mniejsza, ale wcale niemała, grupa absolwentów (18%) uczestniczyła w międzynarodowych projektach artystycznych. Mniejsze znaczenie miał też udział w plenerach (17,64%), aukcjach sztuki (12,33%), krajowych targach sztuki (10,34%), a także w międzynarodowych targach sztuki (3,45%) i targach branżowych (8,22%).

Aktywność artystyczna absolwentów szkół teatralnych i filmowych realizowała się przede wszystkim w takich przedsięwzięciach, jak projekty zbiorowe (74%), projekty artystyczne krajowe (64%) i projekty indywidualne (56% - rys. 21).

RYСУNEK 21. UDZIAŁ W PRZEDSIĘWZIĘCIACH ARTYSTYCZNYCH PO UKOŃCZENIU STUDIÓW – UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE (%)

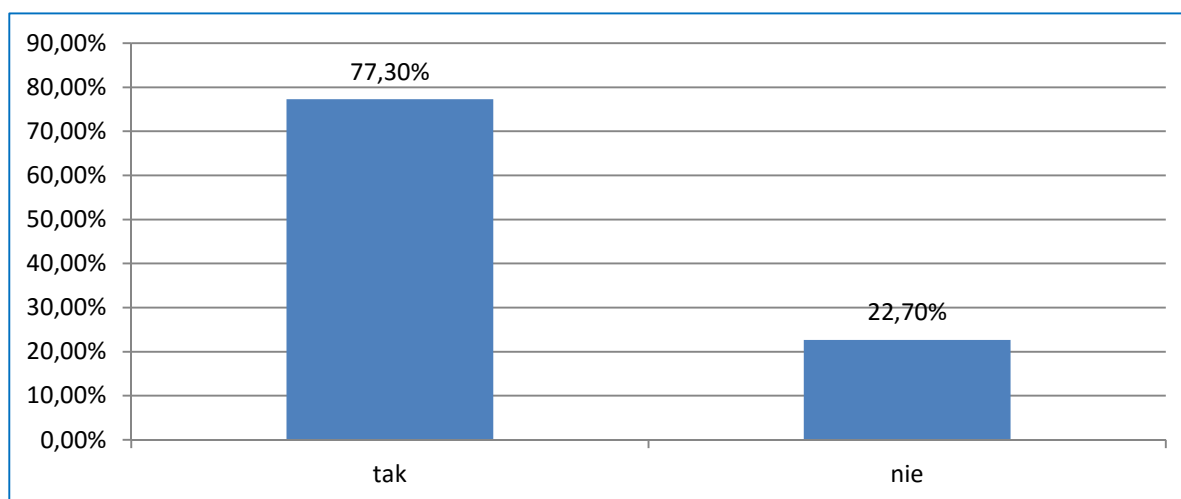

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Na szczególną uwagę zasługuje spora aktywność międzynarodowa, wyrażająca się w licznych wskazaniach przez absolwentów udziału w projektach artystycznych międzynarodowych (33%). Dużą popularnością cieszyły się również konkursy filmowe i fotograficzne, w których uczestniczyło 29% respondentów. Mniejszym zainteresowaniem cieszą się natomiast krajowe i międzynarodowe targi filmowe/teatralne i targi branżowe.

Bardzo duży odsetek badanych absolwentów szkół artystycznych potwierdził fakt pracy podczas studiów. Ponad 77% badanych pracowało w tym czasie, a jedynie 23% nie podejmowało pracy zawodowej podczas studiów (rys. 22).

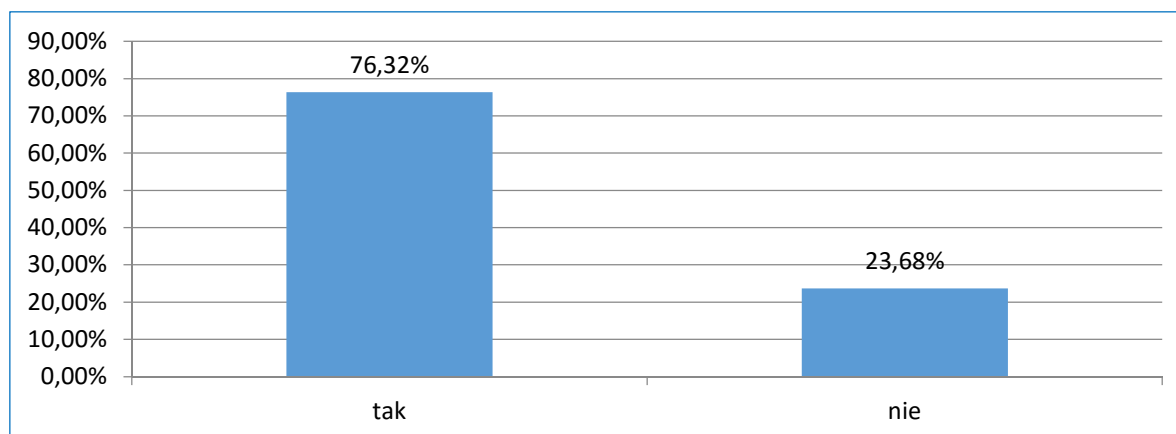
RYSUNEK 22. PRACA PODCZAS STUDIÓW - UCZELNIE OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W uczelniach plastycznych podczas studiów pracowało 77%, a 23% takiej aktywności nie podjęło. Jest to wynik pokrywający się ze średnią ze wszystkich uczelni artystycznych (rys. 23).

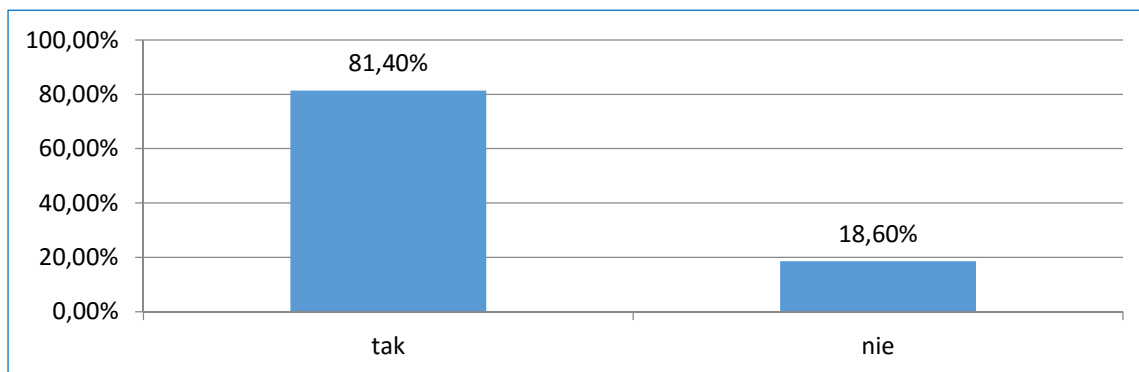
RYSUNEK 23. PRACA PODCZAS STUDIÓW - UCZELNIE PLASTYCZNE (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań w 2015 roku

W uczelniach teatralnych pracowało podczas studiów więcej ich przyszłych absolwentów, niż miało to miejsce w pozostałych uczelniach artystycznych. Prawie 82% absolwentów podjęło pracę w czasie studiów, a 18% takiej aktywności nie podjęło (rys. 24).

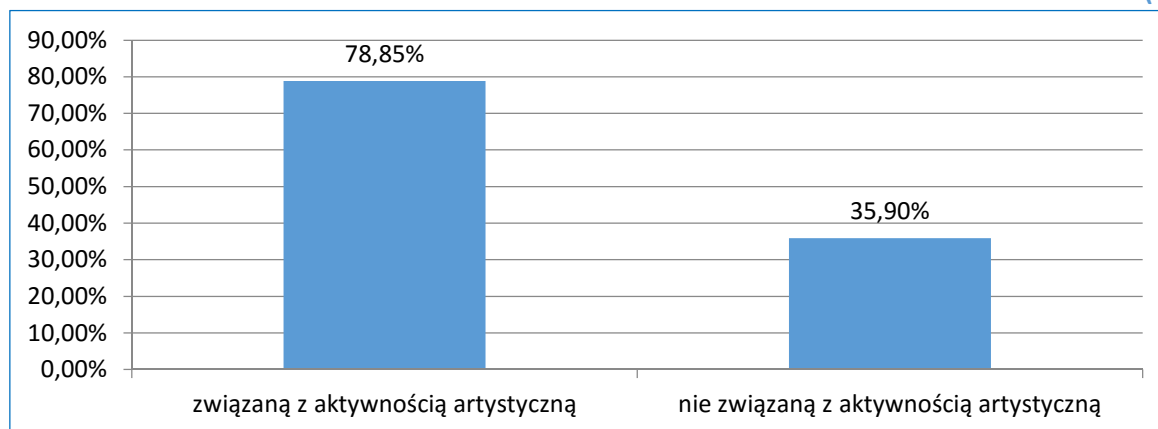
RYSUNEK 24. PRACA PODCZAS STUDIÓW - UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań w 2015 roku

Bardzo dobrą wiadomością jest fakt, że podejmowana przez absolwentów uczelni artystycznych praca miała związek z aktywnością artystyczną aż w 79%. Na inny rodzaj wykonywanej pracy wskazywało 36% (rys. 25).

RYSUNEK 25. RODZAJ PRAC WYKONYWANEJ PODCZAS STUDIÓW - UCZELNIE OGÓŁEM (%)*

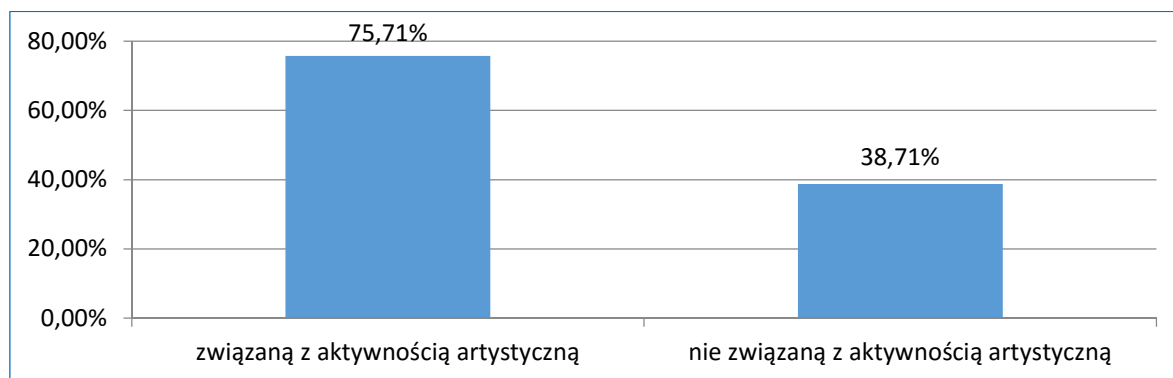

*Uwaga, badani mogli wybrać obie opcje, stąd wskazania nie sumują się do 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań w 2015 roku

Absolwenci uczelni plastycznych podejmowali pracę związaną z tematyką studiów w 76%. 39% wykonywało podczas studiów inną pracę (rys. 26).

RYSUNEK 26. RODZAJ PRAC WYKONYWANEJ PODCZAS STUDIÓW - UCZELNIE PLASTYCZNE (%)*

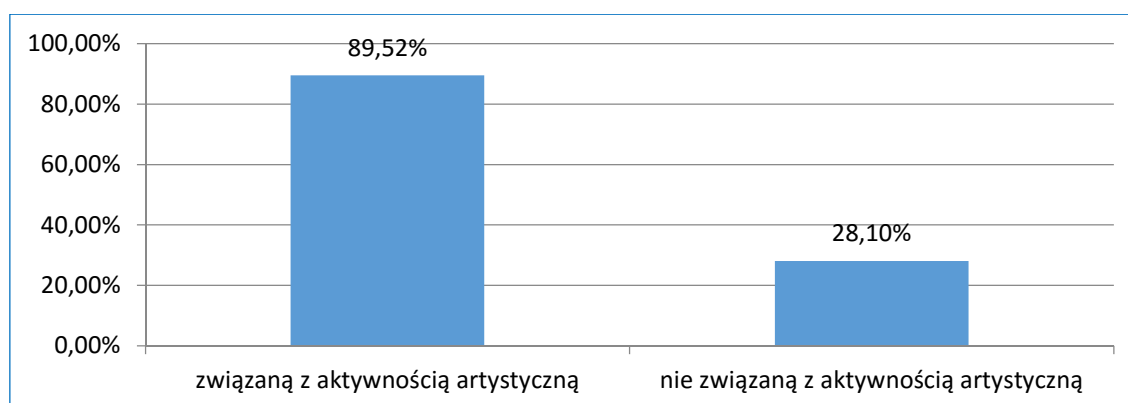

*Uwaga, badani mogli wybrać obie opcje, stąd wskazania nie sumują się do 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań w 2015 roku

Zdecydowanie większy od średniej wyliczonej dla uczelni artystycznych odsetek absolwentów uczelni teatralnych (90%) podejmował pracę związaną z aktywnością artystyczną w czasie studiów. Inną pracę wykonywało tylko 28% badanych (rys. 27).

RYSUNEK 27. RODZAJ PRAC WYKONYWANEJ PODCZAS STUDIÓW - UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE (%)*

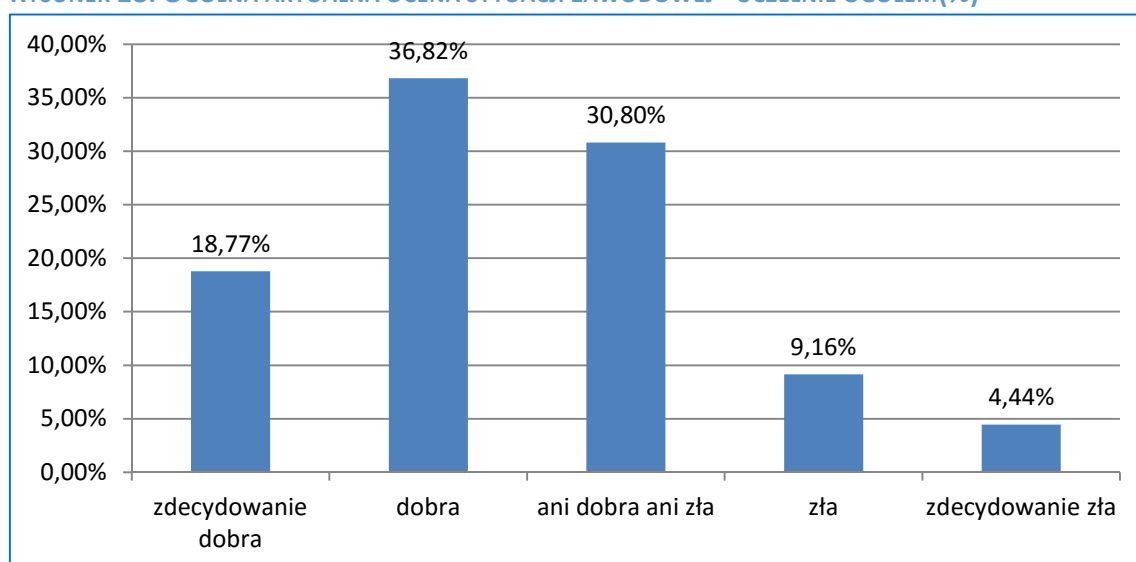

*Uwaga, badani mogli wybrać obie opcje, stąd wskazania nie sumują się do 100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań w 2015 roku

Optymistyczne są wyniki badania aktualnej sytuacji zawodowej absolwentów uczelni artystycznych (rys. 28). Około 56% badanych określało swoją sytuację jako dobrą, a jedynie 13,6% jako złą. Spora grupa, bo prawie 31%, nie uznała swojej sytuacji zawodowej za ani dobrą, ani złą. Jest ta grupa na tyle liczna, że należy szczególnie uważnie obserwować jej losy w kolejnych edycjach badania, ponieważ łatwo można sobie wyobrazić scenariusz, kiedy duża grupa absolwentów wskaże w badaniach pogorszenie swojej sytuacji zawodowej, a tym samym zmieni proporcje pomiędzy zadowolonymi a niezadowolonymi ze swojego statusu absolwentami uczelni artystycznych.

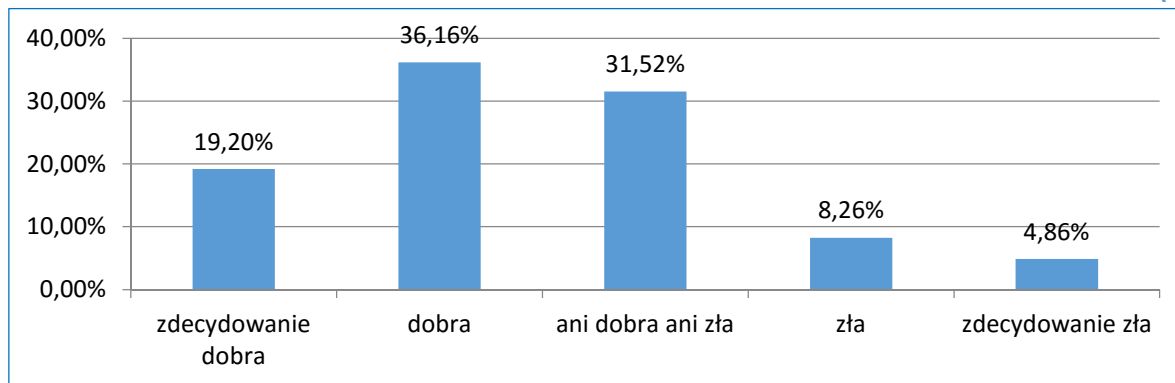
RYSUNEK 28. OGÓLNA AKTUALNA OCENA SYTUACJI ZAWODOWEJ - UCZELNIE OGÓŁEM(%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań w 2015 roku

Bardzo podobne do wskazań wśród wszystkich uczelni artystycznych, były wyniki uzyskane w badaniach losów absolwentów uczelni plastycznych, jeśli idzie o ich aktualną sytuację zawodową (rys. 29). Zadowolonych było prawie 56%, a niezadowolonych 13%. Około 32% badanych określiło swój status jako ani dobry ani zły.

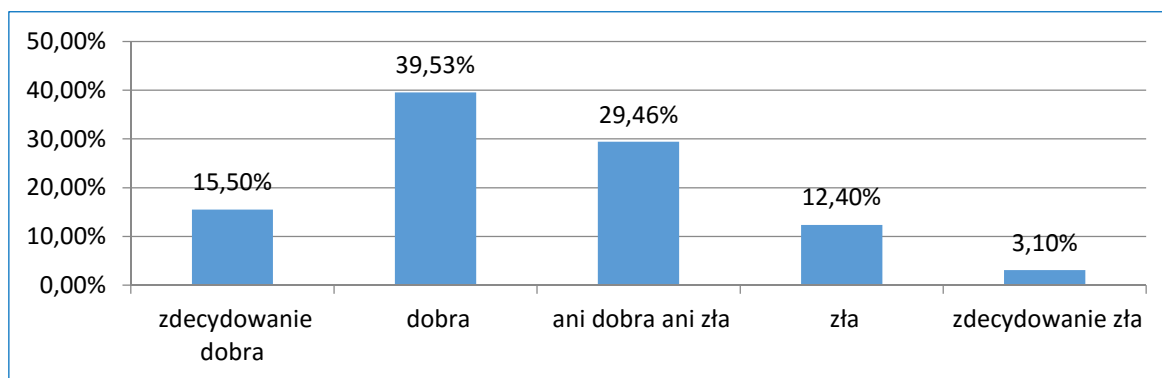
RYSUNEK 29. OGÓLNA AKTUALNA OCENA SYTUACJI ZAWODOWEJ - UCZELNIE PLASTYCZNE (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku

Także absolwenci uczelni teatralnych wskazali podobny odsetek zadowolonych i niezadowolonych z aktualnej sytuacji zawodowej, jak wśród wszystkich uczelni artystycznych. Zadowolonych jest 55%, a niezadowolonych 15,5%. 29,5% badanych określa swój status jako ani dobry ani zły (rys. 30).

RYSUNEK 30. OGÓLNA AKTUALNA OCENA SYTUACJI ZAWODOWEJ - UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE (%)

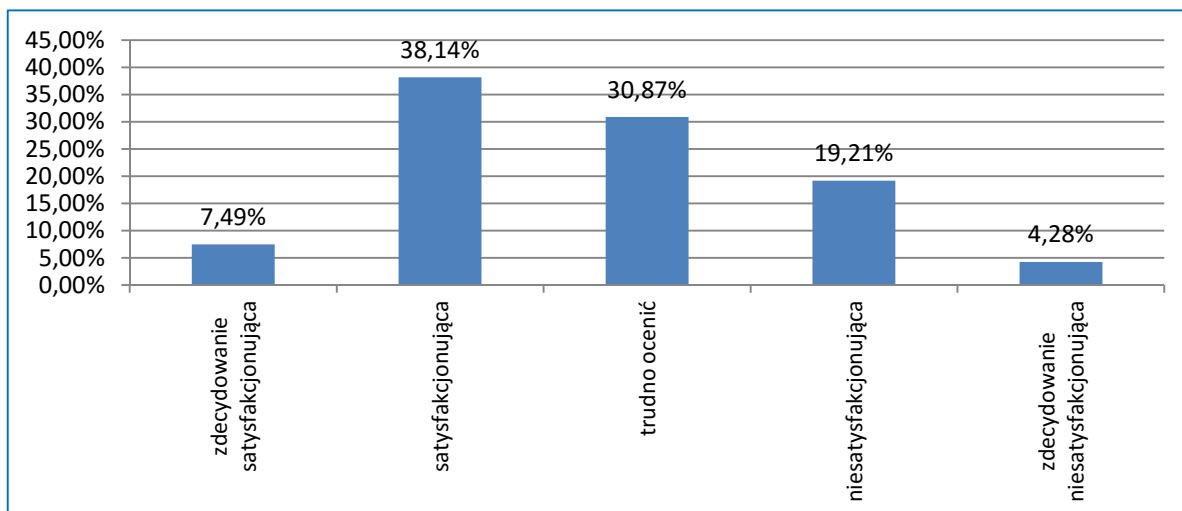

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Niemal dwukrotnie więcej było zadowolonych z aktualnej sytuacji artystycznej badanych absolwentów wszystkich szkół artystycznych (rys. 31). Prawie 46% określiło ją jako zdecydowanie satysfakcjonującą lub satysfakcjonującą. Odmiennego zdania było 24% badanych. Jedna trzecia respondentów nie wyrobiła sobie w tej kwestii jednoznacznej opinii

i pozostała przy wskazaniu *trudno powiedzieć*. Podkreślić należy, że uzyskany wynik niemal 50% usatysfakcjonowanych absolwentów, jeśli idzie o ich sytuację zawodową, można uznać za bardzo dobry.

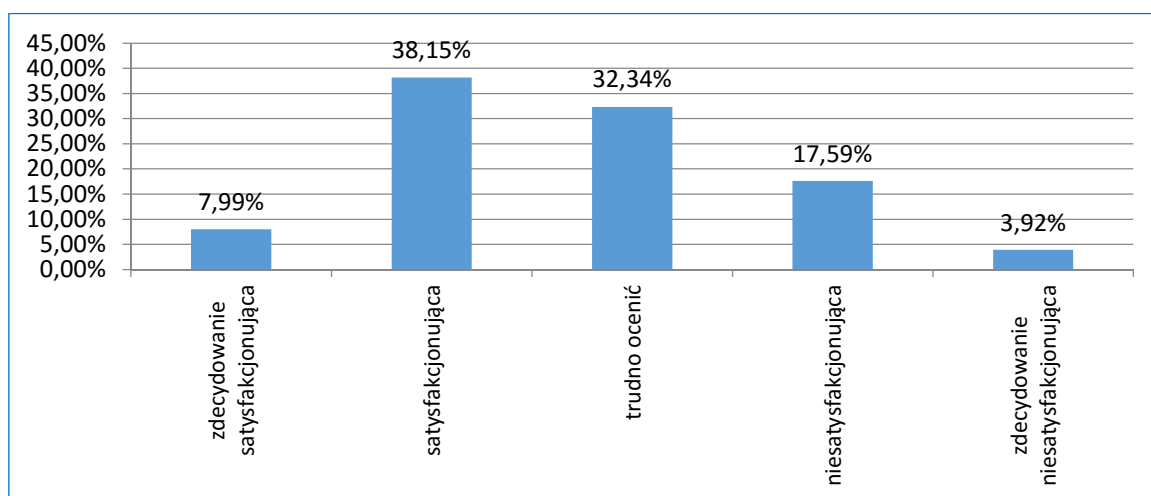
RYSUNEK 31. OGÓLNA AKTUALNA OCENA SYTUACJI ARTYSTYCZNEJ - UCZELNIE OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Także wśród absolwentów uczelni plastycznych niemal połowa (46,2%) była usatysfakcjonowana z aktualnej sytuacji artystycznej, a tylko 22% udzieliło odmiennej odpowiedzi. Prawie 33% uchyliło się od jednoznacznej oceny (rys. 32).

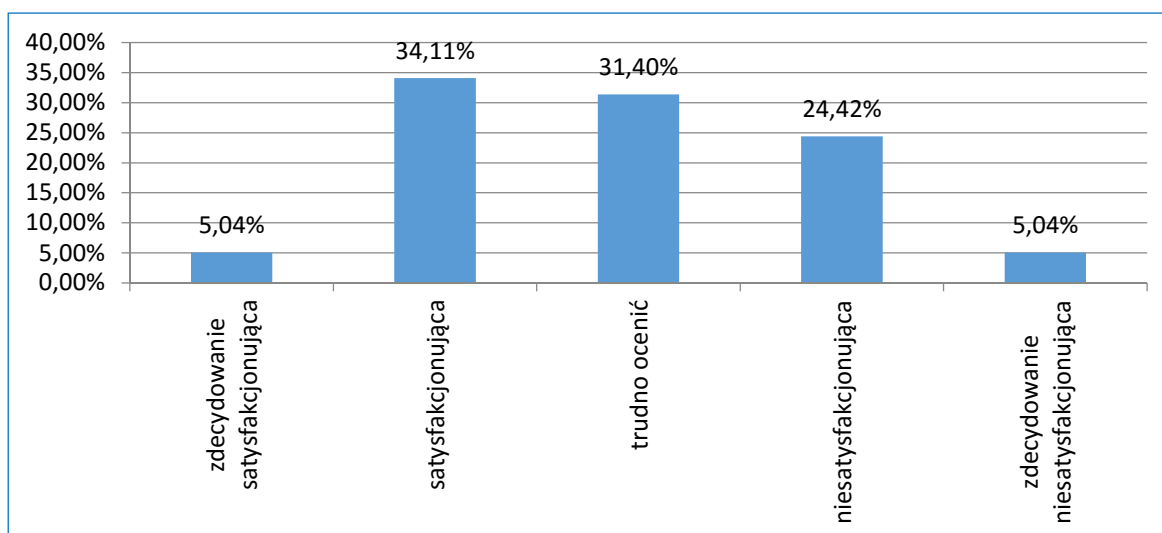
RYSUNEK 32. OGÓLNA AKTUALNA OCENA SYTUACJI ARTYSTYCZNEJ - UCZELNIE PLASTYCZNE (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Słabiej, na tle wszystkich uczelni artystycznych, wypadają wyniki satysfakcji artystycznej absolwentów uczelni teatralnych. Niespełna 40% badanych było usatysfakcjonowanych z aktualnej sytuacji artystycznej, a prawie 30% udzieliło odmiennej odpowiedzi. Prawie 32% uchyliło się od jednoznacznej oceny (rys. 33).

RYSUNEK 33. OGÓLNA AKTUALNA OCENA SYTUACJI ARTYSTYCZNEJ - UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE (%)

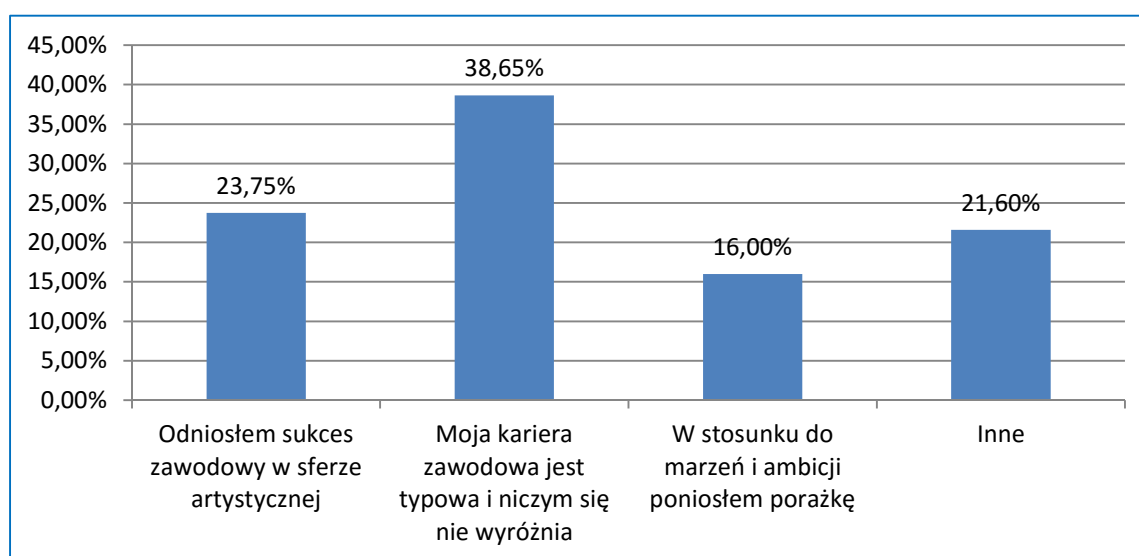

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Na zakończenie rozważań o sytuacji zawodowej i artystycznej absolwentów, należy się odnieść do wyników badania, w którym absolwenci dokonali samooceny - wskazując czy odnieśli sukces lub porażkę zawodowo-artystyczną (rys.34).

Największy odsetek badanych (ok. 39%) uważał, że ich karierę zawodową można nazwać typową, i niczym się ona nie wyróżnia. Nieco mniej uczestników (ok. 24%) wskazało, że odnieśli oni sukces zawodowy w obszarze działalności artystycznej. Zbliżona liczba wybrała odpowiedź *inne* w badaniu, a ok. 16% badanych absolwentów uważała, że odnieśli oni porażkę względem ich osobistych ambicji i marzeń. Innymi słowy, pozytywnie o swojej karierze zawodowo-artystycznej wypowiadało się ok. 63% badanych.

RYSUNEK 34. WSKAZANIE NA SUKCES LUB PORAŻKĘ ZAWODOWĄ- ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Oceny absolwentów uczelni plastycznych i badanych absolwentów uczelni teatralnych były prawie niemal dokładnie takie same, jak oceny ogółu absolwentów uczelni artystycznych (rys 35 i 36).

W przypadku absolwentów uczelni plastycznych, którzy zdecydowali się na własną wypowiedź w zakresie sukcesu lub porażki (kategoria *inne* na rys. 35), zdecydowanie największą część wszystkich wypowiedzi stanowiły takie, w których badani twierdzili, że jeszcze jest za wcześnie na mówienie o tzw. sukcesie, natomiast są na najlepszej drodze do jego osiągnięcia. To, co wydaje się charakterystyczne w tych wypowiedziach to optymizm i wiara, że ciężką pracą i wytrwałością są w stanie osiągnąć w przyszłości sukces. Konsekwentne dążenie do celu, ciężka praca, posiadanie planu, samorozwój – to słowa - klucze dla określenia sytuacji takich absolwentów (pisownia oryginalna):

- *Jestem na początku swojej kariery artystycznej i wydaje mi się, że w porównaniu do innych to konsekwentnie się rozwijam w swojej dziedzinie. Na pewno nie nazwałabym tego sukcesem zawodowy ale mam nadzieję że jestem na dobrej drodze do spełnienia się tego;*

- *Pracuję na swój sukces, małymi krokami dochodząc do celu. Sytuacja sukcesywnie się poprawia;*
- *Moja kariera zawodowa i artystyczna jest na progresywnej ścieżce rozwoju;*
- *Myślę, że jestem na dobrej drodze do sukcesu, jest lepiej niż "typowo."*
- *Mam plan, co robić żeby odnieść sukces, ale jest jeszcze za wcześnie, żeby powiedzieć, że już odniosłem;*
- *Sytuacja rozwija się. Powoli dążę do kolejnych, wyznaczanych sobie celów;*
- *Jest to dość wczesny etap, sądzę że do sukcesu jeszcze daleko, staram się jednak aby każdy kolejny krok przybliżał mnie to celu;*
- *Mam duże ambicje dlatego studiowałam też biznesowy kierunek żeby odnieść sukces, potrzebuje doświadczenia, które obecnie zdobywam za granicą;*
- *Za wcześnie na podsumowania, nadal czekam na sukces :);*
- *Cały czas pracuję nad realizacją swoich planów oraz marzeń, wyznaczam sobie nowe cele i staram się do nich dążyć. Pracuję nad ciągłym rozwojem, jednocześnie jestem zadowolona z "etapów" które są już za mną;*
- *Kształcę się w dalszym ciągu. Nie wszystko poszło tak szybko jak sobie to wyobrażałam, ale powoli idę do wyznaczonego przez siebie celu. Mam kontakt z Uczelnią ASP w Krakowie;*
- *Jestem na dobrej drodze do tego, żeby zrealizować się jako artysta, ale uważam, że do sformułowania "sukces zawodowy w sferze artystycznej" brakuje mi jeszcze kilku lat ciężkiej pracy.*

Zdecydowanie mniej, choć nadal kilkadziesiąt osób uznało, że odniosło sukces, ale w innej branży niż artystyczna; takiej, która nie jest związana z kierunkiem studiów:

- *Moja sytuacja zawodowa jest zadowalająca, ale przyczyną nie jest wykształcenie zdobyte na uczelni;*
- *Zajmuję się pierwszym zawodem, czyli nie scenografią. Z powodów stałych źródeł dochodu i stabilniejszej sytuacji;*

- *Odniosłam sukces zawodowy, ale nie jest on związany z kierunkiem studiów.*

I wreszcie, liczne odpowiedzi wskazywały na taką sytuację zawodowo-artystyczną, z której badani byli po prostu zadowoleni ze swojego życia zawodowo - artystycznego, ale nie określiliby jej sukcesem.

RYSUNEK 35. WSKAZANIE NA SUKCES LUB PORAŻKĘ ZAWODOWĄ- ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przypadku uczelni teatralno-filmowych, podobnie jak w przypadku uczelni plastycznych, najczęściej osób określających samodzielnie swój sukces lub porażkę (kategoria *inne* na rys. 36), twierdziło, że są na etapie drogi do sukcesu. Absolwenci mieli świadomość, że droga do sukcesu *nie jest usłana różami*, postrzegali ją w kategoriach ciężkiej pracy i wyrzeczeń, ale cenili sobie, że równocześnie mogą realizować swoje pasje i spełniać się artystycznie:

- *Obecną sytuację oceniam jako trening. Jeszcze nie powiedziałem ostatniego słowa, nie napisałem ostatniego zdania. Jeszcze nie przestałem marzyć;*
- *Myślę, że powoli pnę się w górę, ale ta droga wymaga jeszcze czasu, poświęceń i na dany moment nie jestem w stanie utrzymać się z bycia aktorką;*

- *Cieężko mówić o sukcesie zawodowym już teraz. Nie mam jeszcze 30 lat i prowadzę fotograficzną działalność gospodarczą. Staram się łączyć w niej artystyczny środek wyrazu ze sztuką komercyjną - sztuką dla ludzi i spełniać konkretne wymagania nie tracą przy tym swojej osobowości. Jest super, staram się nie narzekać, ale przede mną jeszcze daleka droga. Tylko ciężką pracą, zaangażowaniem i pasją można dojść do czegoś. Rynek jest trudny i trzeba non-stop walczyć. O jakimkolwiek sukcesie można powiedzieć dopiero (może) za 20 lat albo na emeryturze, gdy się będzie miało szeroki pogląd na wszystko co się do tej pory zrobiło i co się chciało osiągnąć. Ja nie mam ambicji tworzyć sztuki przez duże S. Nie mam ambicji bycia artystą - chcę być z ludźmi i dla ludzi, chcę być sobą, chcę rozwijać swoje zainteresowania i zarabiać na chleb swoją pasją i umiejętnościami! A czy uda mi się to osiągnąć przez całe życie... Zobaczymy;*
- *Jestem permanentnym debiutantem. Mimo to, robię to co chcę, a nie to co muszę. Jeszcze wczesnie, czas pokaże, pracujemy...;*
- *Stawiam pierwsze kroki, nie jest łatwo, można by było zwiększyć wydajność wejścia w świat branży świeżo upieczonym absolwentom. Ale staram się i rozpycham łokciami;*
- *Coś się dzieje, ale okaże się za kilka lat czy będzie to sukces czy porażka. Pytanie jak ocenić odpowiedź, jeśli ktoś ma bardzo duże ambicje.*

Siedem osób odpowiedziało, że odniosło sukces, ale w innej branży niż artystyczna. Kilka osób zwróciło uwagę na specyficzny charakter pracy w branży teatralno-filmowej, tj. brak stabilizacji zawodowej, życie na walizkach, trudności w pogodzeniu pracy z sytuacją osobistą:

- *Wspaniała praca, ale jest jej za mało. Ciągłe życie na walizkach. Niemożność założenia rodziny. Z jednej strony chce się to robić, bo widzi się w tym sens, a z drugiej to jakaś paranoja. Czy ten zawód jest warty takiego męczenia się?*
- *W sferze wykonywanych działań mogłabym nazwać moją sytuację sukcesem zawodowym. Nie pozwalają mi na to jednak wiążące się*

z wykonywaniem takiej pracy zarobki. Myślę że jest to najczęstszy powód, dla którego zmienia się branżę;

- *Aktywnie spełniam się artystycznie, w żaden sposób nie ma to jednak przełożenia na komfort życia i stabilność finansową*

RYSUNEK 36. WSKAZANIE NA SUKCES LUB PORĄŻKĘ ZAWODOWĄ- ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

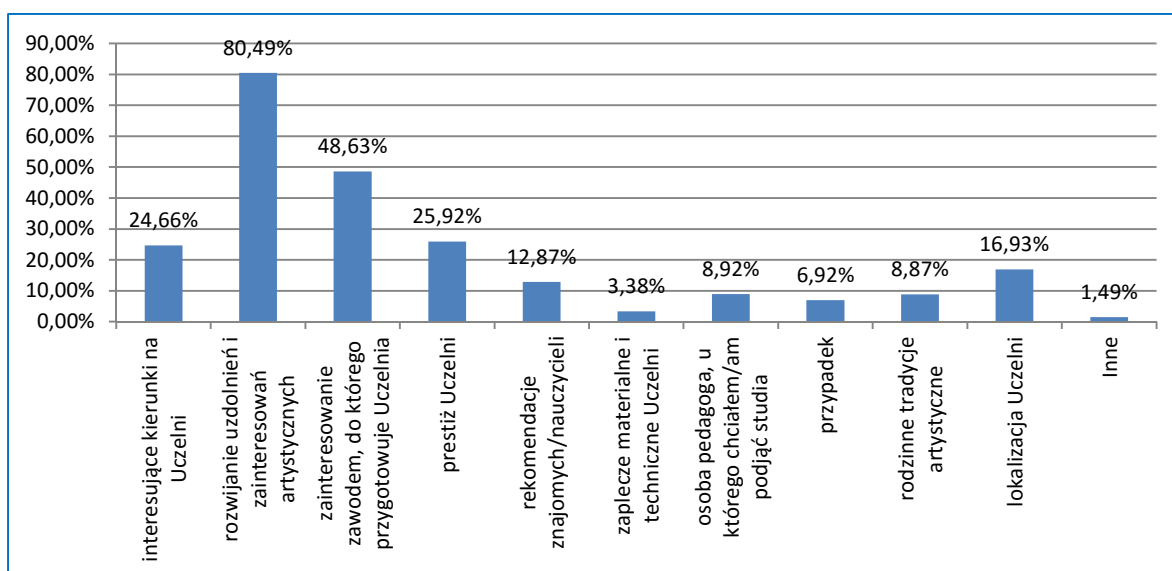

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

3.2 Studia na uczelni artystycznej

Absolwenci, którzy wzięli udział w badaniu, wypowiedzieli się na temat motywów wyboru studiów na uczelniach artystycznych (rys. 37). Nie musieli wybierać jednej motywacji – mogli wskazać aż cztery, w myśl założenia, że trudno zdecydować się na jedną, która jest podczas wyboru najistotniejsza, natomiast znacznie łatwiej wskazać kilka różnych motywatorów, stojących za procesem podejmowania decyzji. Dominująca motywacja była jednak jedna - rozwijanie uzdolnień i zainteresowań artystycznych, na którą powołało się aż 80% badanych. Niespełna połowa uznawała, że była zmotywowana zainteresowaniem zawodem, do którego przygotowuje uczelnia.

RYSUNEK 37. MOTYWY WYBORU STUDIÓW- ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

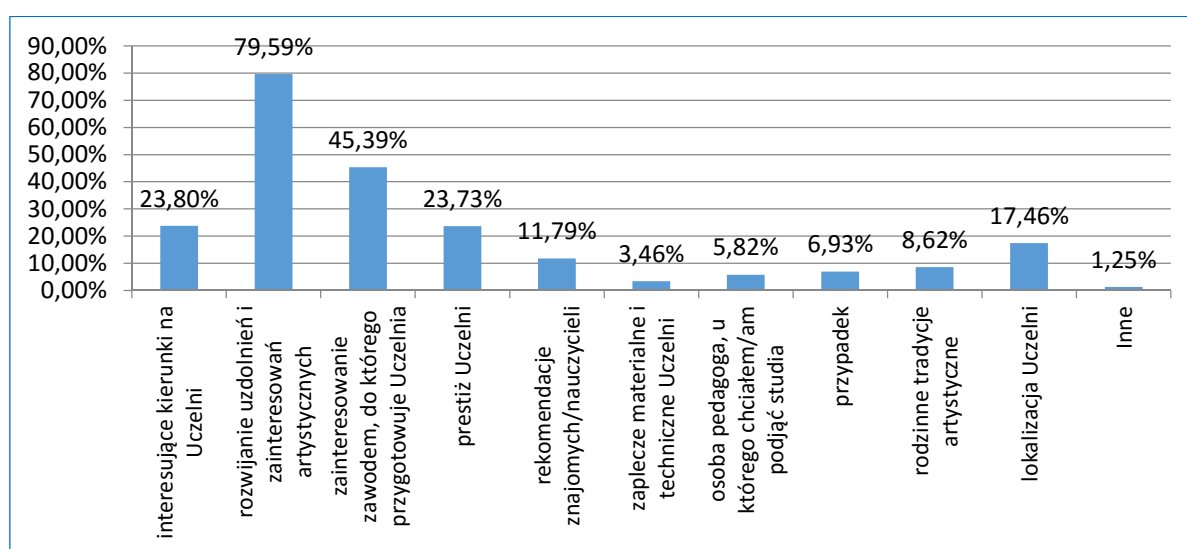

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Jedna czwarta badanych wskazała na interesujące kierunki oraz prestiż uczelni, którą wybrali. Niektórzy uważali, że kierowali się w wyborze lokalizacją, rekomendacją znajomych i nauczycieli. Niecałe 9% badanych wskazało rodzinne tradycje artystyczne czy osobę pedagoga, przyciągającego na studia. Bardzo rzadko motywację stanowiło zaplecze materialne i techniczne uczelni oraz przypadek.

W przypadku uczelni plastycznych, konfiguracja odpowiedzi dotyczących motywacji była bardzo zbliżona do motywacji wszystkich badanych (rys. 38). Dominowało także przekonanie o najważniejszym powodzie wyboru studiów, czyli rozwijaniu uzdolnień i zainteresowań artystycznych, nieco słabiej absolwenci wskazywali zainteresowanie zawodem, do którego przygotowują akademie sztuk pięknych, prawie jedna czwarta badanych wskazała na prestiż tego typu uczelni i interesujące kierunki, które posiadają w swojej ofercie.

RYСУNEK 38. MOTYWY WYBORU STUDIÓW- ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

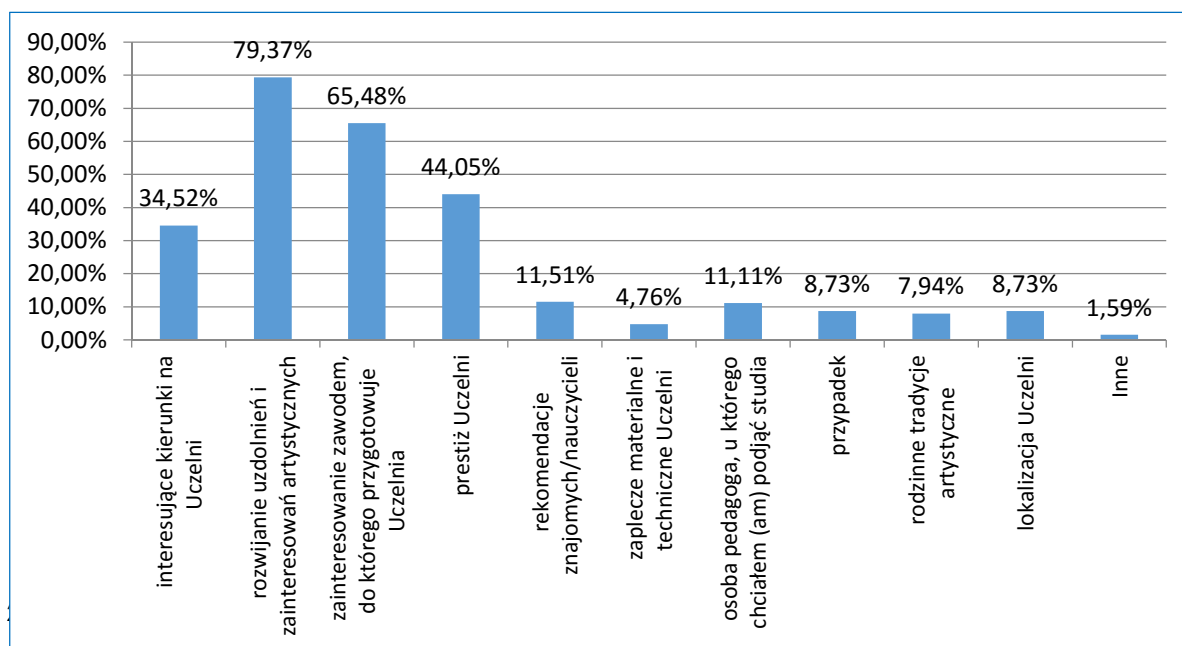
Tylko nieco ponad 1% badanych (18 osób) wskazało na inne motywacje, często zbieżne z wymienionymi w badaniu, ale absolwenci uczelni plastycznych, uznali je jednak za warte opisanie. Wymienili następujące motywacje, które uznali za *inne*:

- kontynuacja drogi edukacyjnej (np. po liceum plastycznym),
- zdobycie i potwierdzenie kwalifikacji zawodowych i zwiększenie szans na rynku pracy,
- *przyjemność w wykonywaniu czegoś,*
- osobiste motywacje, ambicja,
- chęć zmiany uczelni,
- utożsamianie się z kulturą polską,

- namowa innej osoby,
- wybór państwowej uczelni,
- brak innego pomysłu na życie.

Nieco odmiennie przedstawiały się powody wyboru studiów absolwentów uczelni teatralno-filmowych. Także dominowało rozwijanie uzdolnień artystycznych, ale aż 65% badanych podkreśliło zainteresowanie zawodem, do którego przygotowują tego typu uczelnie. Ważny dla nich był też prestiż uczelni, zdecydowanie częściej niż inni absolwenci podkreślali interesujące kierunki na uczelni. Pozostałe motywacje były zdecydowanie rzadziej wybierane, w szczególności osoba pedagoga, rekomendacje znajomych lub nauczycieli (ok. 11 %), bardzo rzadko o wyborze kierunku teatralno-filmowego decydował przypadek, lokalizacja czy rodzinne tradycje (rys.39).

RYСУNEK 39. MOTYWY WYBORU STUDIÓW- ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

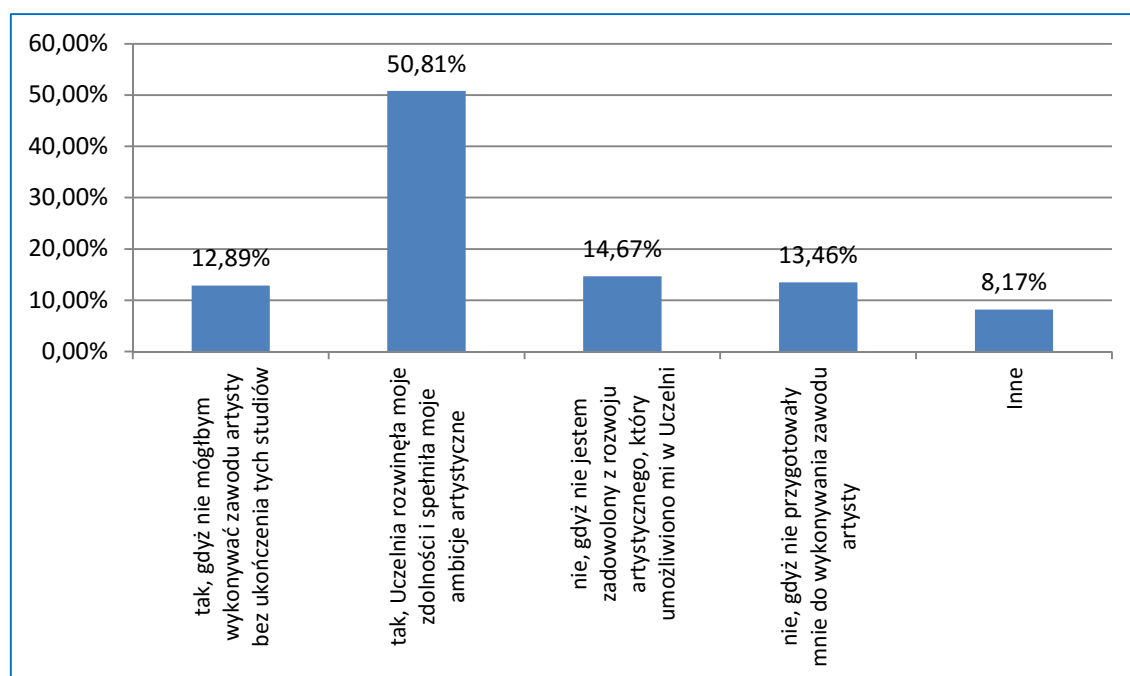

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Dość słownie kilka innych motywacji dotyczyło uzyskania formalnych kwalifikacji, rozwoju osobistego lub rozwoju sposobu myślenia czy miało charakter idealistyczny (wiara w ulepszenie świata).

Absolwenci, którzy wzięli udział w badaniu, wypowiedzieli się także na temat spełnienia ich oczekiwań artystycznych przez uczelnię. Co ważne, ponad 62% uznało, że uczelnia spełniła ich oczekiwania, z tym, że ponad 50% wszystkich badanych absolwentów uczelni artystycznych uznało, że uczelnia rozwinęła ich zdolności i spełniła artystyczne ambicje (rys. 40). Prawie 28% uznało, że uczelnia nie spełniła ich oczekiwań, gdyż mniej więcej w takiej samej proporcji uznali, że nie są zadowoleni z rozwoju artystycznego na uczelni, bądź też nie zostali przygotowani do zawodu artysty.

RYSUNEK 40. STUDIA I SPEŁNIENIE OCZEKIWAŃ ARTYSTYCZNYCH -ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przypadku absolwentów uczelni plastycznych nieco częściej wskazywano na rozwój zdolności i spełnienie artystycznych ambicji, natomiast odsetek absolwentów, którzy twierdzili, że uczelnie nie spełniły ich oczekiwań był podobny, jak ogółu badanych absolwentów (rys. 41). Wśród innych odpowiedzi, których było stosunkowo dużo, wypowiedzi absolwentów można pogrupować w pewne kategorie. Najlicniejszą stanowili ci, którzy mówili, że studia zarazem spełniły, jak i nie spełniły ich oczekiwań. Co ważne,

podkreślali spełnienie artystyczne i niespełnienie w postaci przygotowania do zawodu:

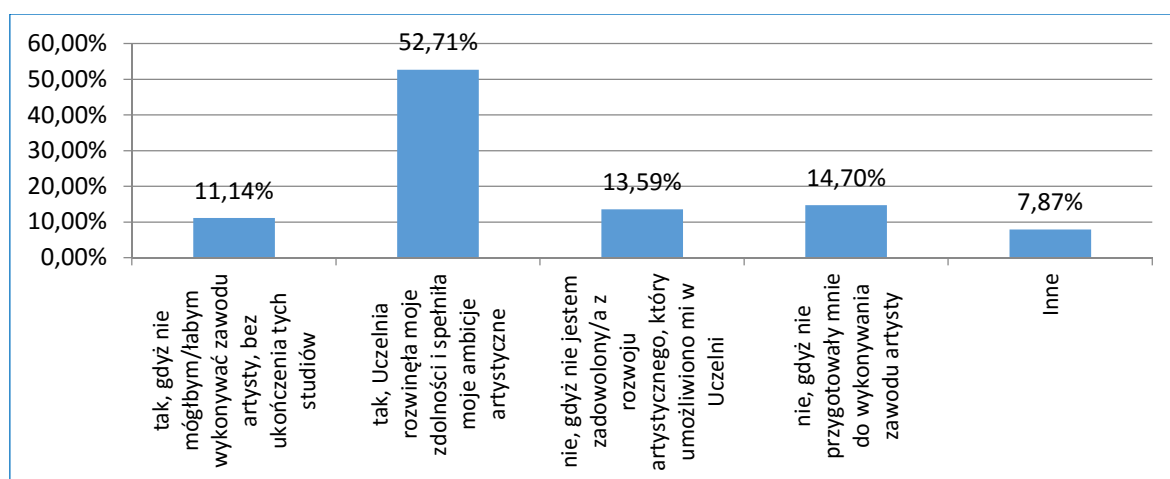
- *I tak i nie:) studia rozwinęły wyobraźnię ale miały się nijak do rzeczywistości. Zawodu nauczyłam się sama w praktyce.*
- *Jestem zadowolona ze studiów ale nie przygotowały mnie to zawodu.*
- *Przygotowały mnie do bycia artystą, a nie profesjonalistą w danej dziedzinie. Sama rozwijałam swoje zainteresowania montażem video i fotografią cyfrową, z której teraz się utrzymuję pracując komercyjnie.*

Tę dwoistość, to spełnienie i niespełnienie oczekiwań badani określali w następujący sposób: zdolności artystyczne tak - zawód nie, zabawa tak - praca nie, teoria tak - praktyka nie, artysta tak - profesjonalista nie. Badani absolwenci zwracali uwagę na następujące atuty kształcenia: rozwój wyobraźni i intelektu, artystyczną przygodę, rozwój warsztatu artystycznego i doświadczeń twórczych. Podkreślano przygotowanie teoretyczne, otwarcie umysłu na nowe, szerokie i wybrane ścieżki rozwoju, możliwość konfrontacji i współpracy z innymi artystami:

- *Najcenniejszym na studiach, które ukończyłam była możliwość kontaktu z ludźmi, którzy byli z "tej samej bajki", z którymi cały czas utrzymuję kontakt;*
- *Tak - ponieważ stałam się częścią środowiska artystycznego, miałam możliwość korzystania z pracowni, oraz konfrontowania się z innymi artystami (zarówno wśród studentów, jak i pedagogów Uczelni);*
- *Jednakże studia niewątpliwie dały mi szerokie spektrum doświadczeń zarówno twórczych, jak i w relacjach międzyludzkich, oraz pozwoliły na zdobycie sporego zakresu wiedzy z teorii i historii sztuki, otworzyły umysł na własne poszukiwania.*

Inna strona kształcenia artystycznego na uczelniach plastycznych to pewne słabości, które obniżają satysfakcję. Zdaniem absolwentów, to kwestie związane z rynkiem pracy, umiejętności zarobkowania, znalezienia i utrzymania satysfakcjonującej pracy. Absolwenci mówili, że brakuje zajęć „uświadamiających” czym jest rynek sztuki i jego prawa, w zamian za to na uczelniach poznaje się raczej staroświeckie podejście do pracy artysty.

RYSUNEK 41. STUDIA I SPEŁNIENIE OCZEKIWAŃ ARTYSTYCZNYCH - ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Badani wskazywali na konkretne braki w zakresie: zajęć uczących komercjalizacji projektów i produktów własnych, podejścia biznesowego i projektowego do sztuki. Zabrakło ich zdaniem zajęć, gdzie rozwija się umiejętności prowadzenia własnej działalności artystycznej, kształcących artystów - przedsiębiorców, zajęć z promocji i marketingu czy wizerunku artystycznego (budowania własnego portfolio). Zwracano także uwagę na braki w zakresie komunikacji i współpracy, w szczególności w kontaktach z galeriami, impresariatami, czy różnego typu instytucjami kulturalnymi. Słabością były też zajęcia z prawa autorskiego, zwykle niedostosowane do potrzeb artystów:

- *A dlatego nie, gdyż nie przygotowały mnie do funkcjonowania na rynku pracy jako artysta-przedsiębiorca;*
- *Na uczelni brakuje technicznego przygotowania do pracy w zawodzie, do realnych potrzeb rynkowych, za mały nacisk na autopromocję i marketing;*
- *Nie, gdyż nie przygotowywały mnie do wykonywania zawodu od strony marketingowej, radzenia sobie na rynku pracy, w tych kwestiach zajęcia były prowadzone w hermetycznej uczelnianej atmosferze bez realiów rynkowych, do kwestii rozwoju artystycznego nie mam większych zastrzeżeń.*

Stosunkowo dużo wypowiedzi absolwentów studiów plastycznych poświęconych było dwóm problemom, które ich zdaniem obniżają satysfakcję ze studiowania. Przede wszystkim zwrócono uwagę na słabości uczelni w zakresie technologicznym. Podkreślano mało pomocne w nauce oprogramowanie, często nieadekwatne czy przestarzałe, w porównaniu do tego, z jakim spotykają się dziś w zawodowej pracy. Niektórzy zwrócili uwagę na brak rzeczywistej nauki w zakresie niektórych programów, słabą dostępność do pracowni komputerowych, nieadekwatne do potrzeb przedmioty związane z nowoczesnymi technologiami:

- *Nauka pomocnego oprogramowania jest odkładana na bok i często nie doceniana przez starszą kadre na uczelni, a często bardzo ułatwia i przyspiesza proces powstawania nowych prac i projektów;*
- *Pod względem przygotowania ze znajomości programów, a więc i do życia zawodowego były katastrofą. Przed przyjściem na studia mówiono mi, że muszę się uczyć Corela po przyjściu musiałem sam w 3 miesiące się nauczyć Ai. Ponieważ nikt tego nie uczył.*
- *Uczelnia ma tyle ciekawych i profesjonalnie wyposażonych pracowni, a ja jako grafik np. nie mogłam korzystać z pracowni komputerowej.*

Drugi problem, na który zwracali uwagę absolwenci to kadra naukowa. Wskazywano, że część kadry nie jest zainteresowana pracą dydaktyczną, absolwenci podkreślali słabości, takie jak brak zaangażowania, pewną staroświeckość i brak otwartości. Byli też tacy, którzy zarzucali brak kompetencji, niechęć do pogłębienia wiedzy, słabości w nauczaniu, brak wizji dydaktycznej i merytorycznej:

- *Wykładowcy powinni być bardziej kompetentni jeśli chodzi o zapoznanie studenta z możliwościami studia fotograficznego i oświetleniem, a nie wykładaniem tylko teorii;*
- *Nie w pełni, były powierzchowne w wielu przedmiotach, wyczuwalna ignorancja prowadzących przedmioty;*

- *Pomijając kilka świetnych pracowni, wiele prowadzi zajęcia w sposób anachroniczny, nieprzystający do współczesnych realiów i rynku sztuki.*

Należy jednak podkreślić, że wypowiedzi krytykujące kadre dydaktyczną były nieliczne. Zdarzały się także wypowiedzi antytetyczne, wskazujące na wysokie umiejętności dydaktyków, unikatowość kompetencji niektórych wykładowców, tworzenie twórczej atmosfery.

Kilku badanych (wielkość ta może w sensie statystycznym nieistotna, jednak interesująca z perspektywy jakości kształcenia), zwracało uwagę na powtarzanie zajęć ze studiów pierwszego stopnia na drugim stopniu, konieczność wzmacniania u studentów chęci samodzielnego pozyskiwania wiedzy i kompetencji. Podkreślano również słabość polskich studiów artystycznych na tle zagranicznych uczelni, w szczególności niedomaganie w zakresie praktyki na polskich uczelniach.

W przypadku absolwentów uczelni teatralnych i filmowych zdecydowanie rzadziej wskazywano na rozwój zdolności i spełnienie artystycznych ambicji, natomiast odsetek absolwentów, którzy twierdzili, że uczelnie nie spełniły ich oczekiwań był podobny, jak ogółu absolwentów. Wśród innych odpowiedzi, które wskazało aż 10% badanych (rys. 42), pojawiły się w szczególności wypowiedzi, podkreślające zadowolenie z rozwoju artystycznego, niezadowolenie zaś z przygotowania do zawodu i możliwości znalezienia pracy. Podkreślano w szczególności braki w umiejętnościach znalezienia pracy, aplikowania o nią:

- *Uczelnia z jednej strony umożliwiła mi rozwój artystyczny ale nie spełniła moich ambicji ani nie przygotowała do zawodu w praktyce;*
- *Uczelnia rozwinęła moje zdolności, ale nie przygotowała do pracy w zawodzie, a przede wszystkim do zdobycia tejże pracy;*
- *Studia były wspaniałe i bardzo dużo się nauczyłam, wspaniały czas. Szkoda, że nie przygotowały do realiów po studiach, nie dawały zrobienia kursów pedagogicznych, nie mówiły jak wcześnie powinno szukać się pracy w teatrze.*

W przypadku uczelni teatralno-filmowych, niektórzy absolwenci zwracali uwagę na braki w zakresie promocji i marketingu działalności artystycznej,

umiejętności tworzenia własnego miejsca pracy, pozyskiwania projektów na własną działalność:

- *Marketing, zarządzanie, psychologia, kursy pedagogiczne, staże z uczelni w działalnościach fotograficznych / branży filmowej - tam coś takiego nie istnieje!*

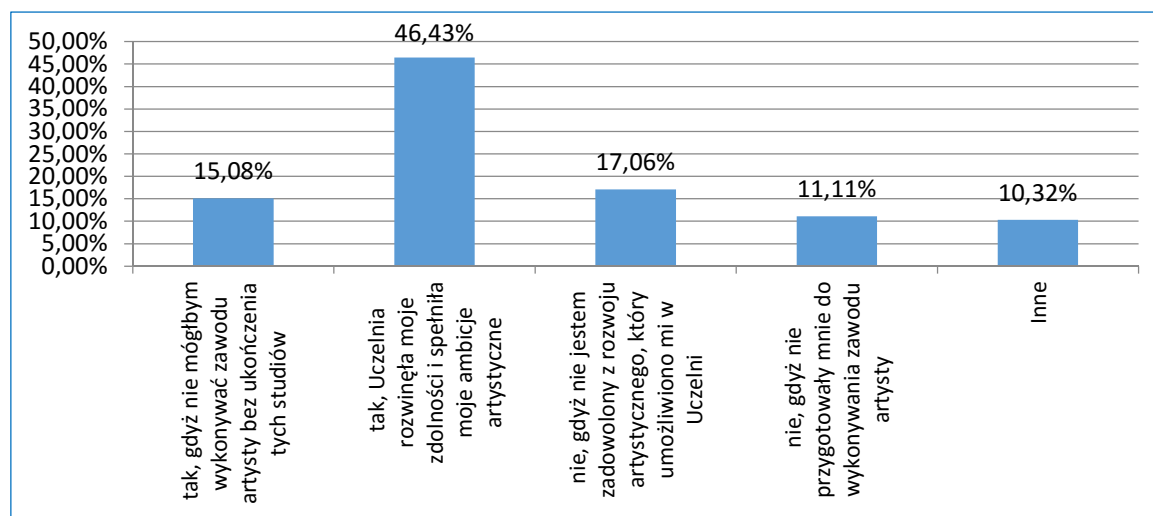
Inni badani problem widzieli nieco szerzej. Podkreślając niestabilność i niestałość zawodową i finansową artystów, zwracali uwagę na konieczność wykształcenia w studentach umiejętności radzenia sobie w sytuacjach zawodowych:

- *Nie chodzi jednak tylko o teorię, ale przede wszystkim o praktykę! Wychodzimy z uczelni wiedząc, ile możemy zrobić, mamy masę pomysłów i planów, ale kompletnie nie wiemy jak się za to zabrać, bo nigdy tego nie robiliśmy. A kończąc studia powinniśmy od razu płynnie wejść na rynek pracy, bo to nie tylko z korzyścią dla nas samych, ale i dla gospodarki.*

Byli także tacy absolwenci, którzy twierdzili, że satysfakcja ze studiów może przyjść w sytuacji, gdy artyści po studiach teatralnych i filmowych będą przyuczani do zawodu podczas studiów nie na zasadach praktyk, ale regularnej i systematycznej pracy:

- *To doświadczenie powinno opierać się na prawdziwej pracy, która nadzorowana przez Uczelnię daje prawo sądzić, iż rzeczywiście dany student coś umie. To powinna być PRACA, nie praktyki, nie "podglądanie" pracy tych bardziej doświadczonych, nie "asystowanie", które zawsze znaczy coś innego. To powinna być prawdziwa praca, taka, za którą kiedyś będzie można żądać wynagrodzenia! Taka, której nie będzie mógł wykonać "każdy", tylko absolwent Uczelni artystycznej!*

RYСУNEK 42. STUDIA I SPEŁNIENIE OCZEKIWAŃ ARTYSTYCZNYCH -ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

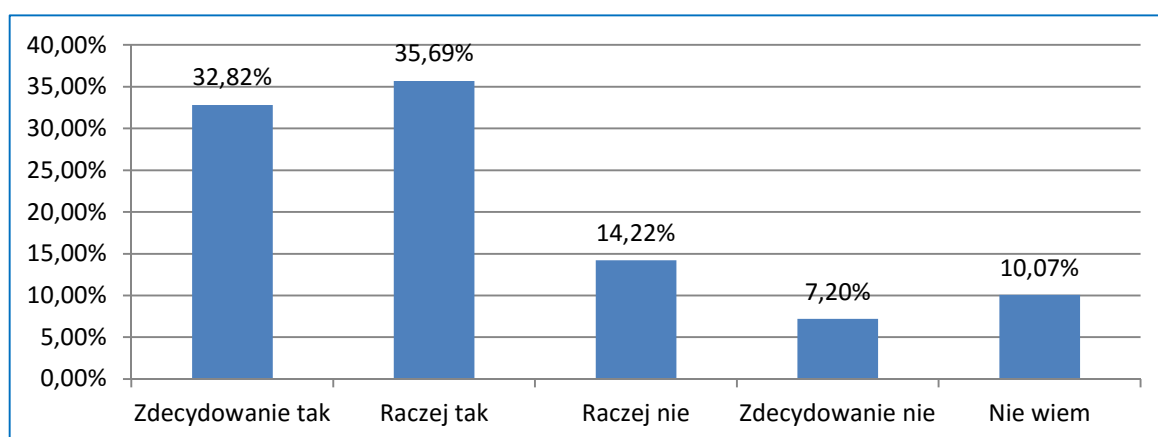
Z innych czynników satysfakcjonujących absolwenci uczelni teatralno-filmowych zwracali uwagę na zawarcie ciekawych znajomości, które mają dużą wartość, nie tylko towarzyską, ale także artystyczną:

Tak, spełniły. Jednak w 80% wynikało to z ludzi, z którymi studiowałam. Zawarte znajomości w trakcie studiów są największą wartością, nawet z perspektywy czasu.

Podkreślano także, że satysfakcje dało wiele świetnych zajęć na uczelni, czasem jednak narzekano na pewną szablonowość i schematyczność kształcenia filmowo-teatralnego.

Tymczasem, pomimo stosunkowo wielu wątpliwości, które pojawiły się w kwestii studiów i spełnienia w ich ramach oczekiwań artystycznych, aż ponad 68% badanych absolwentów zadeklarowało podczas badań, że gdyby mieli możliwość wybrać ponownie kierunek studiów, zdecydowałiby się na ten sam. Co ważne, aż 33% absolwentów powiedziało, że zdecydowanie tak, zaledwie 7% zdecydowanie nie. Ok. 21% raczej nie lub zdecydowanie nie powtórzyłoby swojego wyboru (rys. 43). Około 10 % badanych nie ma na ten temat zdania.

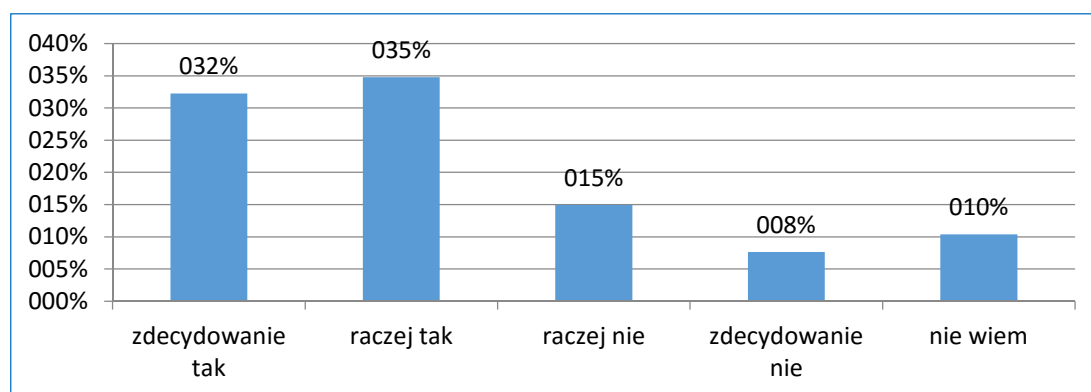
RYSUNEK 43. DEKLARACJA PONOWNEGO WYBORU KIERUNKU STUDIÓW -ABSOLWENCI UCZELNI OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przypadku uczelni plastycznych, absolwenci wypowiedzieli się tożsamo jak ogół badanych - także aż ponad 68% badanych absolwentów studiów plastycznych zadeklarowało podczas badań, że ponownie wybrałoby ten sam kierunek studiów (rys. 44).

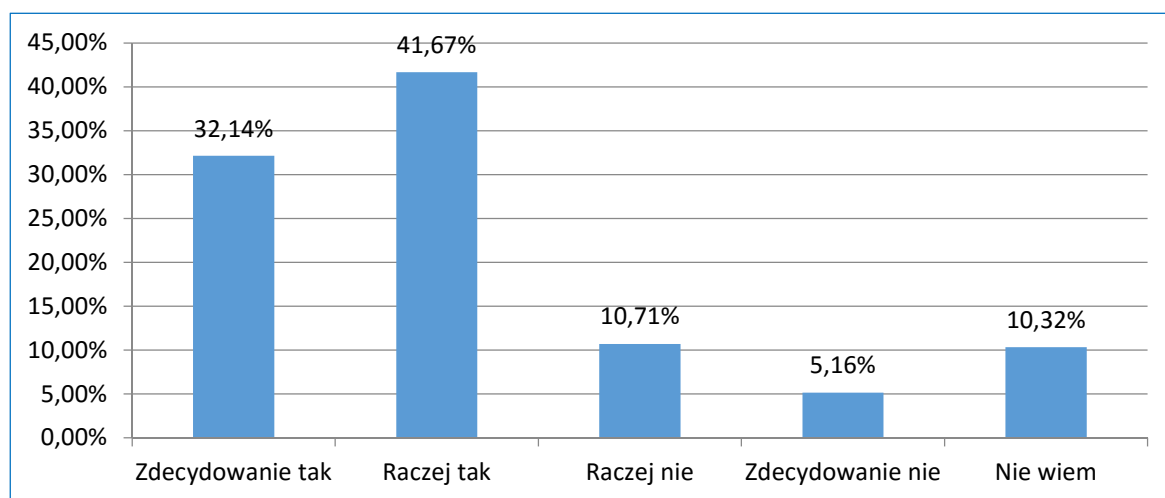
RYSUNEK 44. DEKLARACJA PONOWNEGO WYBORU KIERUNKU STUDIÓW -ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Absolwenci uczelni teatralno-filmowych, aż w 74% deklaruowali, że powtórzyliby swój wybór, z czego aż prawie 42% twierdziło to w sposób zdecydowany. Poza tym, tylko ok. 16% absolwentów tego typu uczelni raczej nie lub zdecydowanie nie dokonałoby wyboru tego samego kierunku studiów (rys. 45).

RYСУNEK 45. DEKLARACJA PONOWNEGO WYBORU KIERUNKU STUDIÓW -ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

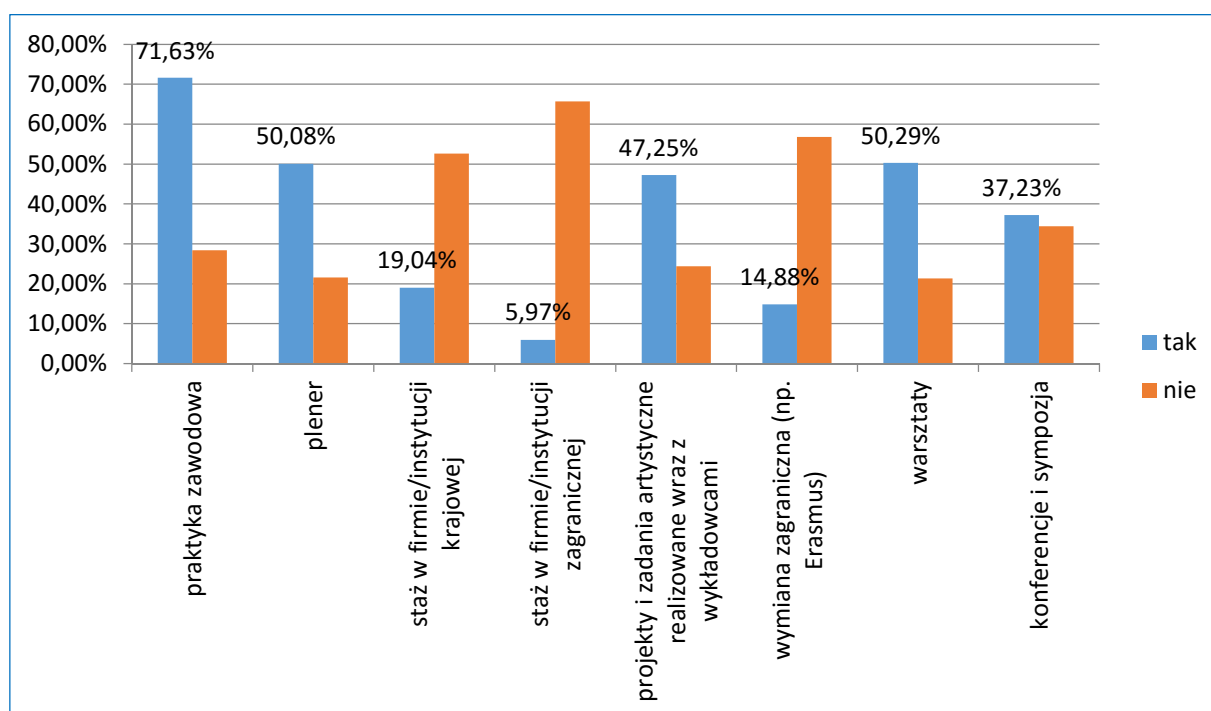

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Powszechnie uznaje się, że do sukcesu na rynku pracy, czy w przypadku uczelni artystycznych sukcesu zawodowego i artystycznego, może przyczynić się uczestnictwo w takich formach kształcenia organizowanych w ramach studiów, które wzmacniają wiedzę i umiejętności studentów. Są to m.in. praktyki zawodowe, staże, projekty z wykładowcami, kursy i warsztaty. W większości wypadków uczestnictwo w nich jest stosunkowo łatwe do zrealizowania, gdyż uczelnie oferują je w ramach programów studiów.

W przypadku absolwentów uczelni plastycznych, którzy wzięli udział w badaniu, 72% miało podczas studiów praktykę zawodową, ponad 50% było na plenerze malarskim oraz korzystało z warsztatów artystycznych. Blisko połowa, bo prawie 48% realizowało projekty i zdania wraz z wykładowcami. Ponad 37% brało też udział w konferencjach i sympozjach. Jednocześnie, jak pokazało badanie, większość absolwentów uczelni plastycznych nie korzysta z wymiany zagranicznej (tylko 15% deklarowało takowy wyjazd), praktycznie nie było staży w firmach zagranicznych, zaś 80% nie korzystało ze staży w firmach krajowych (rys. 46).

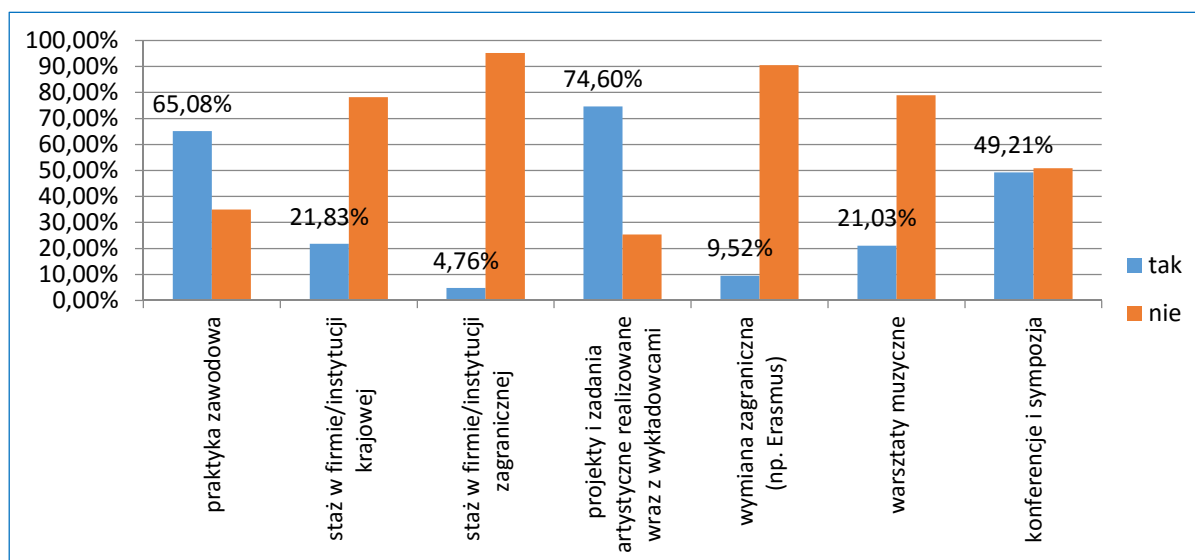
RYСУNEK 46. AKTYWNOŚĆ W RAMACH FORMY KSZTAŁCENIA NA UCZELNI- ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przypadku uczelni teatralno-filmowych, sytuacja była nieco odmienna niż w przypadku absolwentów uczelni plastycznych (rys. 47). Niektóre formy kształcenia, oferowane przez ten profil uczelni, były oczywiście odmienne od polskich akademii sztuk pięknych. Absolwenci sztuk teatralnych i filmowych najczęściej korzystali z projektów i zadań artystycznych (ok. 75%), realizowanych z wykładowcami, co jest dość oczywiste, gdyż w przypadku studiów aktorskich, tego typu projekty są bardzo istotną częścią programu studiów (rys. 47). Istotne dla badanych były też praktyki zawodowe oraz konferencje lub sympozja. Tylko 22% korzystało ze staży krajowych, podobny ostatek ze staży muzycznych. Ponad 90% badanych nie korzystało z wymiany zagranicznej i stażu z firmie czy instytucji zagranicznej.

RYСУNEK 47. AKTYWNOŚĆ W RAMACH FORMY KSZTAŁCENIA NA UCZELNI- ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

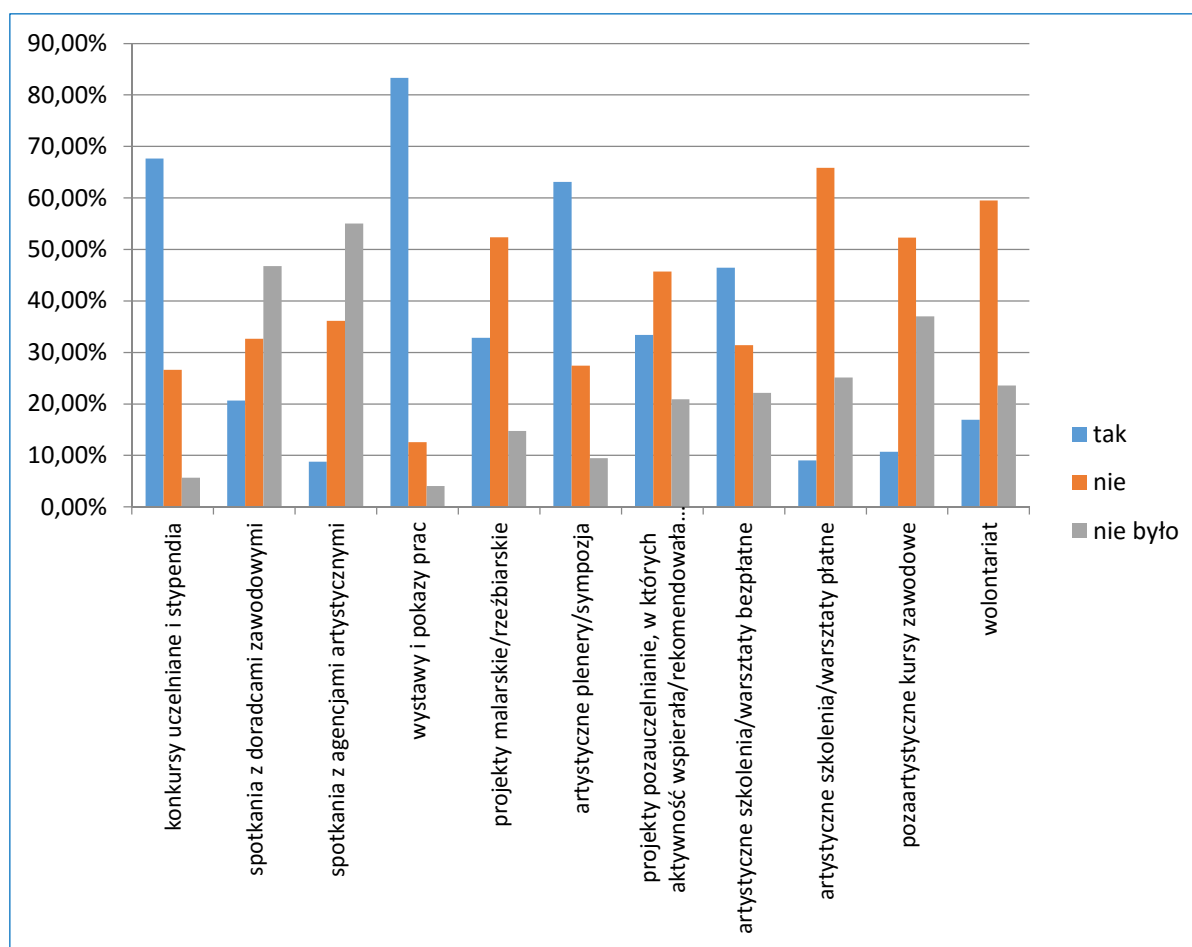
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Jednym z istotnych elementów wzmacniających jakość kształcenia w uczelni, jest stwarzanie studentom dodatkowych, pozaprogramowych możliwości rozwoju swych umiejętności i kompetencji. Każda uczelnia przygotowuje własny zestaw działań i aktywności, które udostępnia swoim studentom. W przypadku uczelni artystycznych mogą to być różnego rodzaju konkursy, warsztaty, wystawy czy spotkania, pozwalające rozwijać się studentom zarówno w sensie zawodowym, jak i artystycznym. Zależy to także od aktywności studenta - uczelnie stwarzają określone możliwości, z których może, ale nie musi skorzystać student.

Badania wykazały, że absolwenci uczelni plastycznych w Polsce, korzystali w olbrzymiej większości z wystaw i pokazów prac, konkursów i stypendiów organizowanych na uczelniach, jak również brali udział w artystycznych szkoleniach czy warsztatach, oferowanych bezpłatnie na uczelni (rys. 48). Nieco ponad 30% badanych korzystało także z projektów pozauczelnianych, które rekomendowała im uczelnia, czy projektów malarskich i rzeźbiarskich. Co ważne, większość jednak nie korzystała z tego typu oferty, pomimo jej istnienia na uczelni. Zdecydowana większość także

nie brała udziału w płatnych warsztatach czy szkoleniach, wolontariacie czy pozaartystycznych kursach zawodowych. Absolwenci zwrócili natomiast uwagę na brak w uczelniach organizacji spotkań z agencjami artystycznymi (ponad 55%), doradcami zawodowymi (ponad 46% badanych), ale także organizacji pozaartystycznych kursów zawodowych.

RYSUNEK 48. DZIAŁANIA I AKTYWNOŚĆ STUDENTÓW POZA PROGRAMEM STUDIÓW - ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

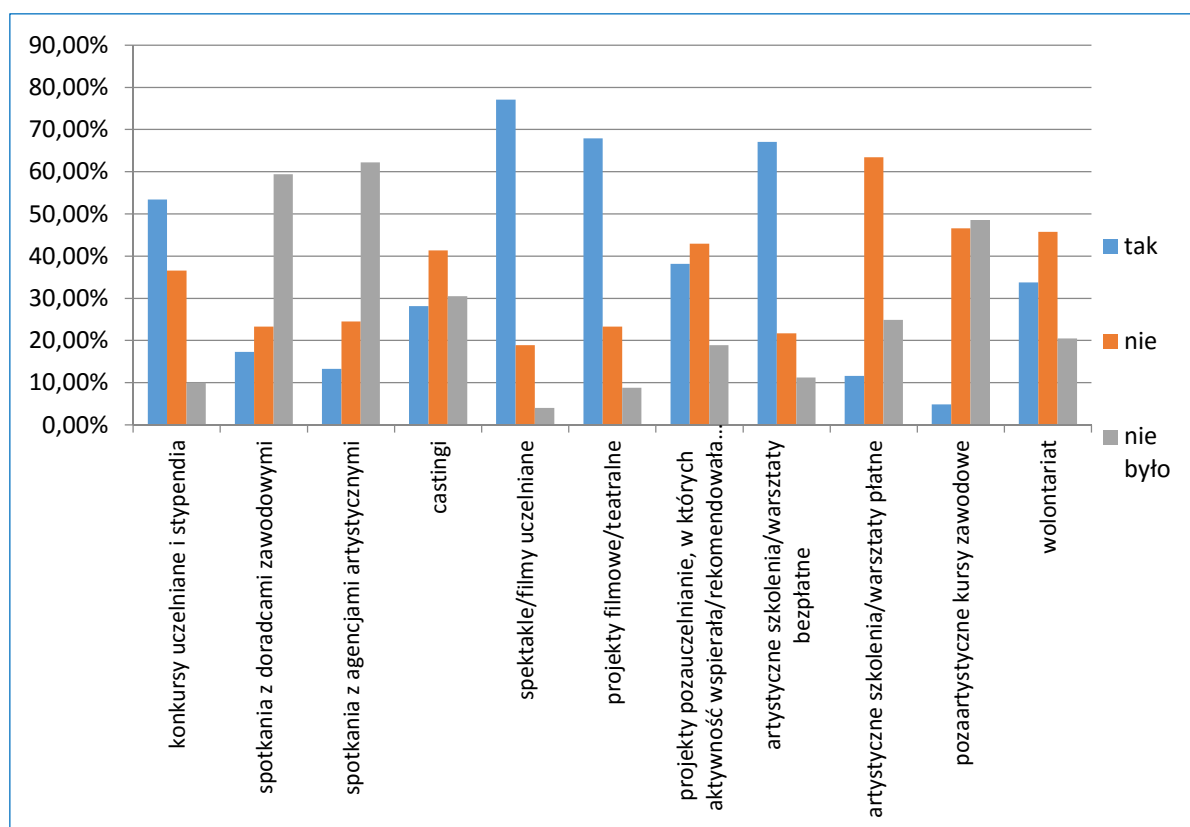

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przypadku absolwentów uczelni teatralno-filmowych, najczęściej uczestniczą w spektaklach i filmach uczelnianych oraz projektach filmowych i teatralnych (odpowiednio 77% i 68% badanych), popularnością cieszyły się także bezpłatne artystyczne szkolenia i warsztaty (rys. 49). Ponad połowa badanych uczestniczyła także w uczelnianych konkursach i stypendiach. Co ważne, prawie lub ponad połowa badanych absolwentów

tych uczelni podkreślała, że nie były organizowane w ich szkołach spotkania z agencjami artystycznymi, z doradcami zawodowymi oraz nie uruchamiano pozaartystycznych kursów zawodowych. Wysoki odsetek badanych nie uczestniczył w płatnych szkoleniach, pozaartystycznych kursach zawodowych, wolontariacie, konkursach uczelnianych czy castingach (rys. 49).

RYSUNEK 49. DZIAŁANIA I AKTYWNOŚĆ STUDENTÓW POZA PROGRAMEM STUDIÓW - ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

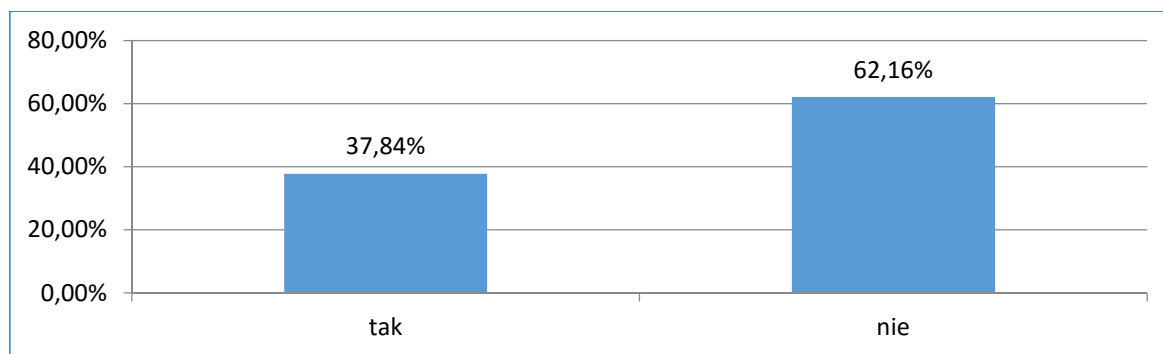

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Większość badanych absolwentów uczelni artystycznych (ok. 63%) deklarowała, że podczas studiów, a także po ich zakończeniu, nie podjęła żadnej dodatkowej formy kształcenia (rys. 50). Uczelnia artystyczna była ich jedynym wyborem mającym pomóc w zdobyciu wiedzy i umiejętności, przyczyniając się tym samym do ich rozwoju zawodowego. Pozostali badani uczestnicy korzystali z innych form edukacji poza macierzystą uczelnią (ok. 38%). Należy zaznaczyć, że na dodatkową naukę poza uczelnią plastyczną, nie zdecydowało się około 64% badanych (36% podjęło się zajęć

dotychczasowych), w przypadku uczelni teatralno-filmowych, na dodatkową formę kształcenia zdecydowało się 41 % badanych (59% nie podjęło kształcenia poza uczelnią).

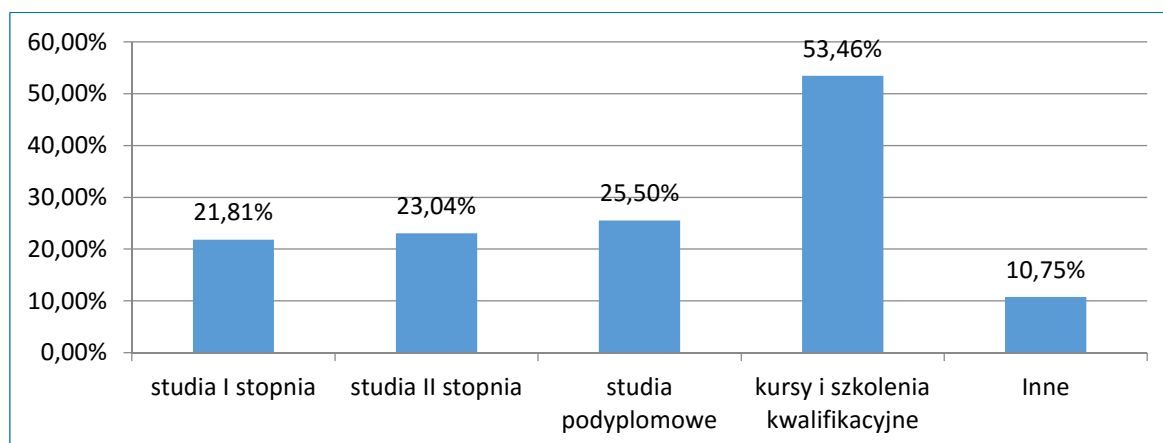
RYСУNEK 50. PODJĘCIE DODATKOWEJ FORMY KSZTAŁCENIA POZA UCZELNIĄ ARTYSTYCZNĄ – ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Absolwenci, którzy zdecydowali się na dodatkową formę kształcenia (rys. 51), najczęściej wybierali kursy i szkolenia kwalifikacyjne (ok. 53%). Pozostałe formy kształcenia były wybierane przez studentów kierunków artystycznych rzadziej.

RYСУNEK 51. FORMY KSZTAŁCENIA POZA UCZELNIĄ ARTYSTYCZNĄ – ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

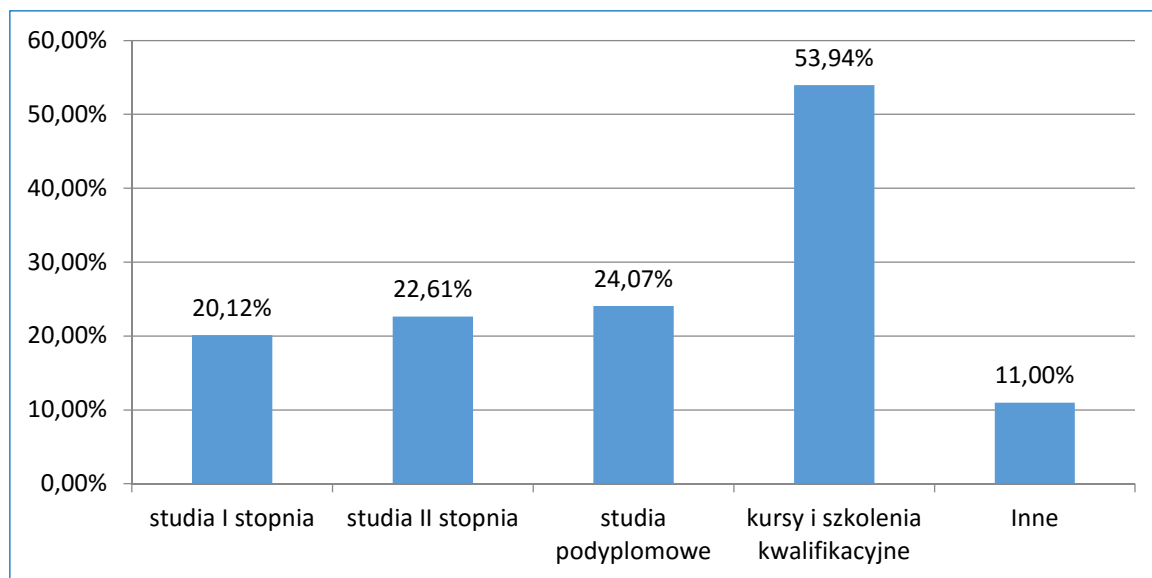
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Wymagające poświęcenia większej ilości czasu i zaangażowania studia podyplomowe wybrało 25%, studia drugiego stopnia

ok. 23%, zaś kolejne studia pierwszego stopnia ok. 22% badanych. Była też grupa osób (ok. 11%), która deklarowała, że pobierała kształcenie inne niż to które zaproponowano do wyboru w badaniu.

Absolwenci uczelni plastycznych wybierali podobne formy kształcenia poza uczelniami, jak ogół absolwentów (rysunek 52). Wśród innych, dodatkowych form kształcenia, badani wybierali przede wszystkim: jednolite studia magisterskie (różnorodne - zdarzały się np. lekarskie), policealne studium (informatyczne, projektowanie ubioru, fotograficzne, biznesowe), szkoły muzyczne drugiego stopnia, studium pedagogiczne, warsztaty przygotowujące i studia na zagranicznej uczelni, warsztaty i plenery malarskie, praktyki w różnych organizacjach (np. agencjach kreatywnych). Znaczną grupę osób stanowili ci, którzy realizują studia doktoranckie. Byli tacy absolwenci, którzy wskazywali na samokształcenie: filmy instruktażowe w Internecie, książki, szkolenia online we własnym zakresie, lekcje prywatne i rozwój osobisty.

RYСУNEK 52. FORMY KSZTAŁCENIA POZA UCZELNIĄ ARTYSTYCZNĄ – ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

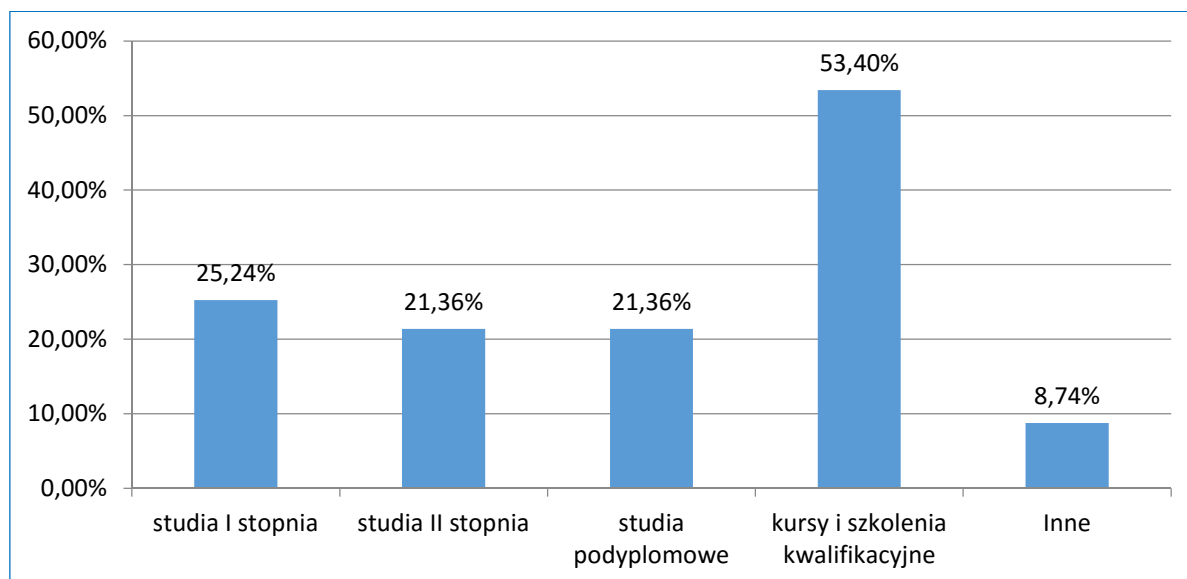

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Absolwenci uczelni teatralno-filmowych nieco częściej dodatkowo studiowali na studiach pierwszego stopnia poza uczelnią artystyczną, niż ich

koledzy z innych uczelni, rzadziej natomiast wybierali studia podyplomowe (rysunek 53).

RYСУNEK 53. FORMY KSZTAŁCENIA POZA UCZELNIĄ ARTYSTYCZNĄ – ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

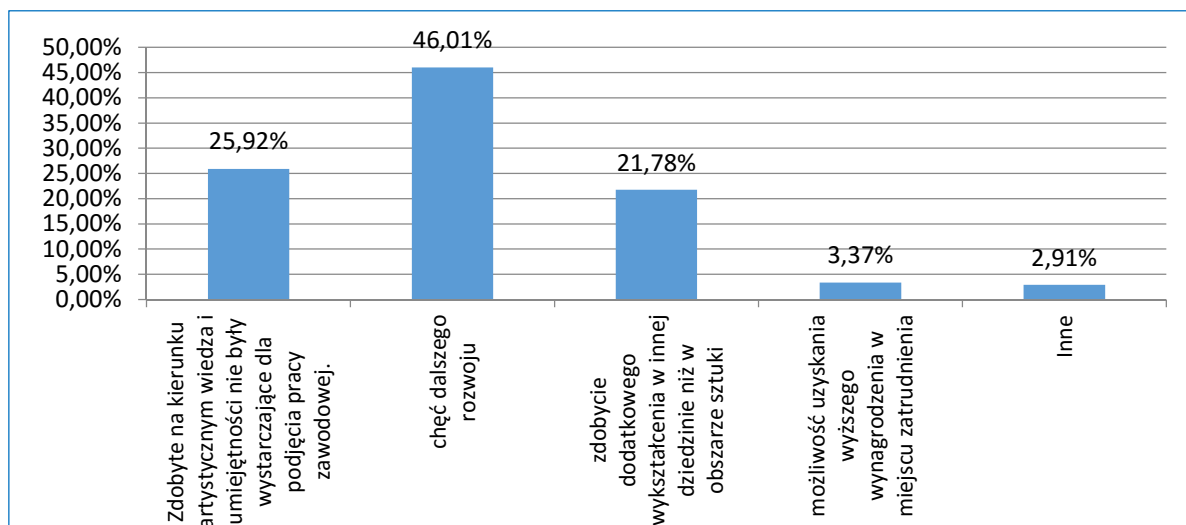

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Wśród innych, dodatkowych form kształcenia, absolwenci wybierali przede wszystkim: różnego typu i poziomu szkoły muzyczne i wokalne, studium i prywatne lekcje śpiewu. Sporo badanych osób wybrało studia doktoranckie.

Blisko 46% absolwentów uczelni artystycznych, którzy wzięli udział w badaniu, wybrało dodatkową formę kształcenia poza uczelnią z chęci dalszego rozwoju (rys. 54). Około 26% uznało natomiast, że kierunek na uczelni artystycznej, a właściwie wiedza i umiejętności, nie są wystarczające dla podjęcia pracy zawodowej. Znaczny odsetek badanych, bo aż 22% chciało zdobyć dodatkowe wykształcenie w innej dziedzinie niż sztuka.

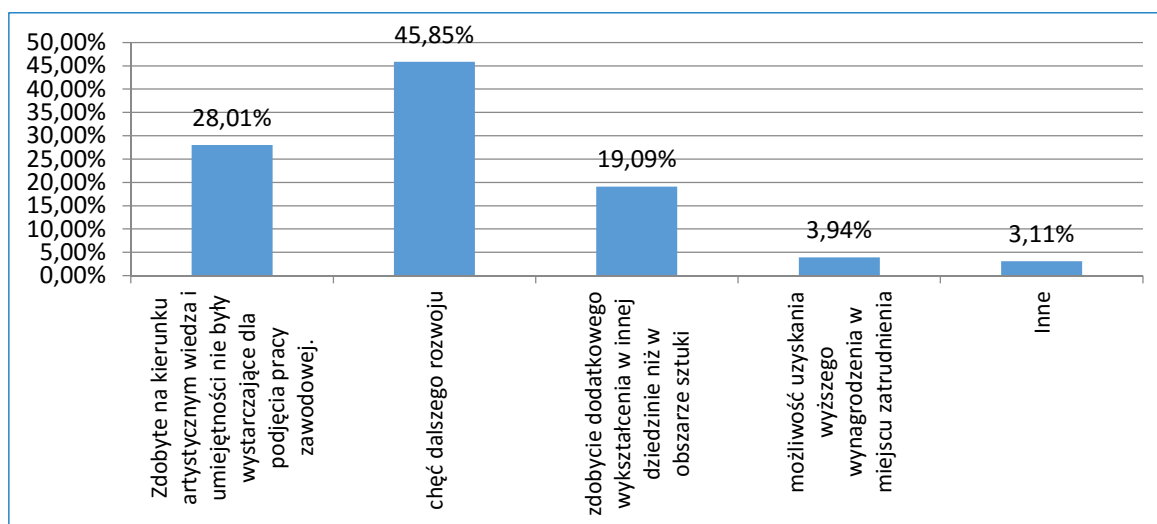
RYСУNEK 54. PRZYCZYNY WYBORU DODATKOWEJ FORMY KSZTAŁCENIA POZA UCZELNIĄ ARTYSTYCZNĄ – ABSOLWENCI OGÓŁEM(%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przypadku absolwentów uczelni plastycznych, nieco częściej uzasadnieniem podjęcia dodatkowego kształcenia poza uczelnią było przekonanie, że wiedza i umiejętności zdobyte na macierzystej uczelni to za mało, żeby podjąć pracę zawodową (rysunek 55).

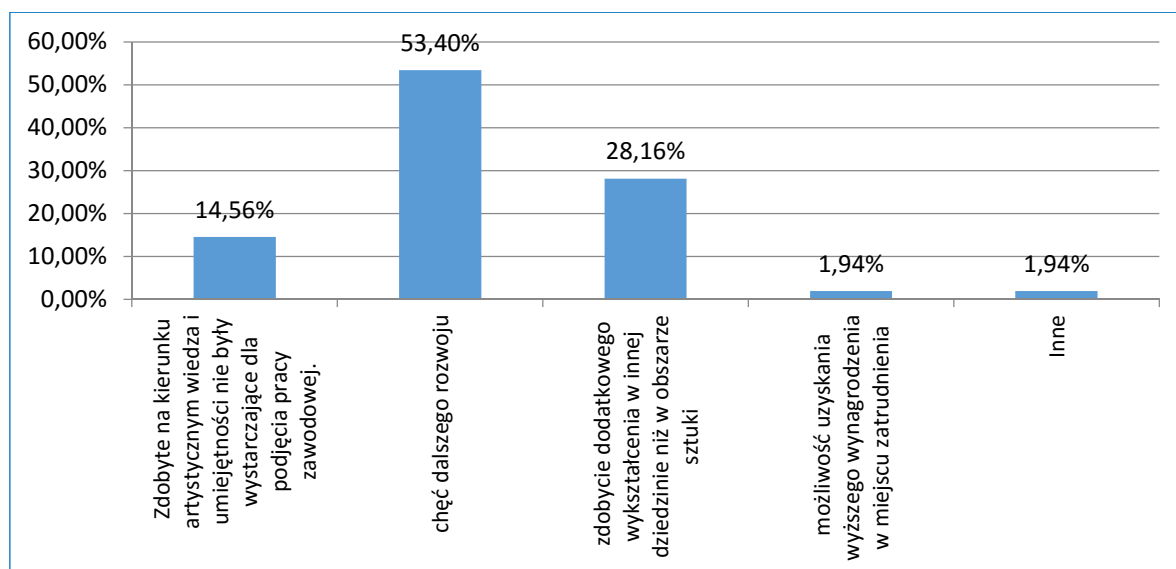
RYСУNEK 55. PRZYCZYNY WYBORU DODATKOWEJ FORMY KSZTAŁCENIA POZA UCZELNIĄ ARTYSTYCZNĄ – ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przypadku absolwentów uczelni teatralnych motywacje były znacznie inne w zakresie podjęcia dodatkowego kształcenia (rys. 56). Zdecydowanie częściej niż ogół badanych deklarowali chęć dalszego rozwoju, jak również bezwzględnie rzadziej motywowali wybór dodatkowego kształcenia tym, że studia artystyczne były niewystarczające dla podjęcia pracy zawodowej. Właściwie nieistotna była dla nich motywacja związana z możliwością uzyskania wyższego wynagrodzenia w miejscu zatrudnienia. Zasadniczo, ten typ motywacji nie był znaczący także dla pozostałych grup absolwentów.

RYSUNEK 56. PRZYCZYNY WYBORU DODATKOWEJ FORMY KSZTAŁCENIA POZA UCZELNIĄ ARTYSTYCZNĄ – ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

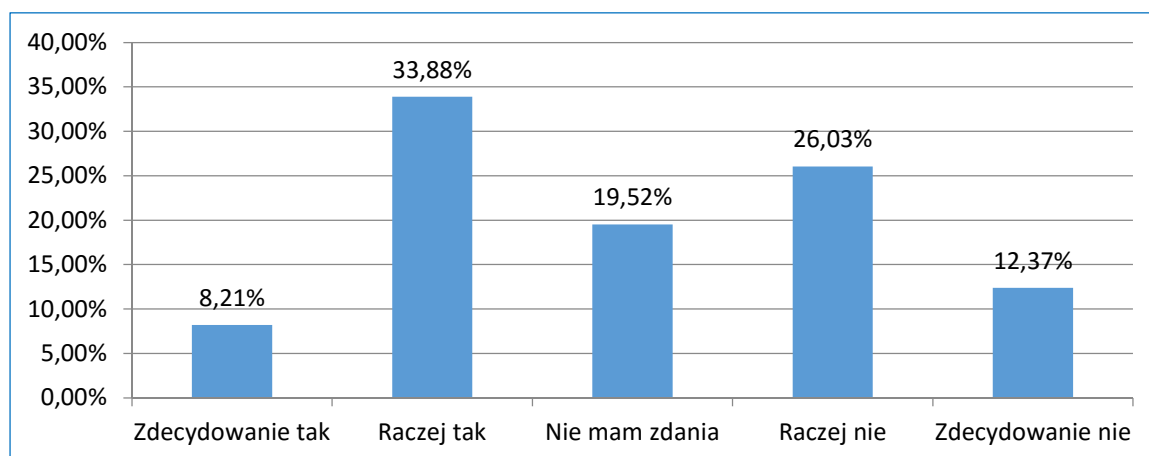
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

3.3. Dostosowanie oferty studiów do potrzeb przyszłych absolwentów uczelni artystycznych

Uczelnie wyższe mają do dyspozycji różne narzędzia, którymi mogą wspierać studentów w ich sytuacji na rynku pracy, po opuszczeniu murów uczelni. W szczególności chodzi o taką organizację kształcenia, która będzie wzmacniała różnorodne kompetencje studentów, pozwalające im sprawniej, skuteczniej i z większą pewnością poruszać się na rynku pracy. Chodzi o wiedzę i umiejętności, które przydają się w znalezieniu i utrzymaniu satysfakcjonującej pracy.

Mając na uwadze perspektywę znalezienia zatrudnienia, około 34% badanych absolwentów uważa, że zdobyta wiedza i umiejętności w toku kształcenia na Uczelni raczej spełniły ich oczekiwania (rysunek 57), jednocześnie 26% badanych uważa, że raczej nie spełniły. Warto zwrócić uwagę, że odpowiedzi udzielone przez badanych można prawie równo podzielić pomiędzy dwa stanowiska. Stanowisko pierwsze: *zdecydowanie tak* (ok. 8%) i *raczej tak* oraz stanowisko drugie *zdecydowanie nie* (ok. 12%) i *raczej nie* (ok. 26%), co oznacza, że przeciwstawne opinie posiadała zbliżona liczba zwolenników (po ok. 40%). Około 20% uczestników badania nie posiadało zdania w tej kwestii.

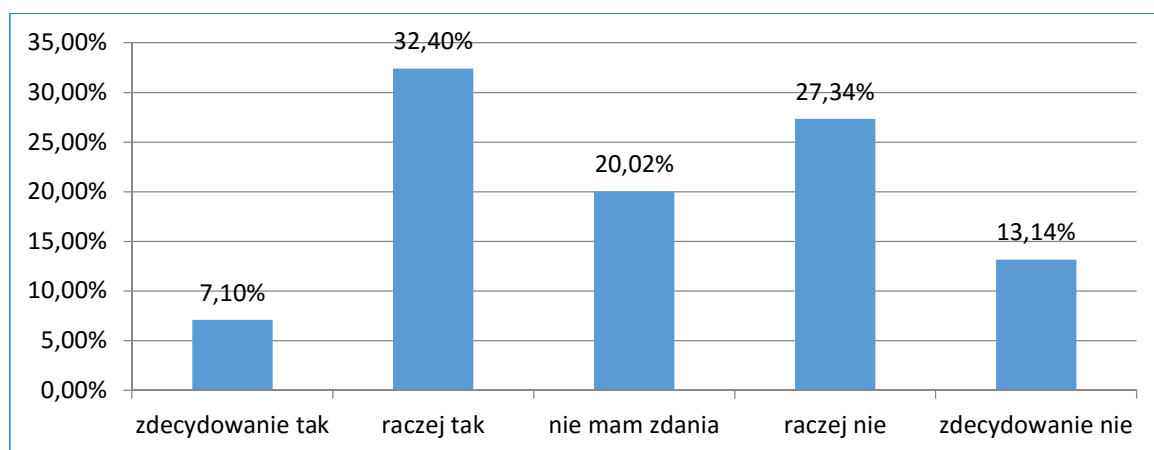
RYSUNEK 57. WIEDZA I UMIEJĘTNOŚCI POZYSKANE PODCZAS KSZTAŁCENIA W PERSPEKTYWIE ZATRUDNIENIA - OGÓŁEM DLA WSZYSTKICH BADANYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Wśród badanych absolwentów uczelni plastycznych wygrała opinia (podobnie jak w uczelniach ogółem - ok. 32%), że uczelnie raczej spełniły pokładane w nich oczekiwania względem przekazywanej przez nich wiedzy i umiejętności, patrząc z perspektywy znalezienia zatrudnienia (rys. 58). Co istotne, opinie *raczej nie* (27%) i *zdecydowanie nie* (13%) posiadało ponad 40% badanych absolwentów tych uczelni. Innymi słowy, ci, którzy nie byli zadowoleni z wiedzy i umiejętności, które nabyli na uczelni, pozwalających sprawnie poruszać się na rynku pracy, stanowili największą grupę badanych uczelni plastycznych. Około 20% nie wyraziło tutaj zdania.

RYSUNEK 58. WIEDZA I UMIEJĘTNOŚCI POZYSKANE PODCZAS KSZTAŁCENIA W PERSPEKTYWIE ZATRUDNIENIA - UCZELNIE PLASTYCZNE (%)

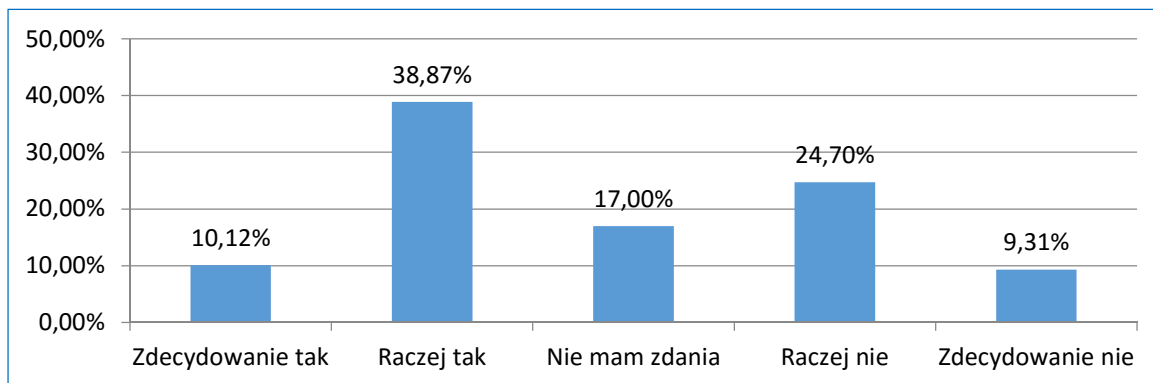

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

W przypadku absolwentów uczelni filmowo - teatralnych, prawie połowa badanych stwierdziła, że biorąc pod uwagę późniejszą szansę zatrudnienia, ich uczelnia raczej spełniła wiązane z nią nadzieje dotyczące przekazywanej wiedzy i umiejętności. Mniejszy odsetek badanych absolwentów tego rodzaju uczelni jednoznacznie wskazał także, że ich szkoły wyższe zdecydowanie nie spełniły oczekiwań, w zakresie wiedzy i umiejętności, pozwalających znaleźć zatrudnienie po zakończeniu studiów. Pozytywna ocena w tym zakresie absolwentów szkół teatralnych była nieco

wyższa niż absolwentów uczelni plastycznych i wszystkich uczestników badań (rysunek 59).

RYSUNEK 59. WIEDZA I UMIEJĘTNOŚCI POZYSKANE PODCZAS KSZTAŁCENIA W PERSPEKTYWIE ZATRUDNIENIA - UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE (%)

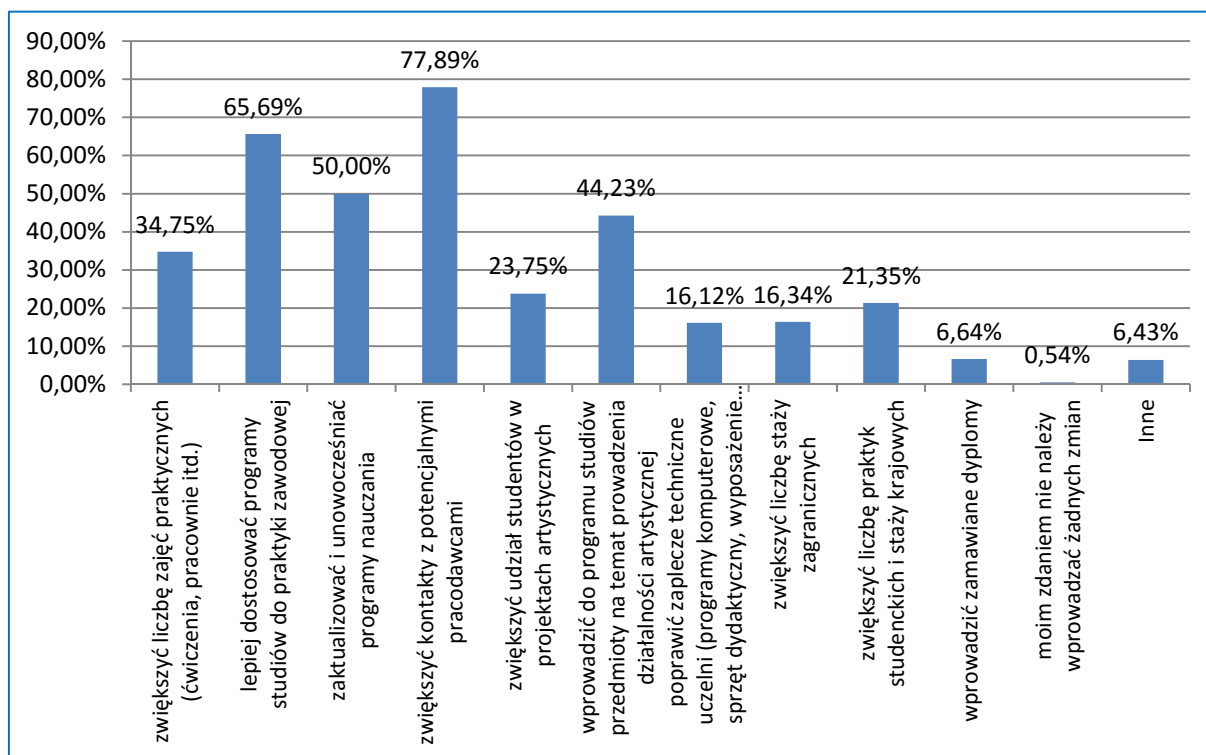

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Absolwenci uczelni artystycznych, którzy wzięli udział w badaniu, wskazali także, co należałoby zmienić w ofercie Uczelni, aby zwiększyć możliwości znalezienia zatrudnienia przez obecnych studentów. Najważniejszą zmianą, zdaniem badanych absolwentów, jest konieczność nawiązania przez uczelnie intensywniejszej współpracy z potencjalnymi pracodawcami (78%). Kolejne wskazanie, korespondujące zresztą z poprzednim, to podjęcie próby lepszego dostosowania działalności dydaktycznej uczelni do praktyki zawodowej (ok. 66%). Połowa badanych zwracała uwagę na aktualizację i unowocześnienie programów nauczania. Istotne dla badanych absolwentów szkół artystycznych było także: wprowadzenie do oferty studiów przedmiotów dotyczących prowadzenia działalności artystycznej (ok.44%), zwiększenie liczby zajęć praktycznych (ok. 35%), zwiększenie udziału studentów w projektach artystycznych (ok. 24%), wreszcie wzrost liczby praktyk studenckich i staży krajowych (ok. 21%). Warto podkreślić, że ongiś popularny projekt ministerialny, dotyczący zamawianych dyplomów, wsparło swoją opinią tylko 7% badanych, uważających, że ten pomysł mógłby zwiększyć możliwości zatrudnienia (ok. 7%). Należy także dodać, że właściwie 99,5% badanych uważało, że zmiany

są potrzebne i wskazywało na konkretne rozwiązania. Tylko 0,5% absolwentów twierdziło, że nie ma potrzeby wprowadzać żadnej zmiany, która zwiększyłaby możliwości zatrudnienia (rys. 60).

RYSUNEK 60. PROPONOWANE ZMIANY W OFERCIE UCZELNI W CELU ZWIĘKSZENIA MOŻLIWOŚCI ZATRUDNIENIA – OGÓŁEM DLA WSZYSTKICH BADANYCH (%)

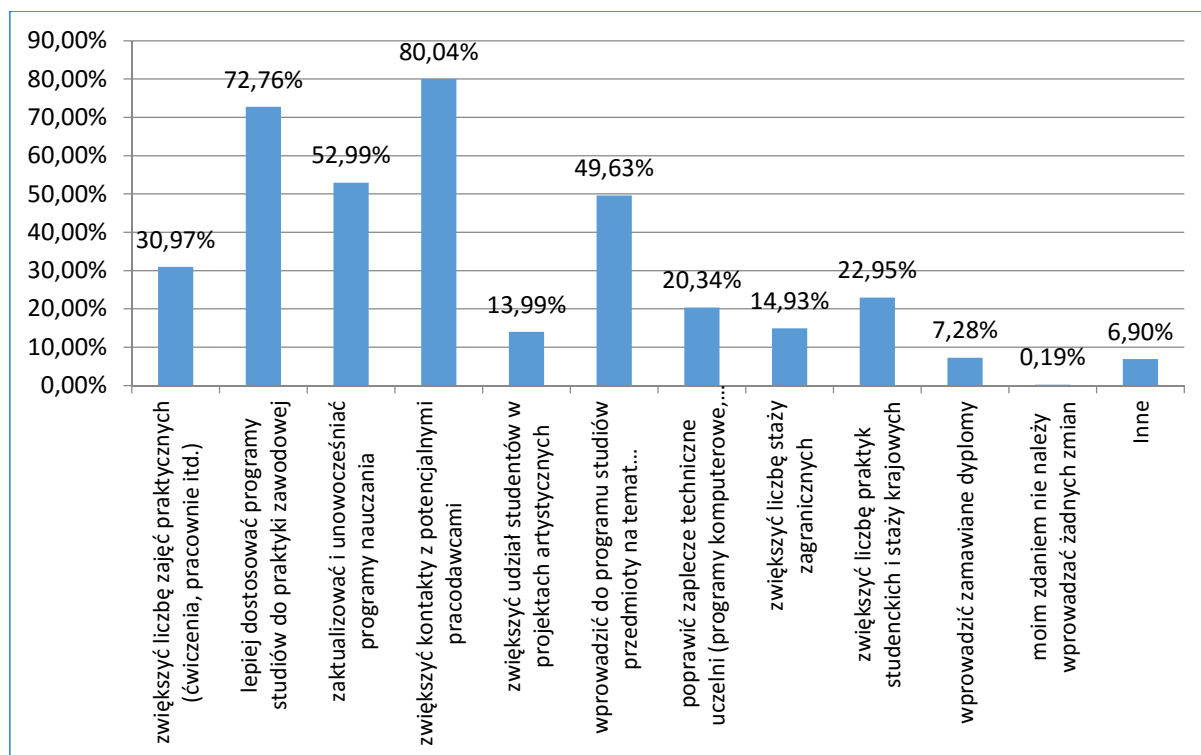

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Badani absolwenci uczelni plastycznych w zakresie zmian na uczelni, podnoszących szanse zatrudnienia absolwentów, najmocniej wskazali na konieczność zwiększenia intensywności i częstości kontaktów z potencjalnymi pracodawcami oraz lepszego dostosowania programów studiów do praktyki zawodowej (odpowiednio 80% i 73% - rys. 61). Ponad połowa badanych podkreśliła potrzebę zaktualizowania i unowocześnienia programów nauczania (ok. 53%), a także konieczność wprowadzenia do programów przedmiotów związanych z prowadzeniem działalności artystycznej (ok. 50%). Nieco rzadziej podkreślano, że skuteczne dla studentów może być zwiększenie liczby zajęć praktycznych (ok. 30%),

praktyk studenckich i staży krajowych (ok. 23%) oraz poprawienie jakości zaplecza technicznego (ok. 20%). Stosunkowo niewielu absolwentów uznało, że istnieje potrzeba zwiększenia ilości staży zagranicznych (ok. 15%) i udziału studentów w projektach artystycznych (ok. 14%).

RYSUNEK 61. PROPONOWANE ZMIANY W OFERCIE UCZELNI W CELU ZWIĘKSZENIA MOŻLIWOŚCI ZATRUDNIENIA –UCZELNIE PLASTYCZNE (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Aż 7% badanych absolwentów uczelni plastycznych wskazało inne proponowane zmiany, w ofercie uczelni, które powinny być wprowadzone, aby zwiększyć szanse przyszłych absolwentów na rynku pracy. Przede wszystkim podkreślano:

- konieczność wdrożenia zmian w programach studiów, obejmujących: wprowadzenie zajęć z marketingu, zajęć technicznych, dotyczących prowadzenia własnej działalności, prawa autorskiego, pozyskiwania dotacji, zawierania umów, promocji projektów, wprowadzenie zajęć

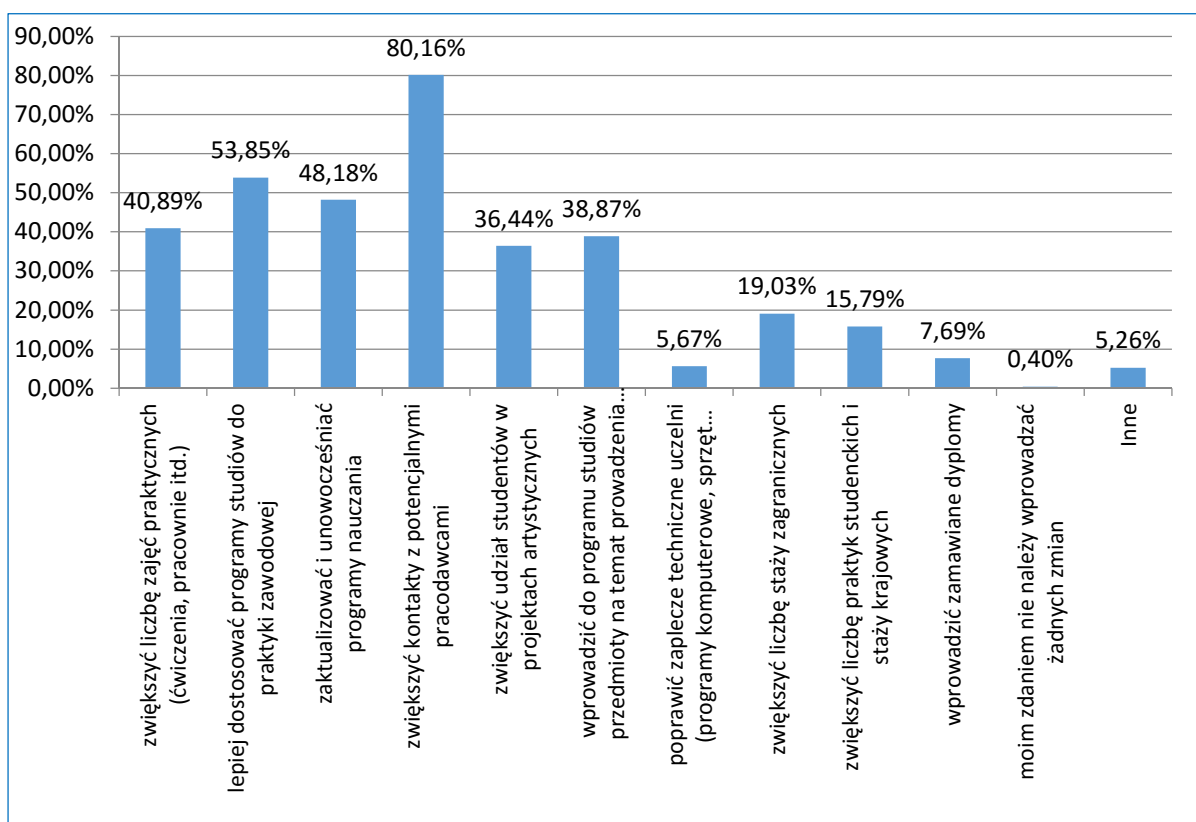
z pedagogiki na kierunkach związanych z edukacją oraz większej ilości zajęć praktycznych;

- zintensyfikowanie współpracy między uczelnią przemysłem i biznesem, aby studia nie były „oderwane” od rzeczywistości;
- rozwijanie współpracy z różnymi interesariuszami, w zależności od potrzeb poszczególnych kierunków – np. scenografia – konieczna jest współpraca z PWST i szkołami teatralnymi;
- swobodny wybór przedmiotów i pracowni w programach studiów;
- zwiększenie zajęć teoretycznych (np. w zakresie sztuki, projektowania);
- rozwijanie kadry dydaktycznej, którą powinny stanowić osoby posiadające wiedzę praktyczną i doświadczenie komercyjne bądź artyści obecni na współczesnym rynku sztuki, osoby ze znacznym dorobkiem w danej dziedzinie oraz z wysokimi kompetencjami, również w zakresie współczesnych technologii;
- rozwijanie kompetencji społecznych kadry dydaktycznej, która zdaniem badanych, powinna wykazywać większe zainteresowanie studentami i być dla nich przychylniejsza, zaś zajęcia powinny być oparte na dialogu wykładowca - student;
- zmniejszenie liczby studentów i przywrócenie elitarnego charakteru studiów;
- zwiększenie prac grupowych, np. konsultacje grupowe, grupowa prezentacja twórczości;
- uruchomienie promocji aktywności absolwentów, nauczanie w zakresie wejścia na rynek pracy i uczenie promowania własnej sztuki.

Absolwenci uczelni teatralno-filmowych proponowali zmiany w ofercie uczelni w celu zwiększenia możliwości zatrudnienia nieco inaczej (rys. 62). Podobnie tylko jak absolwenci uczelni plastycznych uważali, że ich szkoły powinny zwiększyć kontakt z potencjalnymi pracodawcami (ok. 80% badanych). Inne ewentualne zmiany nie były już tak spójnie wskazywane, może za wyjątkiem poprawy i dostosowania programów studiów do praktyki zawodowej (ok. 54%). Prawie połowa absolwentów twierdziła, że należy

zwrócić uwagę na zaktualizowanie i unowocześnienie programów nauczania (48%), również spory odsetek postulował zwiększenie zajęć praktycznych (41% badanych). Istotne wydało się także wprowadzenie do oferty studiów przedmiotów dotyczących prowadzenia działalności artystycznej (39%), oraz zwiększenie udziału studentów w projektach artystycznych (36%). Co ważne, absolwenci stosunkowo rzadko wskazywali na zwiększenie liczby staży zagranicznych (ok. 19%) czy liczby staży krajowych i praktyk studenckich (ok. 16%).

RYСУNEK 62. PROPONOWANE ZMIANY W OFERCIE UCZELNI W CELU ZWIĘKSZENIA MOŻLIWOŚCI ZATRUDNIENIA –UCZELNIE TEATRALNO-FILMOWE (%)

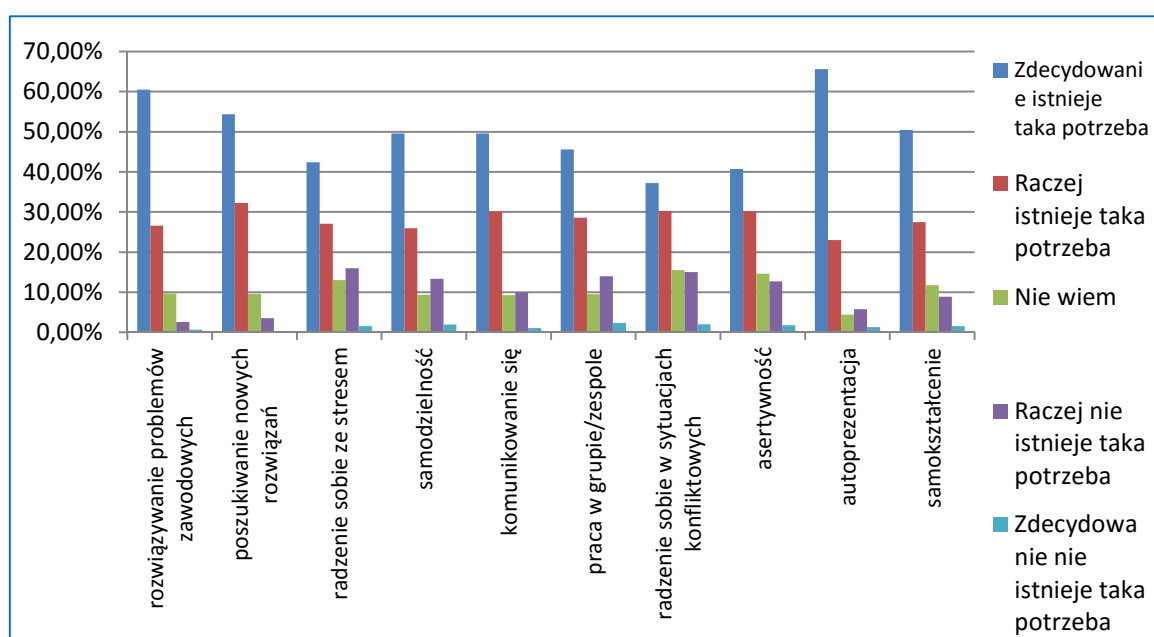
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Ponad 5% badanych wskazało własne propozycje zmian na uczelniach teatralno-artystycznych. Wśród propozycji absolwentów, w zakresie aktywności uczelni, pozwalającej na poprawę sytuacji studentów na rynku pracy należy wymienić:

- promowanie studentów i absolwentów przez uczelnię na zewnątrz, poza jej murami, w tym również polecanie studentów i absolwentów reżyserom;
- poprawa kompetencji kadry dydaktycznej w kierunku *nowocześnie myślących praktyków, otwartych na nowe pomysły i idee*;
- zmniejszenie liczby studentów i przywrócenie elitarnego charakteru studiów;
- zwiększenie liczby praktyk i staży, również zagranicznych;
- zmiany w programach studiów, które nie powinny się skupiać tylko na teatrze, ale przygotowywać do pracy z telewizji, dubbingu i innych.

Dla uczelni nieartystycznych, w dyskursie publicznym, jedną z najważniejszych kwestii jest posiadanie lub nie odpowiednich kompetencji społecznych. Uznaje się je często jako kluczowe, dla osiągnięcia sukcesu na rynku pracy. Badani absolwenci uczelni artystycznych wypowiedzieli się w badaniu na temat konieczności rozwoju w ramach kształcenia poszczególnych kompetencji społecznych, dla zwiększenia szans na satysfakcjonujące zatrudnienie (rys. 63).

RYSUNEK 63. POTRZEBY KSZTAŁCENIA W RAMACH KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH – ABSOLWENCI OGÓŁEM (%)

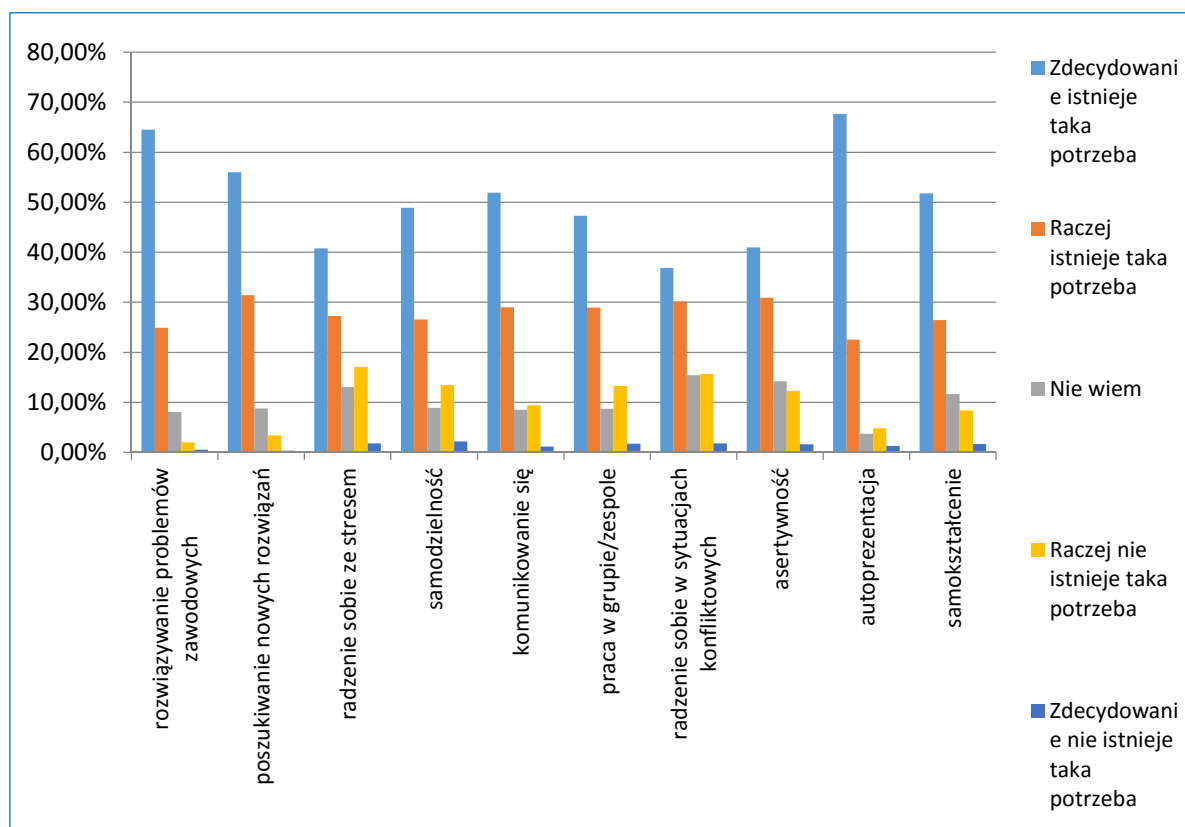

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Nie było w tym względzie jednomyślnej zgody wśród badanych absolwentów uczelni artystycznych. Wszystkie zaproponowane w badaniu rodzaje kompetencji wydają się być dla uczestników badania właściwie równie ważne. Żadna z proponowanych kompetencji społecznych nie była w opinii badanych kompetencją zbędną, jeśli były takie głosy, to pozostały one w mniejszości (sytuowały się pomiędzy 2,4% a 0,3% głosów). Co prawda, odpowiedzi badanych rozłożyły się w taki sposób, że można wskazać najbardziej docenianą przez nich kompetencję społeczną. I tak, według badanych absolwentów szkół artystycznych w Polsce była nią autoprezentacja (ok. 66% głosów), następna w kolejności to umiejętność rozwiązywania problemów zewnętrznych (ok. 60%). Kolejne rodzaje kompetencji zebrały podobny liczbę głosów: zdolność poszukiwania nowych rozwiązań - około 54%, równie ważne dla badanych były samokształcenie, samodzielność i komunikowanie się - każda po około 50% wskazań. Następnie nie dużo mniej cenne wydawały się być umiejętność pracy w grupie (ok. 45%), radzenia sobie ze stresem (ok. 42%), umiejętność bycia asertywnym (ok. 40%), umiejętność radzenia sobie w sytuacjach konfliktowych (ok. 37%).

Bardzo podobnie układał się rozkład odpowiedzi badanych absolwentów uczelni plastycznych (rys. 64). Wskazywali oni w zbliżonym stopniu do ogółu badanych absolwentów, na wartość poszczególnych rodzajów kompetencji społecznych. Różnice pomiędzy ich odpowiedziami były więc nieznaczne. Najważniejsze kompetencje społeczne dla absolwentów uczelni plastycznych to autoprezentacja, rozwiązywanie problemów zawodowych, poszukiwanie nowych rozwiązań oraz komunikowanie się. Blisko 37% badanych artystów uznało potrzebę kompetencji w zakresie radzenia sobie w sytuacjach konfliktowych, co stanowiło najrzadziej wskazywaną kompetencję tego typu.

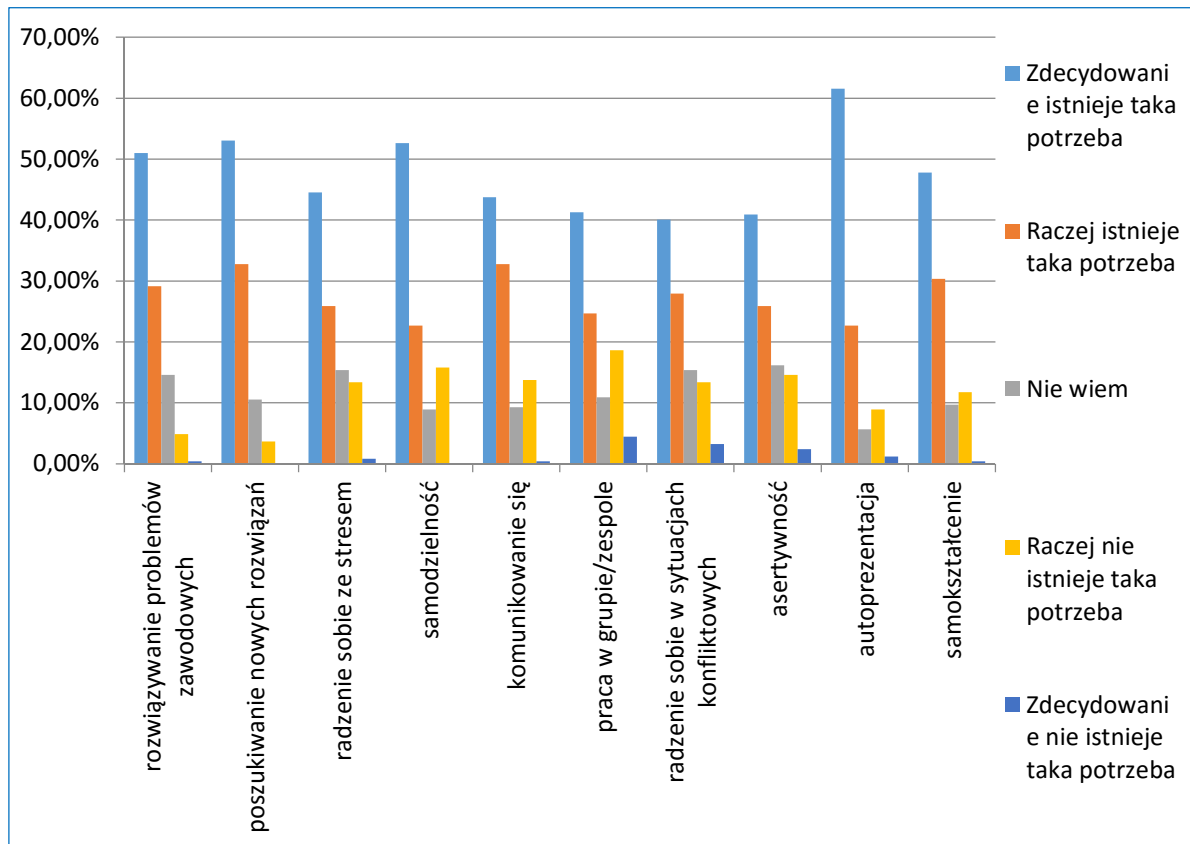
RYSUNEK 64. POTRZEBY KSZTAŁCENIA W RAMACH KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH –ABSOLWENCI UCZELNI PLASTYCZNYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

Tak samo, jeśli porównamy odpowiedzi absolwentów uczelni artystycznych ogółem, jak i uczelni plastycznych, sytuacja wyglądała wśród badanych absolwentów uczelni teatralnych (rys. 65). I tutaj, przyglądając się najbardziej przez nich cenionym kompetencjom społecznym, których opanowanie zwiększyłoby ich możliwości na rynku pracy, a na których rozwój powinny zwrócić uwagę uczelnie, przygotowując swój program nauczania, różnice w statystykach są niewielkie. Autoprezentacja była najbardziej potrzebną umiejętnością (ok. 61,5%). Rozwiązywanie problemów zewnętrznych było nieco mniej doceniane wśród absolwentów uczelni teatralnych, niż miało to miejsce u absolwentów ogółem i uczelni plastycznych (badani absolwenci uczelni teatralnych - ok. 51%, uczelni ogółem - ok. 60%, uczelni plastycznych - ok. 65%). Właściwie była to jedyna odmienność. Kolejne odpowiedzi miały zbliżone wartości.

RYSUNEK 65. POTRZEBY KSZTAŁCENIA W RAMACH KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH –ABSOLWENCI UCZELNI TEATRALNO-FILMOWYCH (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych pilotażowych badań w 2015 roku.

4. Wnioski z badań

Badania wykazały, że przeważająca większość absolwentów świadomie i z nastawieniem na realizację kariery artystycznej wybiera studia w uczelniach artystycznych. Niemal 70% realizuje po otrzymaniu dyplomu zadania związane z wiedzą i umiejętnościami pozyskanymi w uczelniach.

Niepokojący jest fakt, że prawie 18% absolwentów uczelni artystycznych pozostaje bez stałego źródła utrzymania, co może sugerować zwiększenie w programach nauczania nacisku na aktywne formy poszukiwania pracy, rozwój takich obszarów kształcenia, jak autoprezentacja czy promocja wizerunku oraz public relations. Można rekomendować także ściślejszą współpracę uczelni z przyszłymi pracodawcami studentów, budowanie sieci współdziałania, które pozwalałyby organizować staże, praktyki, a także partnerstwa projektowe.

Badanie dotyczące form zatrudnienia absolwentów uczelni artystycznych potwierdziło obserwowaną na polskim rynku pracy tendencję do zawierania umów innych, niż umowa o pracę. Oczywistym pozostaje fakt, że uczelnie tej sytuacji nie zmieniają, ale mogą przygotowywać absolwentów, choćby przez wprowadzanie do programu zajęć z prawa autorskiego, do odpowiedniego zabezpieczenia swoich interesów na tak funkcjonującym rynku pracy.

Studenci uczelni artystycznych nie wykazują się nadmierną mobilnością międzynarodową. Jedynie 11% badanych absolwentów zamierza w najbliższym czasie wyjechać z Polski w poszukiwaniu pracy, co oczywiście, można uznać za dobrą informację dla polskiej kultury. Niemniej jednak, zważywszy na trudną sytuację na rynku pracy i znaczącą grupę absolwentów, która się na tym rynku nie odnalazła i poszukuje stałego źródła utrzymania, może to oznaczać, że absolwenci nie są przygotowani do konkurowania na rynku międzynarodowym. Konieczne zatem, nie tylko z powyższego powodu, wydaje się zwiększenie kompetencji językowych i międzykulturowych i dostosowanie programów nauczania do takich wyzwań.

Prawie 40% badanych absolwentów rozważa rozpoczęcie działalności gospodarczej związanej z uzyskanym wykształceniem artystycznym, co

jednoznacznie podpowiada, że należy wzmacniać ofertę programową w zakresie rozwijania umiejętności związanych z zarządzaniem i przedsiębiorczością.

Optymistyczne są wyniki badania aktualnej sytuacji zawodowej absolwentów uczelni artystycznych. 55,6% badanych określa ją jako dobrą. Spora grupa, bo prawie 31%, nie uznaje swojej sytuacji zawodowej za ani dobrą, ani złą. Jest ta grupa na tyle liczna, że należy szczególnie uważnie obserwować jej losy w kolejnych edycjach badania, ponieważ łatwo można sobie wyobrazić scenariusz, kiedy duża grupa absolwentów z tej kategorii wskaże w badaniach pogorszenie swojej sytuacji zawodowej, a tym samym zmieni proporcje pomiędzy zadowolonymi a niezadowolonymi ze swojego statusu absolwentami uczelni artystycznych.

Niemal dwukrotnie więcej jest zadowolonych z aktualnej sytuacji artystycznej badanych absolwentów wszystkich szkół artystycznych. Prawie 46% badanych określiło ją jako zdecydowanie satysfakcjonującą lub satysfakcjonującą.

Należy podkreślić, że uczelnie artystyczne w Polsce kształcą ludzi, którzy przyszli na studia z powodów artystycznych - dominującą motywacją wyboru kierunku studiów jest rozwijanie uzdolnień i zainteresowań artystycznych (80% badanych). Tylko niespełna połowa uznawała, że była zmotywowana zainteresowaniem zawodem, do którego przygotowuje uczelnia.

Proporcje spełnienia oczekiwań artystycznych przechylają się zdecydowanie na korzyść pozytywnych opinii - ponad 62% badanych absolwentów uznało, że uczelnia spełniła ich oczekiwania oraz ponad 50% wszystkich badanych absolwentów uczelni artystycznych twierdziło, że uczelnia rozwinęła ich zdolności i spełniła artystyczne ambicje.

Negatywne opinie reprezentuje 28% badanych, wskazujących, że uczelnia nie spełniła ich oczekiwań, czyli albo nie są zadowoleni, z rozwoju artystycznego na uczelni, bądź też nie zostali przygotowani do zawodu artysty. Około 10 % badanych stanowią ci, którzy mówili, że studia zarazem spełniły, jak i nie spełniły ich oczekiwań. Po stronie czynników satysfakcjonujących znalazły się rozwój wyobraźni i intelektu, artystyczna przygoda, rozwój warsztatu artystycznego i doświadczeń twórczych. Po

stronie elementów, które obniżały satysfakcję z ukończenia studiów na uczelni artystycznej znalazły się: braki w ofercie uczelni związane z rynkiem pracy i rozwojem umiejętności zarobkowania, słabości kadry uczelni i wyposażenia technicznego czy problemy ze znalezieniem i utrzymaniem satysfakcjonującej pracy.

Stosunkowo wysoka satysfakcja ze studiów większości badanych absolwentów, pomimo wykazywanych słabości, przekładała się także na deklaracje powtórnego wyboru. Ponad 68% badanych absolwentów zadeklarowało, że gdyby mieli możliwość wybrać ponownie kierunek studiów, zdecydowałoby się na ten sam. Tylko 21% badanych raczej nie lub zdecydowanie nie powtórzyłoby swojego wyboru.

Absolwenci podczas studiowania korzystali z różnych form kształcenia organizowanych w ramach studiów, które wzmacniają wiedzę i umiejętności studentów, w szczególności praktyk zawodowych, projektów i zadań artystycznych, bezpłatnych kursów i szkoleń. Wydaje się jednak, że w tym zakresie poziom aktywności mógłby być wyższy, zwłaszcza w obszarze praktyk czy staży zagranicznych.

W przypadku form edukacyjnych, które uczelnie organizują poza programem studiów należy zauważyć, że absolwenci uczelni plastycznych korzystali w większości z wystaw i pokazów prac, konkursów i stypendiów organizowanych na uczelniach, jak również artystycznych szkoleń czy warsztatów, oferowanych bezpłatnie na uczelni. W przypadku absolwentów uczelni teatralno-filmowych, najczęściej uczestniczono w spektaklach i filmach uczelnianych oraz projektach filmowych i teatralnych, popularnością cieszyły się także bezpłatne artystyczne szkolenia i warsztaty, uczelniane konkursy i stypendia.

Większość badanych absolwentów uczelni artystycznych (ok. 63%) deklaruje, że podczas studiów, a także po ich zakończeniu, nie podjęło żadnej dodatkowej formy kształcenia. Uczelnia artystyczna była ich jedynym wyborem, mającym pomóc w zdobyciu wiedzy i umiejętności, przyczyniając się tym samym do ich rozwoju zawodowego. Absolwenci, którzy zdecydowali się na dodatkową formę kształcenia, najczęściej wybierali kursy i szkolenia kwalifikacyjne.

Absolwenci uczelni artystycznych, którzy wzięli udział w badaniu, wskazali także, co należałoby zmienić w ofercie uczelni, aby zwiększyć możliwości znalezienia zatrudnienia przez obecnych studentów. Najważniejszą zmianą jest konieczność nawiązania przez uczelnie większej współpracy z potencjalnymi pracodawcami oraz podjęcie próby lepszego dostosowania działalności dydaktycznej uczelni do praktyki zawodowej. Połowa badanych zwracała uwagę na aktualizację i unowocześnienie programów nauczania. Istotne dla badanych absolwentów szkół artystycznych było także: wprowadzenie do oferty studiów przedmiotów dotyczących prowadzenia działalności artystycznej, zwiększenie liczby zajęć praktycznych, zwiększenie udziału studentów w projektach artystycznych i wreszcie wzrost liczby praktyk studenckich i staży krajowych.

Wśród dodatkowych propozycji rozwoju oferty uczelni znalazły się zajęcia rozwijające kompetencje biznesowo - marketingowe, rozwijanie współpracy z różnymi interesariuszami, promowanie prac i studentów w środowisku artystycznym, rozwijanie kadry dydaktycznej, uruchomienie promocji absolwentów i ich osiągnięć artystycznych, nauczanie w zakresie wejścia na rynek pracy i uczenie promowania własnej sztuki.

Absolwenci dostrzegali także potrzebę rozwijania kompetencji społecznych. Za najważniejsze uznali: autoprezentację, umiejętność rozwiązywania problemów zewnętrznych, zdolność poszukiwania nowych rozwiązań, samokształcenie, samodzielność i komunikowanie się.

5. Rekomendacje z badań

Ze swej natury, badania ilościowe mają charakter deskryptywny. Opisują raczej stan, który został zdiagnozowany, niż pozwalają formułować preskryptywne sądy dotyczące przyszłości. Niemniej jednak z obrazu, który dotyczy badanych losów absolwentów (szczególnie odpowiedzi na pytania otwarte), można wyprowadzić pierwsze rekomendacje, które wymagają dalszych badań, zwłaszcza jakościowych. Stąd proponujemy następujące rekomendacje dla uczelni artystycznych:

- Warto intensyfikować działania, które pozwalają absolwentom przygotować się do uczestniczenia w rynku pracy. Mogą to być organizowane przez uczelnię kontakty z pracodawcami, z reżyserami, z reżyserami castingów, producentami, spotkania z dyrektorami teatrów.
- Istotne wydaje się także rozwijanie współpracy uczelni z instytucjami kultury, zarówno publicznymi, jak i prywatnymi, w tym agencjami artystycznymi, mecenasami sztuki, prywatnymi galeriami czy impresariatami.
- Podobnie rzecz się ma z aktywizacją organizowania praktyk zawodowych dla studentów, zwłaszcza jeśli odniesiemy to do aktywności zawodowej studentów szkół artystycznych, która kształtuje się na poziomie 80% podejmujących pracę w czasie studiów. Proponowane praktyki zawodowe winny być jak najbliższe potencjalnej aktywności zawodowej, w szczególności oczekiwane są te, które miałyby odbywać się w najlepszych instytucjach publicznych czy przedsiębiorstwach.
- Bardzo korzystne może być nawiązywanie kontaktów międzynarodowych przez uczelnie artystyczne, co może zwiększyć szanse studentów na staże i praktyki zagraniczne.
- W związku ze wskazywaną w badaniach potrzebą przedsiębiorczości, (aż ponad 50% absolwentów rozważa podjęcie działalności gospodarczej) można wprowadzić cykl praktycznych warsztatów,

wspierających podstawowe umiejętności związane z zarządzaniem mikrofirmą.

- Warto rozważyć wprowadzenie nowych kierunków na studiach podyplomowych, które umożliwiłyby absolwentom zdobywanie wiedzy o przedsiębiorczości w branży artystycznej. Co ważne, można także proponować różnego rodzaju kursy pozaartystyczne, które duży odsetek studentów realizuje w innych instytucjach edukacyjnych.
- Wydaje się także, że przydatne dla przyszłych artystów na rynku pracy, mogą być różnorodne zajęcia z zakresu zarządzania projektami artystycznymi. Potrzebne i oczekiwane mogą być umiejętności pozyskania środków finansowych na działalność artystyczną, umiejętności związane z ich wykorzystaniem i rozliczeniem.
- W zakresie organizacji studiów podyplomowych i kursów, potrzebne jest prowadzenie badań marketingowych wśród studentów, które pozwolą na dopasowanie oferty tego typu zajęć do ich potrzeb.
- Uczelnie artystyczne powinny wykorzystać swój potencjał w budowaniu sieci współpracy, a kontakty te mogłyby stanowić pewien kapitał społeczny dla istniejących Biur Karier. To one mogą w realny sposób wspierać studentów w kontaktach z pracodawcami, organizując warsztaty zawodowe czy staże itp. Innymi słowy, Biura Karier powinno się wzmocnić sieciami współpracy poszczególnych uczelni.
- Absolwenci w komentarzach formułowanych do pytań otwartych zwracali uwagę na konieczność przeglądu programów nauczania i dostosowanie ich do wyzwań współczesności, także poprzez rezygnację z przedmiotów i technik, które się zdezaktualizowały. Absolwenci uczelni teatralnych dopowiadali, że ten czas, który zostałby uzyskany w wyniku rezygnacji z przestarzałych przedmiotów można poświęcić na nowe zajęcia, które realnie mogą się przydać absolwentom, jak np. praca z kamerą, szkolenia czy castingi.
- Ponieważ absolwenci podkreślali znaczenie, jakie ma dla nich łączenie profesjonalnego warsztatu artystycznego z umiejętnościami pedagogicznymi u ich profesorów, zasadnym wydaje się stworzenie

możliwości, zwłaszcza w postaci warsztatów, rozwijania wiedzy o technikach przekazywania wiedzy, z których mogliby korzystać zatrudnieni przez uczelnie artystyczne nauczyciele akademicy.

- Ponieważ pewna grupa absolwentów po zakończeniu studiów zostanie nauczycielami, warto zadbać w programie nauczania nie tylko o doskonalenie warsztatu artystycznego i indywidualny rozwój, ale także o zajęcia z metodyki pracy z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi.
- Istotną sprawą jest również takie organizowanie zajęć, aby obok rozwoju indywidualnego, promować pracę w grupie i współpracę. Badani zwracali uwagę, że rozwijanie zdolności do współpracy jest koniecznością w życiu zawodowym, a co nie jest już tak oczywiste wśród kompetencji, jakie kształtują uczelnie artystyczne.
- Warto wprowadzić więcej zajęć z prawa autorskiego, tworzenia atrakcyjnego portfolio, autoprezentacji, skutecznego promowania własnej twórczości po studiach.
- Istotne może być także zachęcanie części studentów do korzystania ze zróżnicowanych, dodatkowych form kształcenia.

6. Bibliografia

Babbie E., 2005, *Badania społeczne w praktyce*, PWN.

Giermanowska E., 2014, *Kontekst badań i problemy badawcze*, [w:] *Monitorowanie losów absolwentów uczelni wyższych z wykorzystaniem danych administracyjnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*, IBE, Warszawa, s. 9-17.

Monitorowanie losów zawodowych absolwentów szkół wyższych – rozwiązania stosowane w wybranych krajach europejskich, Ekspertyza współfinansowana ze środków UE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, pobrane 26.02.2016: http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/Finansowanie/fundusze_europejskie/PO_KL/KRK/Ekspertyzy/20110222_EKSPERTYZA_Sedlak_Sedlak.pdf.

Oppenheim A. N., 2005, *Kwestionariusze, wywiady, pomiary postaw*, Zysk i S-ka, Poznań.

Ustawa z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U.2011 nr 84, poz. 455).

7. Spis tabel i rysunków

Spis tabel:

Tabela 1. Liczba absolwentów objętych badaniem w podziale na poszczególne uczelnie.

Tabela 2. Liczba ankiet zakwalifikowanych dla poszczególnych profili uczelni.

Spis rysunków:

Rysunek 1. Poziomy zwrotów ankiet dla poszczególnych uczelni (%).

Rysunek 2. Poziom zwrotów ankiet dla poszczególnych profili uczelni (%).

Rysunek 3. Sytuacja artystyczna i zawodowa – absolwenci ogółem (%).

Rysunek 4. Sytuacja artystyczna i zawodowa – absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 5. Sytuacja artystyczna i zawodowa – absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 6. Formy zatrudnienia – absolwenci ogółem (%).

Rysunek 7. Formy zatrudnienia – absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 8. Formy zatrudnienia – absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 9. Aktywność absolwentów poszukujących stałego źródła utrzymania – absolwenci ogółem (%).

Rysunek 10. Aktywność absolwentów poszukujących stałego źródła utrzymania – absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 11. Aktywność absolwentów poszukujących stałego źródła utrzymania – absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 12. Plany dotyczące zmiany pracy- absolwenci ogółem (%).

Rysunek 13. Plany dotyczące zmiany pracy - absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 14. Plany dotyczące zmiany pracy- absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 15. Plany aktywności w kwestii zatrudnienia w najbliższych sześciu miesiącach – uczelnie ogółem (%).

Rysunek 16. Plany aktywności w kwestii zatrudnienia w najbliższych sześciu miesiącach – uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 17. Plany aktywności w kwestii zatrudnienia w najbliższych sześciu miesiącach – uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 18. Wykonywany zawód artystyczny- uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 19. Wykonywany zawód artystyczny- uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 20. Udział w przedsięwzięciach artystycznych po ukończeniu studiów – uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 21. Udział w przedsięwzięciach artystycznych po ukończeniu studiów – uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 22. Praca podczas studiów - uczelnie ogółem (%).

Rysunek 23. Praca podczas studiów - uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 24. Praca podczas studiów - uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 25. Rodzaj prac wykonywanej podczas studiów - uczelnie ogółem (%).

Rysunek 26. Rodzaj prac wykonywanej podczas studiów - uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 27. Rodzaj prac wykonywanej podczas studiów - uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 28. Ogólna aktualna ocena sytuacji zawodowej - uczelnie ogółem (%).

Rysunek 29. Ogólna aktualna ocena sytuacji zawodowej - uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 30. Ogólna aktualna ocena sytuacji zawodowej - uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 31. Ogólna aktualna ocena sytuacji artystycznej - uczelnie ogółem (%).

Rysunek 32. Ogólna aktualna ocena sytuacji artystycznej - uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 33. Ogólna aktualna ocena sytuacji artystycznej - uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 34. Wskazanie na sukces lub porażkę zawodową- absolwenci ogółem (%).

Rysunek 35. Wskazanie na sukces lub porażkę zawodową- absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 36. Wskazanie na sukces lub porażkę zawodową- absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 37. Motywy wyboru studiów- absolwenci ogółem (%).

Rysunek 38. Motywy wyboru studiów- absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 39. Motywy wyboru studiów- absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 40. Studia i spełnienie oczekiwań artystycznych -absolwenci ogółem (%).

Rysunek 41. Studia i spełnienie oczekiwań artystycznych -absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 42. Studia i spełnienie oczekiwań artystycznych -absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 43. Deklaracja ponownego wyboru kierunku studiów -absolwenci uczelni ogółem (%).

Rysunek 44. Deklaracja ponownego wyboru kierunku studiów -absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 45. Deklaracja ponownego wyboru kierunku studiów -absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 46. Aktywność w ramach formy kształcenia na uczelni- absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 47. Aktywność w ramach formy kształcenia na uczelni- absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 48. Działania i aktywność studentów poza programem studiów - absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 49. Działania i aktywność studentów poza programem studiów - absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 50. Podjęcie dodatkowej formy kształcenia poza uczelnią artystyczną – absolwenci ogółem (%).

Rysunek 51. Formy kształcenia poza uczelnią artystyczną – absolwenci ogółem (%).

Rysunek 52. Formy kształcenia poza uczelnią artystyczną – absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 53. Formy kształcenia poza uczelnią artystyczną – absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 54. Przyczyny wyboru dodatkowej formy kształcenia poza uczelnią artystyczną – absolwenci ogółem(%).

Rysunek 55. Przyczyny wyboru dodatkowej formy kształcenia poza uczelnią artystyczną – absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 56. Przyczyny wyboru dodatkowej formy kształcenia poza uczelnią artystyczną – absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).

Rysunek 57. Wiedza i umiejętności pozyskane podczas kształcenia w perspektywie zatrudnienia - ogółem dla wszystkich badanych (%).

Rysunek 58. Wiedza i umiejętności pozyskane podczas kształcenia w perspektywie zatrudnienia - uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 59. Wiedza i umiejętności pozyskane podczas kształcenia w perspektywie zatrudnienia - uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 60. Proponowane zmiany w ofercie uczelni w celu zwiększenia możliwości zatrudnienia – ogółem dla wszystkich badanych (%).

Rysunek 61. Proponowane zmiany w ofercie uczelni w celu zwiększenia możliwości zatrudnienia –uczelnie plastyczne (%).

Rysunek 62. Proponowane zmiany w ofercie uczelni w celu zwiększenia możliwości zatrudnienia –uczelnie teatralno-filmowe (%).

Rysunek 63. Potrzeby kształcenia w ramach kompetencji społecznych – absolwenci ogółem (%).

Rysunek 64. Potrzeby kształcenia w ramach kompetencji społecznych – absolwenci uczelni plastycznych (%).

Rysunek 65. Potrzeby kształcenia w ramach kompetencji społecznych – absolwenci uczelni teatralno-filmowych (%).